

KATOLISEN KIRKON KATEKISMUS

LIBRERIA EDITRICE VATICANA

Kansilehden logo on piirretty Domitillan katakombissa sijaitsevan, 200-luvulta peräisin olevan kristillisen hautakiven kuvan mukaan. Kristityt käyttivät tätä alkupe-
rältään oletettavasti pakanallista kuvaa paimenten elämästä symbolisoimaan sitä
lepoa ja autuutta, jonka kuolleet saavuttavat iankaikkisessa elämässä.

Tämä kuva viittaa myös siihen, mikä on luonteenomaista tälle katekismukselle:
Kristus, hyvä paimen, johtaa ja vartioi uskoviaan (lammas) auktoriteetillaan (pai-
mensauva), vetää heitä puoleensa harmonisella totuudella (huilu) ja antaa heidän
levätä ”elämän puun” varjossa, hänen ristinsä, joka avaa paratiisin portit.

*Libreria Editrice Vaticana omnia sibi vindicat iura. Sine eiusdem licentia scripto
data nemini liceat hunc Catechismum denuo imprimere aut in aliam linguam
vertere.*

Latinalainen teksti: Copyright 1997 – Libreria Editrice Vaticana,
Città del Vaticano.

Suomalainen teksti: Copyright 2005 – Katolinen tiedotuskeskus,
Pyhän Henrikin aukio 1, 00140 Helsinki, sekä Libreria Editrice Vaticana.

Toinen painos

ISBN 952-9627-37-0

Painopaikka: Bookwell Oy, Porvoo 2011

TOINEN LUKU

”RAKASTA LÄHIMMÄISTÄSI NIIN KUIN ITSEÄSI”

Jeesus sanoi opetuslapsilleen: ”Rakastakaa toisianne, niin kuin minä olen rakastanut teitä” (Joh. 13:34).

2196. Jeesus vastasi kysymykseen, mikä on käskyistä ensimmäinen: ”Tärkein on tämä: ’Kuule, Israel: Herra, meidän Jumalamme, on ainoa Herra. Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi ja koko voimallasi.’ Toinen on tämä: ’Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.’ Näitä suurempaa käskyä ei ole” (Mark. 12:29–31).

Pyhä apostoli Paavali muistuttaa: ”Se, joka rakastaa lähimmäistään, on täyttänyt lain vaatimukset. Käskyt *Älä tee aviorikosta, Älä tapa, Älä varasta, Älä himoitse*, samoin kaikki muutkin, voidaan koota tähän sanaan: *Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi*. Rakkaus ei tee lähimmäiselle mitään pahaa. Näin rakkaus on lain täyttymys” (Room. 13:8–10). 2822

Neljäs artikkeli

NELJÄS KÄSKY

”Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa” (2 Moos. 20:12).

”Hän oli heille kuuliainen” (Luuk. 2:51).

Jeesus itse on muistuttanut, että tämä ”Jumalan käsky” on voimassa.¹ Apostoli opettaa: ”Lapset, olkaa vanhemmillenne kuuliaisia Herraa totellen, sillä se on oikein. *Kunnioita isääsi ja äitiäsi* on ensimmäinen käsky, johon liittyy lupaus: *jotta menestyisit ja eläisit kauan maan päällä*” (Ef. 6:1–3).²

2197. Neljäs käsky aloittaa dekalogin toisen taulun. Se viittaa rakkauden järjestykseen. Jumala on tahtonut, että kunnioitamme hänen jälkeensä myös vanhempiamme, joita saamme kiittää elämästä ja jotka ovat välittäneet meil-

¹ vrt. Mark. 7:8.13.

² 5 Moos. 5:16.

le Jumalan tuntemisen. Velvollisuutemme on pitää kunniaa kaikkia ja osoittaa kunnioitusta kaikille, joille Jumala on meidän hyväämme ajatellen antanut auktoriteettinsa. 1897

2198. Tämä käsky on muodoltaan myönteinen; se puhuu velvollisuuksista, jotka on täytettävä. Se johtaa seuraaviin käskyihin, jotka koskevat erityistä elämän, avioliiton, ajallisten hyvyksien ja puheen kunnioittamista. Se on yksi kirkon yhteiskunnallisen opetuksen peruspilareista. 2419

2199. Neljäs käsky kääntyy erityisesti lasten puoleen ja koskee heidän suhdettaan isään ja äitiin, sillä tämä suhde on kaikista suhteista yleisin. Neljäs käsky koskee myös suhteita suvun muihin jäseniin. Se vaatii osoittamaan kunnioitusta, rakkautta ja kiitollisuutta vanhemmille sukulaisille ja esi-isille. Lopuksi se ulottuu koskemaan myös oppilaiden velvollisuuksia opettajia kohtaan, työntekijöiden velvollisuuksia työnantajia kohtaan, alaisten esimiehiään ja kansalaisten isänmaataan ja sitä hallitsevia kohtaan.

Laajemmassa merkityksessä tähän käskyyn sisältyvät myös vanhempien, holhoojien, opettajien, esimiesten, viranomaisten ja hallitsijoiden ja yleisesti kaikkien niiden velvollisuudet, joilla on esivallan asema muihin ihmisiin ja yhteisöihin nähden.

2200. Neljännen käskyn noudattamista seuraa palkkio: ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että saisit elää kauan siinä maassa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa” (2 Moos. 20:12).³ Tämän käskyn kunnioittaminen tuottaa hengellisten hedelmien ohella myös ajallisia, nimittäin rauhan ja menestyksen. Tämän käskyn laiminlyönti sitä vastoin tuottaa suurta vahinkoa ihmisyyteisöille ja yksityisille ihmisille. 2304

I Perhe Jumalan suunnitelmassa

PERHEEN LUONNE

2201. Aviollinen yhteisö perustuu puolisoitten suostumukseen. Avioliiton ja perheen päämääränä on puolisoitten paras sekä lasten synnyttäminen ja kasvattaminen. Puolisoitten rakkaus ja lasten synnyttäminen luovat perheenjäsenten välille henkilökohtaisia suhteita ja perusvastuun. 1625

2202. Mies ja nainen, jotka ovat solmineet avioliiton, muodostavat lapsineen perheen. Tämä instituutio edeltää kaikkea julkisen vallan taholta sille tulevaa tunnustamista; avioliiton perusluonne alkuperäisempänä instituutiona velvoittaa julkista valtaa antamaan tämän tunnustuksen. Avioliittoa on pidettävä perussuhteena, josta käsin arvioidaan kaikkia muita sukulaisuussuhteita. 1882

³ vrt. 5 Moos. 5:16

2203. Luodessaan miehen ja naisen Jumala on perustanut perheen ja antanut sille perusrakenteen. Sen jäsenet ovat samanarvoisia persoonia. Perheenjäsenten ja yhteiskunnan yhteiseksi hyväksi perheessä vallitsee erilaisia vastuusuhteita, oikeuksia ja velvollisuuksia. 369

KRISTILLINEN PERHE 1655–1658

2204. Kristillinen perhe on kirkollisen yhteyden erityistä ilmoitusta ja toteutumista, sen tähden sitä voidaan ja sitä tulee kutsua *kotikirkoksi*.⁴ Se on uskon, toivon ja rakkauden yhteisö. Uuden testamentin mukaan sillä on kirkossa ainutlaatuinen merkitys.⁵ 533

2205. Kristillinen perhe on persoonien yhteisö, merkki ja kuva Isän ja Pojan yhteydestä Pyhässä Hengessä. Lasten synnyttämisessä ja kasvattamisessa heijastuu Isän luomistyö. Perhe on kutsuttu osallistumaan Kristuksen rukoukseen ja uhriin. Päivittäinen rukous ja Jumalan sanan lukeminen vahvistavat perheessä rakkautta. Kristillinen perhe on evankelioiva ja missionaarinen. 1702

2206. Perheensisäiset suhteet luovat läheisyyttä tunteiden, arvostusten ja yhteisten etujen tasolla, jotka syntyvät ennen kaikkea toinen toistensa henkilökohtaisesta kunnioittamisesta. Perhe on *ensiarvoinen yhteisö*, ”joka on kutsuttu toteuttamaan puolisoitten välistä ajatustenvaihtoa ja yhteistä harkintaa sekä vanhempien uutteraa yhteistyötä lasten kasvattamisessa”.⁶

II Perhe ja yhteiskunta

2207. Perhe on *yhteiskunnallisen elämän alkusolu*. Se on luonnollinen yhteisö, jossa mies ja nainen on kutsuttu antamaan itsensä rakkaudessa ja välittämään elämää. Perheensisäinen auktoriteetti, pysyvyys ja yhteiselämä muodostavat vapauden, turvallisuuden ja veljeyden perustan yhteiskunnassa. Perhe on yhteisö, jossa voidaan lapsesta asti oppia kunnioittamaan moraalisia arvoja, osoittamaan Jumalalle kunnioitusta ja käyttämään vapautta oikein. Perhe-elämä on harjoittautumista elämään yhteiskunnassa. 1880, 372, 1603

2208. Perheen tulee elää niin, että sen jäsenet oppivat välittämään ja kantamaan vastuuta nuorista ja vanhoista, sairaista, vammaisista ja köyhistä. On olemassa lukuisia perheitä, jotka eivät ajoittain kykene antamaan tätä apua. Silloin muiden ihmisten ja perheiden, toissijaisesti myös yhteiskunnan, asia-

⁴ Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 21; vrt. kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 11.

⁵ vrt. Ef. 5:21–6:4; Kol. 3:18–21; 1 Piet. 3:1–7.

⁶ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 52.

na on huolehtia näiden ihmisten tarpeista. ”Puhdasta, Jumalan ja Isän silmissä tahratonta palvelusta on huolehtia orvoista ja leskistä, kun he ovat ahdingossa” (vrt. Jaak. 1:27).

2209. Perhettä on tuettava ja suojeltava soveltuvin sosiaalisin keinoin. Siellä missä perheet eivät kykene täyttämään tehtäviään, on muilla yhteiskunnan ryhmittymillä velvollisuus auttaa perheinstituutiota ja tukea sitä. Lähivastuun periaatetta noudattaen suurempien yhteisöjen on varottava kajoamasta perheen oikeuksiin ja puuttumasta sen elämään. 1883

2210. Koska perhe on näin merkittävä yhteiskunnan elämälle ja hyvinvoinnille,⁷ yhteiskunnalla on erityinen velvollisuus tukea ja lujittaa avioliittoa ja perhettä. Valtiovallan on pidettävä pyhänä tehtävänä ”niiden todellisen luonteen tunnustamista, suojelemista ja edistämistä, julkisen moraalin puolustamista sekä kodin hyvinvointia ja menestystä”.⁸

2211. Yhteiskunnan poliittisen vallan velvollisuus on pitää perhe kunniaassa, auttaa sitä ja taata sille ennen kaikkea

- vapaus perustaa perhe, saada lapsia ja kasvattaa nämä perheen omien moraalisten ja uskonnollisten vakaumusten mukaan;
- suoja avioliiton ja perheinstituution pysyvyydelle;
- vapaus tunnustaa uskonsa, välittää se eteenpäin ja kasvattaa lapset tähän uskoon siihen tarvittavien menetelmien ja instituutioiden avulla;
- oikeus yksityisomaisuuteen ja vapauteen tehdä työtä itsenäisenä tai toisen alaisena, oikeus asuntoon sekä oikeus muuttaa maasta;
- oikeus maan lakien mukaiseen sairaanhoitoon, apuun iän karttuessa ja lapsilisään;
- elinolojen turvallisuus ja terveellisyys, suoja huumeita, pornografiaa ja alkoholismia vastaan;
- perheiden oikeus muodostaa yhdistyksiä ja niiden edustajien oikeus esittää asiansa valtion viranomaisille.⁹

2212. Neljäs käsky *valaisee myös muita yhteiskunnallisia suhteita*. Niin kuin näemme veljemme ja sisaremme omien vanhempiemme lapsina, serkkumme omien isovanhempiemme jälkeläisinä ja oman kansamme jäsenet oman isänmaamme poikina ja tyttärinä, samoin näemme kaikki kastetut äitimme kirkon lapsina ja jokaisen ihmisen Jumalan poikana tai tyttärenä, Jumalan joka haluaa meidän kutsuvan itseään Isäksemme. Siten suhteemme lähimmäisiimme saavat persoonallisen luonteen. Lähimmäinen ei ole pelkkä yksilö joukon keskellä, vaan joku, joka meille tutun alkuperänsä perusteella ansaitsee erityisen huomion ja kunnioituksen. 225, 1931

2213. Ihmisten yhteisöt *koostuvat persoonista*. Hyvä hallitseminen ei rajoitu vain siihen, että taataan oikeudet, täytetään velvollisuudet ja pidetään sopimukset. Oikeudenmukaiset suhteet työnantajien ja työntekijöiden, hal-

⁷ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 47.

⁸ sama, 52.

⁹ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 46.

litsevien ja kansalaisten välillä edellyttävät sitä luonnollista hyvää tahtoa, joka vastaa ihmispersoonan arvoa ja kunnioittaa oikeudenmukaisuutta ja veljeyttä. 1939

III Perheenjäsenten velvollisuudet

LASTEN VELVOLLISUUDET

2214. Jumalan isyys on ihmisten vanhemmuuden lähde;¹⁰ sille perustuu vanhempien kunnia-asema. Alaikäisten tai jo varttuneiden lasten isälleen ja äidilleen osoittama kunnioitus¹¹ lähtee siitä luonnollisesta kiintymyksestä, joka liittää heidät toisiinsa. Jumalan käsky vaatii tätä kunnioitusta.¹² 1858

2215. Lasten vanhemmilleen osoittama kunnioitus (*lapsen rakkaus*) syntyy *kiitollisuudesta* vanhempia kohtaan, jotka ovat lahjoittaneet lapsilleen elämän ja antaneet heille rakkaudellaan ja työllään mahdollisuuden kasvaa iässä, viisaudessa ja armossa. ”Kunnioita isääsi kaikesta sydämestäsi, äläkä unohda äitisi synnytystuskaa. Muista, että olet heistä syntynyt; ja millä sinä voisit korvata sen, mitä he ovat tehneet sinun hyväksesi?” (Sir. 7:27–28).

2216. Lapsen rakkaus ilmenee vanhempien tahdon noudattamisena ja todellisena *kuuliaisuutena*. ”Poikani, pidä mielessäsi isäsi käskyt, älä väheksy äitisi opetusta ... Kun kuljet, ne ovat oppaanasi, kun nukut, ne pitävät vartiota, ja kun heräät, ne puhuvat sinulle” (Sananl. 7:20–22). ”Viisas ottaa varteen isänsä moitteet, omahyväinen ei nuhteista piittaa” (Sananl. 13:1). 532

2217. Niin kauan kuin lapsi asuu vanhempiensa luona, hänen tulee totella vanhempien jo kaista kehotusta, joka palvelee hänen tai perheen parasta. ”Lapset, totelkaa kaikessa vanhempianne, sillä se on Herralle mieleen” (Kol. 3:20).¹³ Lasten tulee totella myös kasvattajiensa ja kaikkien niiden järkeviä sääntöjä, joiden haltuun vanhemmat ovat heidät uskoneet. Jos lapsi kuitenkin on omassatunnossaan vakuuttunut, että olisi moraalitonta totella jotakin käskyä, hänen tulee kieltäytyä tottelemasta sitä.

Varttuessaankin lasten tulee edelleen kunnioittaa vanhempiaan. Heidän tulee ottaa huomioon vanhempien toiveet, pyytää mielellään heidän neuvoaan ja noudattaa heidän oikeutettuja kehotuksiaan. Velvollisuus totella vanhempia päättyy lasten tullessa täysi-ikäisiksi, mutta käsky kunnioittaa heitä ei lakkaa milloinkaan olemasta voimassa. Se perustuu Jumalan pelkoon, joka on yksi Pyhän Hengen lahjoista. 1831

2218. Neljäs käsky muistuttaa aikuisia lapsia heidän *velvollisuuksistaan vanhempiaan kohtaan*. Lasten tulee antaa vanhemmilleen aineellista ja henkistä apua niin hyvin kuin voivat näiden ikääntyessä, sairastuessa, jäädessä yksin tai joutuessa vaikeuksiin. Jeesuskin muistuttaa tästä kiitollisuudenve-
lasta.¹⁴

¹⁰ vrt. Ef. 3:15.

¹¹ vrt. Sananl. 1:8; Tob. 4:3–4.

¹² vrt. 2 Moos. 20:12.

¹³ vrt. Ef. 6:1.

¹⁴ vrt. Mark. 7:10–12

”Herra on säätänyt lapsille isän kunnioittamisen ja vahvistanut äidin oikeudet poikain noudatettaviksi. Joka isäänsä kunnioittaa, se sovittaa syntinsä; ja joka pitää äitinsä kunniaa, se on kuin aarteen kokoaja. Joka isäänsä kunnioittaa, se saa iloa omista lapsistansa, ja sinä päivänä, jona hän rukoilee, hän tulee kuulluksi. Joka pitää isäänsä kunniaa, saa pitkän iän; ja joka on Herralle kuuliainen, se virvoittaa äitiään” (Sir. 3:2–6).

”Poikani, pidä huoli isästäsi hänen vanhuudessaan, äläkä murehduta häntä, niin kauan kuin hän elää. Ja jos hänen ymmärryksensä käy heikoksi, ole lempeä, älä halveksi häntä hänen elinaikanaan ... Isänsä hylkääjä on Jumalan pilkkaajan vertainen; ja joka äitinsä vihoittaa, sen Herra kiroaa” (Sir. 3:12–13,16).

2219. Lapsen rakkaus vanhempiaan kohtaan edistää sopusointua koko perheen elämässä; se vaikuttaa myös *sisarusten keskinäisiin suhteisiin*. Vanhempien kunnioittaminen säteilee perheen ilmapiiriin. ”Vanhusten kruununa ovat lastenlapset” (Sananl. 17:6). ”Kaikessa nöyryydessä, lempeydessä ja kärsivällisyydessä tukekaa toisianne rakkaudessa” (vrt. Ef. 4:2).

2220. Kristityt ovat erityisen kiitoksen velkaa niille, joilta he ovat saaneet uskon lahjan, kasteen armon ja elämän kirkossa. Näitä voivat olla vanhemmat, muut perheenjäsenet, isovanhemmat, sielunhoitajat, katekeetat, muut opettajat ja ystävät. ”Muistan sitä vilpittöntä uskoa, joka sinulla on ja joka oli jo isoäidilläsi Looiksella ja äidilläsi Eunikella, ja niin kuin olen varma, on myös sinulla” (2 Tim. 1:5).

VANHEMPIEN VELVOLLISUUDET

2221. Aviorakkauden hedelmällisyys ei rajoitu lasten synnyttämiseen; sen täytyy ulottua myös heidän moraaliseen kasvatukseensa ja hengelliseen kasvuunsa. *Vanhempien osuus lasten kasvatuksessa* ”on niin tärkeä, että sitä on lähes mahdotonta korvata”.¹⁵ Lastensa kasvattaminen on vanhempien luovuttamaton perusoikeus ja perusvelvollisuus.¹⁶ 1653

2222. Vanhempien tulee pitää lapsiaan *Jumalan lapsina* ja kunnioittaa heitä *persoonina*. He kasvattavat lapsensa täyttämään Jumalan lain elämällä itse kuuliaisina taivaallisen Isän tahdolle. 494

2223. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvattamisesta. He täyttävät tämän vastuunsa ennen muuta *luomalla kodin*, jossa vallitsevat hellyys, anteeksianto, keskinäinen kunnioitus, uskollisuus ja palveluallttius. *Kasvatus hyveisiin* alkaa kotona. Siellä lasten täytyy oppia itsensä kieltämisestä, tervettä arvostelukykyä ja itsehillintää, jotka ovat todellisen vapauden edellytyksiä. Vanhempien tulee opettaa lapsiaan alistamaan ”aineellinen ja vietteihin perustuva elämä sisäisen ja henkisen elämän alaiseksi”.¹⁷ Van-

¹⁵ Vatikaanin II kirkkok., julistus kristillisestä kasvatuksesta, *Gravissimum educationis*, 3.

¹⁶ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 36.

¹⁷ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 36.

hemmillä on suuri vastuu antaa lapsilleen hyvä esimerkki. Oppiessaan tunnustamaan lastensa edessä omat virheensä, he pystyvät paremmin ohjaamaan ja ojentamaan heitä. 1804

”Joka poikaansa rakastaa, antaa hänelle jatkuvasti vitsaa, että hän viimein saisi hänestä iloa. Joka kurittaa poikaansa, saa hänestä hyötyä” (Sir. 30:1–2). ”Ja te isät, älkää herättäkö lapsissanne vihaa, vaan kasvattakaa ja ojentakaa heitä Herran tahdon mukaan” (Ef. 6:4).

2224. Koti on se luonnollinen ympäristö, jossa lapset ohjataan solidaarisuuteen ja kantamaan yhteistä vastuuta. Vanhempien tulee kasvattaa lapset välttämään vääriä kompromisseja ja varomaan arvojen menettämistä, jotka uhkaavat jokaista ihmisten yhteisöä. 1939

2225. Avioliiton sakramentin armon kautta vanhemmat ovat saaneet velvollisuuden ja etuoikeuden *välittää lapsilleen evankeliumin*. ”Ensimmäisinä uskon sanansaattajina”¹⁸ lapsilleen heidän tulee mahdollisimman varhain johdattaa nämä uskon salaisuuksiin ja ottaa heidät jo varhaisessa lapsuudessa mukaan kirkon elämään. Perheen elämäntapa voi synnyttää lapsissa ne tunne-elämän valmiudet, jotka läpi koko myöhemmän elämän ovat elävän uskon edellytys ja tuki. 1656

2226. Vanhempien tulee aloittaa *uskoon kasvattaminen* lasten ollessa vielä aivan pieniä. Se alkaa siten, että elämällä evankeliumin mukaista elämää perheenjäsenet auttavat toisiaan kasvamaan uskossa. Perheen oma katekeesi edeltää, seuraa ja rikastuttaa muita uskonopetuksen muotoja. Vanhempien lähetystehtävänä on opettaa lapsensa rukoilemaan ja löytämään kutsumuksensa olla Jumalan lapsia.¹⁹ Paikallisseurakunta on kristillisen perheen eukaristinen yhteisö ja sen liturgisen elämän sydän. Se on myös sekä vanhempien että lasten saaman katekeesin etuoikeutettu paikka. 2179

2227. Lapset vaikuttavat omalta osaltaan vanhempien *kasvuun pyhydessä*.²⁰ Kun perheessä koetaan loukkauksia, riitaa, epäoikeudenmukaisuutta ja huomion puutetta, jokaisen tulee jalosydämisesti ja väsymättä antaa anteeksi, niin kuin keskinäiseen rakkauteen kuuluu ja Kristuksen rakkaus vaatii.²¹ 2013

2228. Vanhempien kunnioitus ja rakkaus lapsiaan kohtaan ilmenee ensimmäisten elinvuosien aikana huolenpitona ja kiintymyksenä, joilla he kasvattavat lapsiaan ja tyydyttävät heidän *ruumiilliset ja henkiset tarpeensa*. Lasten varttuessa vanhemmat ohjaavat samalla kunnioituksella ja rakkaudella lapsensa käyttämään oikein järkeään ja vapauttaan.

¹⁸ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 11; vrt. CIC, kaanon 1136.

¹⁹ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 11.

²⁰ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 48.

²¹ vrt. Matt. 18:21–22; Luuk. 17:4.

2229. Koska vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta, heillä on oikeus *valita lapsilleen koulu*, joka vastaa heidän vakaumuksiaan. Tämä on perusoikeus. Vanhempien velvollisuus on valita, niin pitkälle kuin mahdollista, sellaiset koulut, jotka tukevat heitä kristillisen kasvattajan tehtävässä.²² Viranomaisilla on velvollisuus taata vanhemmille tämä oikeus ja pitää huolta siitä, että sitä myös todella voidaan käyttää.

2230. Lapsilla on varttuessaan velvollisuus ja oikeus *valita ammattinsa ja elämänmuotonsa*. Heidän tulee ottaa tämä uusi vastuunsa luottavaisessa suhteessa vanhempiinsa, joiden mielipidettä ja neuvoja heidän on mielellään kysyttävä ja otettava huomioon. Vanhempien tulee varoa painostamasta lapsiaan näiden valitessa ammattia tai aviopuolisoa. Tämä velvollisuus pysyä taka-alalla ei kuitenkaan kiellä heitä tukemasta lapsiaan viisain neuvoin varsinkaan silloin, kun nämä suunnittelevat perheen perustamista. 1625

2231. Monet ihmiset pysyvät naimattomina voidakseen pitää huolta vanhemmistaan tai sisaruksistaan tai voidakseen omistautua intensiivisemmin ammatilleen tai jostakin muusta kunnioitettavasta syystä. He voivat antaa voimakkaan panoksen ihmiskunnan hyväksi.

IV Perhe ja Jumalan valtakunta

2232. Perhesiteet ovat tosin tärkeitä, mutta eivät ehdottomia. Lapsen kypsyessä inhimilliseen ja henkiseen itsenäisyyteen käy myös hänen oma, Jumalalta tuleva kutsumuksensa ilmi entistä selkeämmin ja voimakkaammin. Vanhempien tulee kunnioittaa tätä kutsumusta ja rohkaista lastaan seuraamaan sitä. Meidän on oltava vakuuttuneita siitä, että kristityn ensimmäinen kutsumus on *seurata Kristusta*.²³ ”Joka rakastaa isäänsä tai äitiänsä enemmän kuin minua, ei kelpaa minulle, eikä se, joka rakastaa poikaansa tai tyttärtänsä enemmän kuin minua, kelpaa minulle” (Matt. 10:37). 1618

2233. Jeesuksen opetuslapseksi tuleminen merkitsee, että otamme vastaan kutsun kuulua *Jumalan perheeseen* ja elää niin kuin Jeesus eli: ”Jokainen, joka tekee minun taivaallisen Isäni tahdon, on minun veljeni ja sisareni ja äitini” (Matt. 12:50).

Vanhempien tulee iloisina ja kiitollisina ja kunnioittaen hyväksyä se, että Herra kutsuu jonkun heidän lapsistaan seuraamaan häntä naimattomuudessa taivaan valtakunnan tähden, Jumalalle vihityssä elämässä tai papin palveluvirassa. 542

²² vrt. Vatikaanin II kirkkokok., julistus kristillisestä kasvatuksesta, *Gravissimum educationis*, 6.

²³ vrt. Matt. 16:25

V Julkisen vallan haltijat yhteiskunnassa

2234. Jumalan neljäs käsky káskee meitä osoittamaan kunnioitusta myös kaikille niille, jotka ovat saaneet Jumalalta meidän hyväksemme julkisen auktoriteetin yhteiskunnassa. Tämä käsky ilmaisee sekä viranhaltijoiden velvollisuudet että niiden velvollisuudet, joiden hyväksi heidät on asetettu virkaansa. 1897

VIRANOMAISTEN VELVOLLISUUDET

2235. Viranomaisen tulee harjoittaa virkaansa palvelutehtävänä. ”Joka tahoo teidän joukossanne tulla suureksi, se olkoon toisten palvelija” (Matt. 20:26). Viranhoidon moraalisenä mittana on sen jumalallinen alkuperä, sen järjenmukainen luonne ja sille kuuluva kohde. Ei kukaan saa antaa sellaista käskyä tai julistaa voimaan sellaista säädöstä, joka sotii ihmisarvoa ja luonnollista lakia vastaan. 1899

2236. Julkisen vallan haltijoiden kuuluu viranhoidollaan tuoda julkisesti esille oikeudenmukainen arvojen hierarkia ja sen kautta helpottaa yleistä vapauden ja vastuun kantamista. Ylempien viranhaltijoiden tulee harjoittaa viisaasti distributiivista eli tarpeet huomioonottavaa oikeudenmukaisuutta ja siten edistää yhteisymmärrystä ja rauhaa. Heidän tulee valvoa, etteivät heidän vahvistamansa säännöt ja toimenpiteet johda kiusaukseen asettaa henkilökohtaista etua ja yhteistä etua toistensa vastakohtiksi.²⁴ 2411

2237. *Poliittisilla vallanpitäjillä* on velvollisuus kunnioittaa ihmisen perusoikeuksia. Heidän tulee olla inhimillisellä tavalla oikeudenmukaisia kunnioittamalla jokaisen ja varsinkin perheiden ja hätää kärsivien oikeuksia. 357

Kansalaisten poliittiset oikeudet voidaan ja tulee taata yhteisen hyvän vaatimusten mukaisesti. Julkisen vallan haltijat eivät voi kumota niitä ilman oikeutettua ja asiallista syytä. Poliittisten oikeuksien harjoittamisella pyritään edistämään kansakuntien ja ihmisyhteisön yhteistä hyvää.

KANSALAISTEN VELVOLLISUUDET

2238. Esivallan alaisina elävien tulee pitää esivaltaa Jumalan edustajana, jonka hän on asettanut hoitamaan lahjojaan.²⁵ ”Taipukaa Herran vuoksi kaiken maallisen järjestyksen alaisuuteen ... Ja näin tehkää vapaiden ihmisten tavoin – älkää niin kuin ne, joilla vapaus on pahuuden verhona, vaan niin kuin Jumalan palvelijat” (1 Piet. 2:13,16). Lojaali yhteistyö antaa kansa-

²⁴ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 25.

²⁵ vrt. Room. 13:1–2.

laisille oikeuden ja toisinaan suorastaan velvollisuuden arvostella kriittisesti sitä, mikä näyttää vahingoittavan ihmisarvoa tai yhteistä hyvää. 1900

2239. *Kansalaisilla on velvollisuus* antaa apunsa yhteiskunnan menestykseksi yhdessä viranomaisten kanssa totuuden, oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden ja vapauden hengessä. *Isänmaanrakkaus* ja työ sen hyväksi ovat kiitollisuudenvelkaa ja vastaavat rakkauden omaa järjestystä. Kuuliaisuus laillista valtaa kohtaan ja alttius antaa panoksensa yhteisen hyvän puolesta vaativat kansalaisia täyttämään tehtävänsä valtiollisessa yhteisössä. 1915, 2310

2240. Kuuliaisuus esivaltaa kohtaan ja yhteinen vastuu yhteisestä hyvästä tekee verojen maksamisesta, äänioikeuden käyttämisestä ja maan puolustamisesta moraalisen velvollisuuden. 2265

”Antakaa jokaiselle se, mikä hänelle kuuluu: kenelle vero, sille vero, kenelle tulli, sille tulli, kenelle pelko, sille pelko, kenelle kunnia, sille kunnia” (Room. 13:7).

Kristityt ”asuvat omassa isänmaassaan, mutta ovat muukalaisia. Kansalaisina he osallistuvat kaikkeen, mutta kantavat taakkansa kuin muukalaiset ... He ovat kuuliaisia maan laeille, mutta omalla elämäntavallaan he kohoavat lakien yläpuolelle ... Näin tärkeälle paikalle Jumala on heidät asettanut, eikä heillä ole lupaa vetäytyä siitä syrjään.”²⁶

Paavali kehottaa meitä rukoilemaan ja kiittämään hallitsijoiden ja kaikkien valtaa käyttävien puolesta, ”jotta saisimme viettää tyyntä ja rauhallista elämää, kaikin tavoin hurskaasti ja arvokkaasti” (1 Tim. 2:2). 1900

2241. Hyvinvoivien kansakuntien velvollisuus on, niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista, ottaa vastaan *ulkomaalaisia*, jotka etsivät sellaista turvallisuutta ja mahdollisuutta elää, joka heiltä puuttuu omassa maassa. Julkisen vallan on pidettävä huoli siitä, että kunnioitetaan sitä luonnonoikeuden periaatetta, jonka mukaan vieras on hänet vastaanottaneiden suojeluksessa.

Poliittiset auktoriteetit saavat yhteisen hyvän takia, josta heillä on vastuu, säätää lailla maahanmuutto-oikeutta koskevia ehtoja ja vaatia, että maahanmuuttajat täyttävät velvollisuutensa heidät vastaanottanutta maata kohtaan. Maahanmuuttajalla on velvollisuus kiitollisena kunnioittaa hänet vastaanottaneen maan aineellista ja henkistä perintöä, noudattaa sen lakeja ja ottaa osaa yhteisiin velvollisuuksiin.

2242. Kansalaisella on omantunnon velvollisuus olla noudattamatta valtiovallan määräyksiä, jos ne sotivat moraalista järjestystä, ihmisen perusoikeuksia tai evankeliumin opetuksia vastaan. *Tottelemattomuus* valtiovaltaa kohtaan silloin, kun sen vaatimukset sotivat oikein ymmärrettyä omaatuntoa vastaan, saa oikeutuksensa siitä, että Jumalan palvelemisen ja valtiovallan palvelemisen välillä vallitsee ero. ”Antakaa siis keisarille mikä keisarille

²⁶ *Epistula ad Diogenetum*, 5, 5; 5, 10; 6, 10: SC 33, 62–66.

kuuluu ja Jumalalle mikä Jumalalle kuuluu” (Matt. 22:21). ”Ennemmin tulee totella Jumalaa kuin ihmisiä” (Apt. 5:29). 1903, 2313, 450

”Siellä missä viranomaiset ylittävät pätevyysalansa ja sortavat kansalaisia, näiden ei pidä kieltäytyä tekemästä sitä, mitä yleinen etu objektiivisesti katsoen vaatii. Heillä on kuitenkin lupa puolustaa omia ja toisten kansalaisten oikeuksia valtiovalan väärinkäytöksiä vastaan, tosin ainoastaan luonnollisen lain ja evankeliumin lain sallimissa rajoissa.”²⁷ 1901

2243. *Aseellinen vastarinta* valtiovallan harjoittamaa sortoa vastaan on oikeutettua vain silloin, kun seuraavat ehdot täytetään samanaikaisesti: (1) perusoikeuksia todella loukataan raskaasti ja jatkuvasti; (2) kaikki muut keinot on käytetty loppuun; (3) aseiden käytöstä ei seuraa vielä pahempi epäjärjestys; (4) onnistuminen on perustellusti mahdollista; (5) järkevästi ajatellen mitään muita ratkaisuja ei ole nähtävissä. 2309

VALTIO JA KIRKKO

2244. Jokaiseen instituutioon vaikuttaa jokin ihmiskuva ja käsitys ihmiselämän päämäärästä, vaikka sitä ei lausuttaisi julki. Tästä ihmiskuvasta instituutio saa arvosteluperusteensa, arvojensa hierarkian ja menettelytapansa. Useimmat yhteiskunnat lähtevät instituutioitaan rakentaessaan siitä, että ihmiselle kuuluu tietty etusija kaikkeen muuhun nähden. Ainoastaan Jumalan ilmoittama uskonto on avoimesti tunnustanut, että ihmisen alkuperä ja päämäärä on Jumalassa, Luojassa ja Lunastajassa. Kirkko kutsuu poliittisen vastuun kantajia suorittamaan arviointinsa ja tekemään ratkaisunsa tämän Jumalaa ja ihmistä koskevan ilmoitetun totuuden mukaisesti. 1910, 1881, 2109

Ne yhteiskunnat, jotka eivät tunne tätä ilmoitusta tai torjuvat sen halutessaan olla Jumalasta riippumattomia, joutuvat etsimään arvosteluperusteensa ja päämääränsä omasta itsestään tai ottamaan ne jostakin ideologiasta. Ja koska ne eivät hyväksy minkäänlaista objektiivista kriteeriä hyvän ja pahan erottamiseksi, ne alistavat avoimesti tai peiteltysti totalitaarisen valtansa alle ihmisen elämän ja hänen kohtalonsa, niin kuin historia osoittaa.²⁸

2245. Kirkko, joka tehtävänsä ja pätevyytensä perusteella ei voi mitenkään samaistua poliittiseen yhteisöön, on yhtäaikaan ihmisen transsendenttisen olemuksen merkki ja suoja.²⁹ Kirkko ”kunnioittaa ja edistää kansalaisten poliittista vapautta ja vastuuta”.³⁰ 912

2246. Kirkon lähetystehtävään kuuluu oikeus ”arvostella moraaliseltsä kantalta myös politiikan piiriin kuuluvia asioita, silloin kun ihmisen perusoi-

²⁷ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 74.

²⁸ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 45–46.

²⁹ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 76.

³⁰ sama, 76.

keudet tai sielujen pelastaminen sitä vaativat. Tällöin se käyttää kaikkia niitä – ja vain niitä – keinoja, jotka eri aikoina ja erilaisissa olosuhteissa ovat evankeliumin ja kaikkien ihmisten edun mukaisia.”³¹ 2032, 2420

LYHYESTI

2247. ”Kunnioita isääsi ja äitiäsi” (5 Moos. 5:16; Mark. 7:10).
2248. Neljännen käskyn mukaan Jumala tahtoo, että me hänen jälkeensä kunnioitamme myös vanhempiamme ja kaikkia niitä, joille hän on suonut auktoriteetin meidän hyväksemme.
2249. Aviollinen yhteisö perustuu puolisoitten liittoon ja suostumukseen. Avioliitto ja perhe ovat olemassa puolisoitten parhaaksi ja lasten synnyttämiseksi ja kasvattamiseksi.
2250. ”Ihmispersoonan ja inhimillisen ja kristillisen yhteiskunnan hyvä on kiinteästi sidoksissa suotuisiin avioliitto- ja perheoloihin.”³²
2251. Lapset ovat velvollisia osoittamaan vanhempiaan kohtaan kunnioitusta, kiitollisuutta, asianmukaista kuuliaisuutta ja alttiutta auttaa. Vanhempien kunnioittaminen edistää koko perhe-elämän sopusointua.
2252. Vanhemmat ovat ensisijaisesti vastuussa lastensa kasvattamisesta uskoon, rukoukseen ja kaikkiin hyveisiin. Heillä on velvollisuus, niin pitkälle kuin mahdollista, pitää huolta lastensa ruumiillisista ja henkisistä tarpeista.
2253. Vanhempien tulee kunnioittaa ja tukea lastensa kutsumusta. Heidän tulee muistaa ja opettaa lapsilleen, että jokainen kristitty on kutsuttu ensi sijassa seuraamaan Kristusta.
2254. Julkisen vallan tulee kunnioittaa ihmisten perusoikeuksia ja taata edellytykset harjoittaa niitä.
2255. Kansalaisilla on velvollisuus tehdä valtiovallan kanssa yhteistyötä, jotta yhteiskuntaa rakennettaisiin totuuden, oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden ja vapauden hengessä.
2256. Kansalaisella on omantunnon velvollisuus olla noudattamatta valtiovallan määräyksiä, kun ne ovat ristiriidassa moraalisen järjestyksen

³¹ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 47.

käskyjen kanssa. ”Ennemmin tulee totella Jumalaa kuin ihmisiä” (Apt. 5:29).

2257. Jokainen yhteiskunta perustaa ratkaisunsa ja menettelynsä johonkin ihmiskuvaan ja käsitykseen ihmisen päämäärästä. Kun yhteiskunnat kääntävät katseensa pois evankeliumin Jumalaa ja ihmistä koskevista lausumista, niistä voi helposti tulla totalitaarisia yhteiskuntia.

Viides artikkeli

VIIDES KÄSKY

”Älä tapa” (2 Moos. 20:13).

”Teille on opetettu tämä isille annettu käsky: ’Älä tapa.’ Se, joka tappaa, on ansainnut oikeuden tuomion. Mutta minä sanon teille: jokainen, joka on vihoissaan veljelleen, on ansainnut oikeuden tuomion” (Matt. 5:21–22).

2258. ”*Ihmiselämä on pyhä*, koska se alusta alkaen liittyy ’Jumalan luovaan työhön’, ja se on aina erityissuhteessa Luojaan, ainoaan päämääräänsä. Jumala yksin on elämän Herra sen alusta loppuun asti: kukaan ei voi missään olosuhteissa vaatia itselleen oikeutta tuottaa suoranaisesti kuolemaa viattomalle ihmisolennolle, Jumalan luomalle ihmiselle.”³³ 356

I Ihmiselämän kunnioittaminen

PELASTUSHISTORIAN TODISTUS

2259. Raamattu ilmoittaa, kertoessaan Kainin tekemästä veljensä Abelin murhasta,³⁴ että perisyntien seurauksena vihastuminen ja ahneus vaikuttavat ihmisessä hänen historiansa alusta alkaen. Ihmisestä on tullut lähimmäisensä vihollinen. Jumala tuo julki tämän veljesmurhan koko pahuuden: ”Mitä olet tehnyt! Veljesi veri huutaa minulle maasta. Nyt olet kirottu etkä voi jäädä tänne, sillä tämän maan oli avattava suunsa ja otettava vastaan veljesi veri, jonka sinä vuodatit” (1 Moos. 4:10–11). 401

2260. Jumalan ja ihmiskunnan välisen liiton läpi kulkee tieto ihmiselämästä Jumalan lahjana ja ihmisen kuolemaa tuottavasta väkivaltaisuudesta:

”Jokaisen, joka vuodattaa teidän verenne, minä vaadin tilille. ... Joka ihmisen veren vuodattaa, hänen verensä on ihminen vuodattava, sillä omaksi kuvakseen Jumala teki ihmisen” (1 Moos. 9:5–6).

³² Vatikaanin II kirkkok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 47.

³³ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, johdanto, 5.

³⁴ 1 Moos. 4:8–12.

Vanha testamentti on aina pitänyt verta elämän pyhänä vertauskuvana.³⁵ Tämä opetus on välttämätön kaikkina aikoina.

2261. Raamattu selventää viidennessä käskyssä annettua kieltoa: ”Älä aiheuta viattoman ja syyttömän kuolemaa” (2 Moos. 23:7). Viattoman tietoinen surmaaminen on raskas rikos ihmisen arvokkuutta, kultaista sääntöä ja Luojan pyhyyttä vastaan. Laki, joka sen kieltää, on yleisesti voimassa: se velvoittaa kaikkia ja jokaista, aina ja kaikkialla. 1756, 1956

2262. Vuorisaarnassa Herra muistuttaa käskystä: ”Älä tapa” (Matt. 5:21) ja kieltää sen lisäksi vihastumisen, vihanpidon ja koston. Kristus vaatii opetuslapsiaan jopa kääntämään toisenkin poskensa³⁶ ja rakastamaan vihamiehiään.³⁷ Hän itse ei puolustanut itseään ja käski Pietarinkin pistää miekkansa tuppeen.³⁸ 2844

OIKEUTETTU PUOLUSTAUTUMINEN

2263. Ihmisten ja yhteisöjen oikeutettu puolustautuminen ei ole poikkeus säännöstä, joka kieltää viattoman ihmisen tappamisen. ”Itseään puolustavan teolla voi olla kahdenlainen vaikutus: ensiksikin oma elämä pelastuu, toiseksi hyökkääjä saa surmansa.”³⁹ ”Mikään ei estä sitä, ettei yhdellä teolla voisi olla kahta vaikutusta: niistä vain toinen on aiottu, toinen ei.”⁴⁰ 1737

2264. Rakkaus omaa itseä kohtaan pysyy yhtenä moraalin peruseriaatteena. Siksi on oikeutettua vaatia kunnioitusta omalle elämälle. Se, joka puolustaa elämänsä, ei ole syyllinen murhaan silloinkaan, kun hänen on pakko antaa hyökkääjälle kuolettava isku: 2196

”Jos ihminen käyttää itseään puolustaessaan enemmän väkivaltaa kuin on tarpeen, hän toimii vastoin lakia. Mutta jos hän torjuu hyökkäyksen käyttämällä väkivaltaa kohtuullisesti, hänen puolustautumisensa on lainmukaista (...) Ei ole pelastukselle välttämätöntä luopua kohtuullisesta puolustautumisesta sillä perusteella, ettei halua itse tappaa toista, sillä ihmisellä on suurempi velvollisuus pitää huolta omasta elämästään kuin toisen elämästä.”⁴¹

2265. Oikeutettu puolustautuminen ei ole ainoastaan oikeus, vaan se on niiden velvollisuus, joiden vastuulla on toisten elämä. Yhteisen hyvän puolustaminen vaatii, että laitton hyökkääjä saatetaan tilaan, jossa se ei voi tuottaa vahinkoa. Sen tähden niillä, joilla on laillinen valta, on myös oikeus käyttää

³⁵ vrt. 3 Moos. 17:14.

³⁶ vrt. Matt. 5:22–26, 38–39.

³⁷ vrt. Matt. 5:44.

³⁸ vrt. Matt. 26:52.

³⁹ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 64, 7.

⁴⁰ sama, II-II, 64, 7.

⁴¹ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 64, 7.

aseita heidän vastuulleen uskottua yhteisöä vastaan hyökkäävien torjumiseksi. 2240, 2308

2266. Valtion toimenpiteet lopettaa ihmisten oikeuksia ja yhteiskunnan perussääntöjä vahingoittavan käyttäytymisen leviäminen vastaa yhteisen hyvän puolustamisen vaatimuksia. Laillisella julkisella vallalla on oikeus ja velvollisuus määrätä rikoksien raskautta vastaavia rangaistuksia. Rangaistuksen ensimmäisenä tavoitteena on rikoksen aiheuttaman epäjärjestyksen korjaaminen. Kun syyllinen hyväksyy rangaistuksen vapaaehtoisesti, rangaistuksesta tulee luonteeltaan sovittava. Sen lisäksi, että rangaistus puolustaa yleistä järjestystä ja ihmisten turvallisuutta, sillä on myös parantava tarkoitus: mikäli mahdollista, sen tulee edistää syyllisen ojentumista. 1897–1899, 1449

2267. Kirkon perinteinen opetus – edellyttäen, että syyllisen henkilöllisyys ja vastuullisuus on täysin selvitetty – ei sulje pois turvautumista kuolemantuomioon, jos se on ainoa keino suojella tehokkaasti ihmiselämää laittomalta hyökkäjältä.

Kuitenkin jos muut keinot riittävät puolustamaan ja suojelemaan ihmisten turvallisuutta, julkisen vallan tulee käyttää vain näitä keinoja, koska ne vastaavat paremmin yhteisen hyvän konkreettisia edellytyksiä ja ihmispersoonan arvokkuutta.

Seurauksena niistä mahdollisuuksista, joita valtiolla nykyään on estää tehokkaasti rikoksia, saattamalla rikoksen tehnyt kyvyttömäksi aiheuttamaan vaaraa – ottamatta tältä lopullisesti pois mahdollisuutta sovittaa rikoksensa – , ne tapaukset, joissa syyllisen teloittaminen on ehdoton välttämättömyys, ovat tosiasiallisesti ”hyvin harvinaisia tai käytännöllisesti katsoen niitä ei ole”.⁴² 2306

TAHALLINEN TAPPAMINEN

2268. Viides käsky kieltää *välittömän ja tahallisen tappamisen* raskaana syntinä. Murhaaja ja hänen vapaaehtoiset avustajansa tekevät taivaaseenhuutavan synnin.⁴³ 1867

Lapsenmurha,⁴⁴ veljesmurha, vanhempien murha ja puolison murha ovat erityisen raskaita rikoksia, koska ne repivät rikki ihmistenväliset luonnolliset siteet. Geneettisen perimän tai yhteiskunnan terveyden vaaliminen eivät mitenkään oikeuta murhaan, eivät edes silloin, kun julkinen valta siihen käskee.

2269. Viides käsky kieltää myös tuottamasta tahallisesti, vaikkakin *epäsuorasti* ihmiselle kuoleman. Moraalilaki kieltää saattamasta ketään ilman

⁴² Johannes Paavali II, ensyklika *Evangelium vitae*, 56.

⁴³ vrt. 1 Moos. 4:10.

⁴⁴ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 51.

vakavaa syytä kuolemanvaaralle alttiiksi sekä epäamästä apua vaarassa olevalle ihmiselle.

Ihmisyhteisö tekee kauhistuttavan vääryyden ja raskaan rikoksen salliessaan nälänhädän surmata ihmisiä, ponnistelematta tilanteen korjaamiseksi. Korvoja ja tuottoa metsästävät keinottelijat, jotka aiheuttavat lähimmäisilleen nälkää ja kuolemaa, tekevät epäsuorasti murhan; he ovat siitä vastuussa.⁴⁵

Tahattomasti aiheutettua ihmisen kuolemaa ei lueta moraalisesti aiheuttajan syyksi. Mutta raskaaseen rikokseen syyllistyy se, joka toimii ilman asiallista syytä niin, vaikka tahattomastikin, että sen seurauksena ihminen kuolee. 2290

ABORTTI

2270. Ihmiselämää on ehdottomasti kunnioitettava ja suojeltava sikiämishetkestä alkaen. Ihmisolennolle on tunnustettava ihmisen oikeudet jo sen olemassaolon ensimmäisenä hetkenä. Näihin oikeuksiin kuuluu jokaisen viattoman olennon oikeus elää.⁴⁶ 1703, 357

”Jo ennen kuin sinut äidinkohdussa muovasin, minä valitsin sinut. Jo ennen kuin sinä synnyit maailmaan, minä pyhitin sinut omakseni” (Jer. 1:5).

”Minä olen saanut hahmoni näkymättömissä, muotoni kuin syvällä maan alla, mutta sinulta ei pieninkään luuni ole salassa” (Ps. 139:15).

2271. Kirkko on julistanut ensimmäisistä vuosisadoista alkaen, että abortin tekeminen on moraalisesti paha teko. Tämä oppi ei ole muuttunut, se on muuttumaton. Varsinainen abortti, ajateltiinpa se päämääräksi tai keinoksi, on raskas rikos moraalilakia vastaan:

”Älä tee aborttia äläkä surmaa vastasyntyntä.”⁴⁷

”Jumala, elämän Herra, on nimittäin uskonut ihmisille elämän säilyttämisen korkean tehtävän, joka on täytettävä ihmisen arvokkuutta vastaavalla tavalla. Elämää on siis suojeltava mitä huolellisimmin aina sikiämisestä saakka. Abortti ja lapsenmurha ovat hirvittäviä rikoksia.”⁴⁸

2272. Tarkoituksellinen myötäväikutus aborttiin on raskas rikos. Kirkko säätää tästä ihmiselämää vastaan kohdistuvasta rikoksesta kirkkolain rangaistuksena ekskommunikaation. ”Se joka teettää itselleen abortin, joka toteutuu, on kirkon laissa säädetyin ehdoin⁴⁹ ekskommunikaation alainen *latae*

⁴⁵ vrt. Aam. 8:4–10.

⁴⁶ vrt. Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae* 1, 1.

⁴⁷ *Didache*, 2, 2: SC 248, 148; vrt. *Epistula Pseudo Barnabae*, 19, 5: SC 172, 202; *Epistula ad Diognetum*, 5, 6: SC 33, 62; Tertullianus, *Apologeticum*, 9, 8: PL 1, 371–372.

⁴⁸ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 51.

⁴⁹ vrt. CIC, kaanonit 1323–1324.

*sententiae*⁵⁰ eli ”jo tekemällä tämän teon”.⁵¹ Tällöin kirkko ei halua viedä tilaa laupeudelta. Kirkko osoittaa kuitenkin selvästi, kuinka raskas rikos tehty abortti on ja kuinka sillä aiheutetaan korvaamaton vahinko viattomana surmatulle lapselle, hänen vanhemmilleen ja koko yhteiskunnalle. 1463

2273. Jokaisen viattoman ihmisen peruuttamaton oikeus elää muodostaa *yhteiskunnan ja sen lainsäädännön peruselementin*. 1930

”Maallisen yhteiskunnan ja poliittisen vallan on ... tunnustettava ihmisen luovuttamattomat oikeudet ja kunnioitettava niitä. Nämä inhimilliset oikeudet eivät ole riippuvaisia yksilöstä itsestään tai hänen vanhemmistaan. Ne eivät ole yhteiskunnan ja valtion tekemiä myönnytyksiä, vaan ne kuuluvat ihmisluontoon ja ovat ihmiselle luontaisia sen luovan aktin ansiosta, josta hän on saanut alkunsa. Näiden perusoikeuksien joukossa on mainittava jokaisen ihmisolennon oikeus elää ja säilyttää ruumiillinen koskemattomuutensa sikiämishetkestä kuolemaan saakka.”⁵²

”Samalla hetkellä, kun laki riistää joltakin ihmisryhmältä suojan, joka yhteiskunnallisen lainsäädännön tulee heille antaa, valtio kieltää kaikkien ihmisten tasa-arvoisuuden lain edessä. Kun valtio ei asetu puolustamaan jokaisen kansalaisen ja erityisesti kaikkein heikoimpien oikeuksia, lakiin pohjautuvia valtion perustuksia horjutetaan (...) Seurauksena siitä kunnioituksesta ja suojasta, joka tulee taata syntymättömälle lapselle sikiämisen hetkestä alkaen, lain on säädettävä asianmukainen rangaistus jokaisesta tietoisesta lapsen oikeuksien loukkaamisesta.”⁵³

2274. Koska sikiötä on kohdeltava jo sikiämisestä lähtien persoonana, sen koskemattomuus on mahdollisuuksien mukaan turvattava ja sitä on hoidettava ja sen vammat parannettava samoin kuin kenen tahansa ihmisolennon.

Syntymää edeltävä diagnostiikka on moraalisesti sallittua, jos se ”kunnioittaa ihmisalkion ja sikiön elämää ja loukkaamattomuutta ja suuntautuu sen turvaamiseen ja parantamiseen yksilönä ... Moraalilaki vastustaa kuitenkin vakavasti tällaista diagnoosia, jos siihen ryhdytään ajatellen abortin mahdollisuutta tuloksista riippuen ... Diagnoosi ei saa merkitä kuolemantuomiota.”⁵⁴

2275. ”Luvallisina on pidettävä niitä alkioihin kohdistuvia hoitotoimia, jotka kunnioittavat alkion elämää ja loukkaamattomuutta ja joihin ei sisälly kohtuuttomia riskejä vaan jotka tähtäävät parantamiseen, terveydentilan kohentamiseen ja alkion yksilölliseen elossa pysymiseen.”⁵⁵

”On epämoraalista tuottaa ihmisalkioita, jotka on tarkoitettu käytettäväksi ’biologisena materiaalina’.”⁵⁶

”Jotkin yritykset vaikuttaa kromosomeihin tai geeneihin eivät ole terapeuttisia vaan tähtäävät sellaisten ihmisolentojen tuottamiseen, jotka on valittu sukupuolen tai muiden ennalta

⁵⁰ CIC, kaanon 1398.

⁵¹ CIC, kaanon 1314.

⁵² Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, 3.

⁵³ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, 3.

⁵⁴ sama, 1, 2.

⁵⁵ sama, 1, 3.

⁵⁶ sama, 1, 5.

määrättyjen ominaisuuksiensa perusteella. Nämä toimenpiteet ovat ristiriidassa ihmisen persoonan arvokkuuden, hänen koskemattomuutensa ja hänen ainutkertaisuutensa ja ei-toistettavissa olevan identiteettinsä kanssa.”⁵⁷

EUTANASIA

2276. Ihmiset, jotka ovat sairauden tai iän kuluttamia tai heikentämiä, tarvitsevat erityistä huomioonottamista. Sairaita ja vammaisia on tuettava, jotta he voisivat viettää mahdollisimman normaalia elämää. 1503

2277. Välitön eutanasia merkitsee sitä, että vammaisilta, sairailta tai kuolevilta ihmisiltä riistetään elämä mitä tahansa perustetta käyttäen. Sitä ei voida moraalisesti hyväksyä.

Näin siis kärsimyksen lopettamiseksi tehty toimenpide tai sen poisjättäminen, jonka tarkoituksena on aiheuttaa kuolema tai joka itsessään saa sen aikaan, on murha ja raskaasti ihmispersoonan arvokkuuden vastainen ja loukkaa elävälle Jumalalle, ihmisen Luojalalle, kuuluvaa kunnioitusta. Erheellinen ratkaisu, johon ihminen voi päätyä hyvässä tarkoituksessa, ei muuta tällaisen surmaamisteon luonnetta, joten se on aina kielletty ja pois suljettava.

2278. Lääkinnällisesti raskaiden, vaarallisten, poikkeuksellisten tai odotettuihin tuloksiin verrattuna kohtuuttomien hoitotoimien keskeyttäminen voi olla oikeutettua. Tällöin on kyseessä ”ylimitoitettun hoitoidelogian” torjuminen. Silloin ei haluta aiheuttaa kuolemaa vaan hyväksytään se, ettei kuolemaa voida estää. Potilaan itsensä on tehtävä asiassa ratkaisu, jos hän vain kykenee siihen; muussa tapauksessa sen tekevät siihen laillisesti oikeutetut henkilöt. Tällöinkin on aina kunnioitettava potilaan järjissään ilmaisemaa tahtoa ja hänen laillisia etujaan.⁵⁸ 1007

2279. Silloinkaan, kun kuolema kaikesta päätellen on jo lähellä, ei saa keskeyttää hoitoa, joka sairaalle ihmiselle tavallisesti annetaan. Kipua lievittävien aineiden käyttö kuolemaa lähestyvän sairaan olon helpottamiseksi, vaikka siihen liittyisi vaara elämän lyhentymisestä, voi olla moraalisesti ihmisen arvokkuuden mukaista, jos kuolemaa ei ole suoranaisesti tahdottu, ei päämääränä eikä välineenä, vaan ainoastaan ennalta nähtynä ja väistämättömäksi hyväksyttynä. Kuolevan hoito on esikuvallinen muoto lähimmäisenrakkautta; siitä syystä tätä hoitomuotoa on edistettävä.

ITSEMURHA

2280. Jokainen ihminen on elämästään vastuussa Jumalalle, joka on sen hänelle lahjoittanut. Jumala on ja pysyy elämän korkeimpana Herrana. Olemme velvolliset ottamaan elämän kiitollisina vastaan ja säilyttämään sen hänen kunniaksensa ja sielumme pelastukseksi. Olemme ainoastaan Jumalan meille uskoman elämän vaalihoitoja, emme sen omistajia. Emme saa käsitellä elämäämme mielivaltaisesti. 2258

⁵⁷ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, 1,6.

⁵⁸ vrt. Uskonopin kongregaation julistus *Jura et bona*.

2281. Itsemurha on ihmisen luonnollista elämänsä varjelemisen ja säilyttämisen taipumusta vastaan. Se on vakavasti oikeaa itsensä rakastamista vastaan. Itsemurha loukkaa myös lähimmäisenrakkautta, sillä se repii epäoikeudenmukaisesti rikki siteet perheeseen, kansakuntaan ja ihmiskuntaan, joita kohtaan meillä on aina omat velvollisuutemme. Lisäksi itsemurha sotii elävään Jumalaan kohdistuvaa rakkautta vastaan. 2212

2282. Jos joku tekee itsemurhan asettaakseen sen esikuvaksi erityisesti nuorisolle, hän syyllistyy vakavaan pahennukseen. Vapaaehtoinen avun antaminen itsemurhaan on vastoin moraalilakia.

Vakavat psyykkiset häiriöt, tuskaisuus ja kohtalon iskuihin, kipuihin ja kidutukseen kohdistuva pelko voivat vähentää itsemurhan tehneen vastuuta. 1735

2283. Emme saa olla epätoivoisia niiden ihmisten ikuisesta pelastumisesta, jotka ovat itse aiheuttaneet kuolemansa. Ihmisellä voi olla tilaisuus pelastavaan katumukseen tavoilla, jotka Jumala yksin tuntee. Kirkko rukoilee niiden ihmisten puolesta, jotka ovat riistäneet hengen itseltään. 1037

II Ihmisen arvokkuuden kunnioittaminen

TOISEN IHMISEN SIELUN KUNNIOITTAMISEN PUUTTUMINEN: PAHENNUS

2284. Pahennus on asenne tai menettely, joka johdattaa toisen ihmisen tekemään paha. Se, joka johdattaa pahaan, tekee itsestään lähimmäiselleen kiusaajan. Hän turmelee toisen hyvettä ja viattomuutta, hän saattaa johdattaa veljensä hengelliseen kuolemaan. Pahennus on raskas rikkomus, jos teon tai laiminlyönnin kautta pahennuksen aiheuttaja johdattaa harkitusti toisia raskaaseen syntiin. 2847

2285. Pahennus on erityisen raskas silloin, kun sen aiheuttajina ovat kunnioitetussa asemassa olevat henkilöt ja silloin kun se kohdistuu heikkoihin. Tällainen pahennus sai Herramme julistamaan: ”Jos joku johdattaa lankeemukseen yhdenkin näistä vähäisistä, jotka uskovat minuun, hänelle olisi parempi, että hänen kaulaansa pantaisiin myllynkivi ja hänet upotettaisiin meren syvyyteen” (Matt. 18:6).⁵⁹ Pahennus on raskas silloin, kun sen aiheuttavat kasvattajat ja opettajat. Tämän vuoksi Jeesus syyttää lainoppineita ja fariseuksia ja vertaa heitä susiin lammasten vaatteissa.⁶⁰ 1903

2286. Myös laki ja instituutiot, yleinen mielipide ja muoti voivat aiheuttaa pahennusta.

⁵⁹ vrt. 1 Kor. 8:10–13.

⁶⁰ vrt. Matt. 7:15.

Pahennusta aiheuttavat ne, joka säätävät sellaisia lakeja tai luovat sellaisia yhteiskunnallisia rakenteita, jotka turmelevat tavat ja johtavat uskonnollisen elämän hajoamiseen tai ”yhteiskunnalliseen käyttäytymiseen, joka tahallisesti tai tahattomasti vaikeuttaa tai tekee käytännössä mahdottomaksi viettää käskyjen mukaista kristillistä elämää”.⁶¹ Sama koskee yritysjohtajia jotka antavat petollisuuteen ohjaavia määräyksiä, opettajia jotka kiihottavat lapsia vihaan,⁶² tai ihmisiä jotka manipuloivat yleistä mielipidettä ja kääntävät sen pois moraalisista arvoista. 1887, 2498

2287. Se, joka käyttää valtuuksiaan niin, että ne johdattavat toisia tekemään pahaa, syyllistyy pahennukseen ja on vastuussa välittömästi tai välillisesti aiheuttamastaan pahasta. ”Viettelysten täytyy tulla, se on väistämätöntä, mutta voi sitä, jonka kautta ne tulevat!” (Luuk. 17:1).

TERVEYDEN KUNNIOITTAMINEN

2288. Elämä ja terveys ovat Jumalan meille uskomia arvokkaita hyvyksiä. Meidän tulee pitää niistä järkevästi huolta ja ottaa samalla huomioon myös toisten tarpeet ja yhteinen hyvä. 1503

Kansalaisten *terveydestä huolehtiminen* vaatii, että yhteiskunta auttaa osaltaan luomaan sellaiset olemassaolon edellytykset, jotka antavat ihmisille mahdollisuuden kehittää itseään ja saavuttaa kypsyyden eli joissa heillä on ravinto ja vaatetus, asunto, terveydenhoitopalvelut, perussivistys, työtä ja sosiaalinen apu. 1509

2289. Vaikka moraalioppi kehottaakin kunnioittamaan ruumiillista elämää, se ei pidä sitä absoluuttisena arvona. Se vastustaa uuspakanallista käsitystä, joka pyrkii *palvomaan ruumista*, uhraamaan sille kaikkensa ja jumaloimaan ruumiillista täydellisyyttä ja menestystä urheilussa. Valikoimalla vahvat erilleen heikoista tämä ajattelutapa voi johtaa inhimillisten suhteiden kieroutumiseen. 364, 2113

2290. Kohtuullisuuden hyve auttaa *välttämään kaikenlaista kohtuuttomuutta* ravinnon, alkoholin, tupakan ja lääkkeiden nauttimisessa. Se joka juopuneena tai vauhdin hurmassa vaarantaa toisten tai oman turvallisuutensa teillä, vesillä tai ilmassa, tekee raskaan synnin. 1809

2291. *Huumeiden käyttäminen* vahingoittaa vakavasti terveyttä ja koko ihmiselämää. Lääkinnällistä käyttöä lukuunottamatta se on raskas moraalinen rikkomus. Huumeiden salainen valmistaminen ja kauppaaminen ovat pahennusta aiheuttavaa toimintaa; ne ovat välitöntä yhteistyötä pahassa, koska ne houkuttelevat moraalilain vastaisiin raskaisiin rikkomuksiin.

⁶¹ Pius XII, *radioitu puhe* 1.6.1941.

⁶² vrt. Ef. 6:4; Kol. 3:21.

IHMISPERSONAN KUNNIOITTAMINEN JA TIETEELLINEN TUTKIMUS

2292. Yksilöillä tai ihmisryhmillä tehdyt lääketieteelliset ja psykologiset kokeet voivat auttaa parantamaan sairaita ja korjaamaan yleistä terveydentilaa.

2293. Tieteellinen perustutkimus ja soveltava tutkimus ovat selvä osoitus ihmisen herruudesta luomakunnassa. Tiede ja tekniikka ovat arvokkaita välineitä, kun ne asetetaan ihmisen palvelukseen ja kun ne edistävät kaikkien kokonaisvaltaista kehittymistä ja hyvinvointia. Ne eivät kuitenkaan kykene itsestään käsin ilmaisemaan olemassaolon ja inhimillisen edistyksen tarkoitusta. Tiede ja tekniikka ovat olemassa ihmistä varten; niiden synty ja kehittyminen ovat ihmisen työn tulosta. Näin tieto niiden perimmäisestä päämäärästä ja rajoista löytyy ihmispersonasta ja hänen moraalisisista arvoistaan. 159, 1703

2294. On illusorista väittää, että tieteellinen tutkimus ja sen sovellutukset ovat moraalisesti neutraaleja. Myöskään ne kriteerit, jotka ohjaavat tutkimuksen suuntaa, eivät ole johdettavissa yksinkertaisesti teknisestä tehokkuudesta tai joillekin koituvasta hyödystä eivätkä toisten vahingoksi vallitsevista ideologioista, mikä olisi vielä pahempaa. Tiede ja tekniikka vaativat oman sisäisen merkityksensä mukaisesti ehdotonta perustavanlaatuisten moraalisten kriteerien kunnioittamista. Niitä on käytettävä ihmisen, hänen luovuttamattomien oikeuksiensa, hänen toden ja kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa palvelukseen Jumalan suunnitelman ja tahdon mukaisesti. 2375

2295. Ihmisillä suoritettut tutkimukset ja kokeet eivät anna oikeutta mihinkään toimiin, jotka itsessään sotivat ihmisen arvokkuutta ja moraalilakia vastaan. Kyseisten henkilöiden nimenomainen suostumuskaan ei oikeuta sellaisiin toimiin. Ihmisellä suoritettu koe on moraalisesti luvaton, jos se asettaa hänen elämänsä tai fyysisen ja psyykkisen koskemattomuutensa olosuhteisiin nähden liian suurille tai väistämättömille vaaroille alttiiksi. Tällaiset kokeet sotivat ihmisen arvokkuutta vastaan varsinkin silloin, kun ne suoritetaan asianomaisen tietämättä tai ilman hänen tai hänestä vastuuta kantavien suostumusta. 1753

2296. *Elinsiirrot* ovat sopusoinnussa moraalilain kanssa silloin, kun luovuttajalle koituvat psykologiset vaarat ja riskit ovat hyväksyttävässä suhteessa siihen hyvään nähden, jota tavoitellaan vastaanottajalle. Elinten lahjoittaminen kuoleman jälkeen on jalo ja ansiokas teko, ja sitä voidaan suositella ilmauksena ihmisten välisestä solidaarisuudesta. Se ei kuitenkaan ole moraalisesti hyväksyttävää, jos luovuttaja tai hänen edustajansa ei ole antanut selkeää suostumustaan toimenpiteelle. Lisäksi ei ole moraalisesti hyväksyttävää aiheuttaa elämää vahingoittavaa pysyvää vammaa tai kuolemaa silloinkaan, kun tavoitteena on toisen ihmisen kuoleman lykkääminen. 2301

RUUMIILLISEN KOSKEMATTOMUUDEN KUNNIOITTAMINEN

2297. *Ihmistryötöt ja panttivankien ottaminen* levittävät ympärilleen kauhua ja niillä uhkaaminen aiheuttaa uhreille sietämätöntä painetta. Ne molemmat ovat moraalisesti tuomittavia. *Terrorismi* uhkaa, haavoittaa ja tappaa erottelematta, ja on raskas rikos oikeudenmukaisuutta ja lähimmäisenrakautta vastaan. *Kidutus*, jossa käytetään ruumiillista ja henkistä väkivaltaa tunnustuksen puristamiseksi, syyllisten rankaisemiseksi, pelon herättämi-

seksi vastustajissa tai vihan tyydyttämiseksi, sotii ihmisen ja ihmisarvon kunnioittamista vastaan. Nimenomaisesti tahdotut viattomien ihmisten *amputoinnit, silpomiset tai steriloinnit* sotivat moraalilakia vastaan, paitsi jos selkeät terapeuttiset syyt puhuvat niiden puolesta.⁶³

2298. Menneinä aikoina ovat myös lailliset hallitukset käyttäneet yleisesti julmia toimenpiteitä pitääkseen yllä lakia ja järjestystä, usein ilman kirkon paimenten vastustusta; hekin usein omaksuivat omissa oikeusistuimissaan roomalaisen lain kidutusta koskevat säädökset. Näistä valitettavista tapahtumista huolimatta kirkko on aina opettanut lempeyttä ja laupeutta ja kieltänyt papistoa vuodattamasta verta. Meidän aikanamme on yleisesti oivallettu, että julmat toimenpiteet eivät ole välttämättömiä julkisen järjestyksen ylläpitämiseksi ja että ne eivät vastaa laillisia ihmispersonan oikeuksia, vaan päinvastoin johtavat kaikkein pahimpiin ihmisarvon loukkauksiin. On tehtävä kaikki mahdollinen niiden poistamiseksi. Niin uhrien kuin kiduttajienkin puolesta on rukoiltava. 2267

VAINAJIEN KUNNIOITTAMINEN

2299. Kuolevien tulee saada osakseen huolenpitoa ja hoitoa, jotta he voisivat elää jäljellä olevan aikansa arvokkaasti ja rauhassa. Omaisten tulee tukea heitä rukouksillaan. Heidän on muistettava pitää huoli siitä, että sairaat saavat sopivalla hetkellä sakramentit, jotka valmistavat heitä kohtaamaan elävän Jumalan. 1525

2300. Vainajan ruumista tulee käsitellä kunnioittavasti ja rakastavasti ylösnousemuksen uskossa ja toivossa. Kuolleiden hautaaminen on ruumiillinen laupeuden työ,⁶⁴ joka kunnioittaa Jumalan lapsia, Pyhän Hengen temppeleitä. 1681–1690

2301. Ruumiinavaus oikeuden tutkintoa tai tieteellistä tutkimusta varten on moraalisesti sallittu. Elimen luovutus, josta ei peritä korvausta, on kuoleman jälkeen sallittua ja voi olla ansiokastakin. 2296

Kirkko sallii ruumiin tuhkaamisen, jos sillä ei tahdota tehdä uskoa ruumiin ylösnousemukseen kyseenalaiseksi.⁶⁵

III Rauhan säilyttäminen

RAUHA

2302. Muistuttaessaan käskystä ”Älä tapa” (Matt. 5:21) Jeesus haluaa sydämen rauhaa ja tuomitsee tappamiseen johtavan vihastumisen ja vihan moraalittomina. 1765

Vihastumiseen sisältyy halu maksaa samalla mitalla. ”Halu kostaa paha sille, jota tulisi rangaista, on kiellettyä,” mutta on kiitettävää vaatia hyvitystä

⁶³ vrt. Pius XI, ensyklika *Casti connubii*: DS 3722–3723.

⁶⁴ vrt. Tob. 1:16–18.

⁶⁵ vrt. CIC, kaanon 1176, § 3.

”paheiden oikaisemiseksi ja oikeudenmukaisuuden ylläpitämiseksi”.⁶⁶ Vi hastuminen on raskas rikos rakkautta vastaan, jos se menee niin pitkälle, että se haluaa tietoisesti surmata lähimmäisen tai aiheuttaa hänelle suurta vahinkoa; se on kuolemansynti. Herra sanoo: ”Jokainen, joka on vihoissaan veljelleen, on ansainnut oikeuden tuomion” (Matt. 5:22).

2303. Tietoinen *vihanpito* on rikos rakkautta vastaan. Viha lähimmäistä kohtaan on synti, kun hänelle tietoisesti toivotaan jotakin pahaa. Raskas synti se on silloin, kun lähimmäiselle harkitusti toivotaan jotakin hyvin pahaa. ”Mutta minä sanon teille: rakastakaa vihamiehiänne ja rukoilkaa vainoojienne puolesta, jotta olisitte taivaallisen Isänne lapsia” (Matt. 5:44- 45). 2094, 1933

2304. Jotta ihmiselämää voitaisiin kunnioittaa ja se voisi kehittyä, maailmassa täytyy vallita *rauha*. Rauha ei ole pelkästään sodan puuttumista. Rauhaa ei saavuteta ilman, että ihmisten henkilökohtainen hyvä, vapaa yhteydenpito ihmisten kesken, ihmispersoonan ja kansojen arvokkuus ja veljeyden toteutuminen on turvattu. Rauha on ”järjestyksen lepoa”.⁶⁷ Se on oikeudenmukaisuuden aikaansaannos (Jes. 32:17) ja rakkauden tulos.⁶⁸ 1909, 1807

2305. Maallinen rauha on *Kristuksen rauhan* kuva ja hedelmä; hän on messiaanisen Rauhan Ruhtinas (Jes. 9:5). Ristillä vuotaneen verensä kautta hän ”teki näin lopun vihollisuudesta”,⁶⁹ sovitti ihmiset Jumalan kanssa ja teki kirkosta ihmiskunnan ykseyden ja jumalayhteyden sakramentin.⁷⁰ ”Hän on meidän rauhamme” (Ef. 2:14). Hän kutsuu rauhantekijöitä autuaiksi (Matt. 5:9). 1468

2306. Ne jotka luopuvat väkivaltaisista ja verisistä teoista ja käyttävät ihmisoikeuksien säilyttämiseksi ja puolustamiseksi keinoja, jotka ovat myös kaikkein heikoimpien käytettävissä, todistavat evankeliumin synnyttämästä rakkaudesta, edellyttäen että tällöin ei loukata muiden ihmisten ja yhteisöjen oikeuksia ja velvollisuuksia. Samalla he todistavat oikealla tavalla, miten raskaita fyysisiä ja moraalisia vaaroja sisältää turvautuminen väkivaltaan, joka tuottaa vain tuhoa ja kuolemaa.⁷¹ 2267

SODAN VÄLTÄMINEN

2307. Viides käsky kieltää tahallaan tuhoamasta ihmiselämää. Koska jokaiseen sotaan liittyy monenlaista pahaa ja vääryyttä, kirkko kehottaa väsymät-

⁶⁶ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 158, 1, ad 3.

⁶⁷ pyhä Augustinus, *De civitate Dei*, 19, 13: PL 41, 640.

⁶⁸ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatiosuunnitelma *Gaudium et spes*, 78.

⁶⁹ vrt. Ef. 2:16; Kol. 1:20- 22.

⁷⁰ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., kirkkokongregatiosuunnitelma *Lumen gentium*, 1.

⁷¹ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatiosuunnitelma *Gaudium et spes*, 78.

tä kaikkia rukoilemaan ja toimimaan, jotta Jumala hyvydessään vapauttasi meidät sodan ikivanhasta orjuudesta.⁷²

2308. Jokaisella kansalaisella ja jokaisella valtaapitävällä on velvollisuus työskennellä sotien välttämiseksi.

Kuitenkin ”niin kauan kuin sodan vaara on olemassa ja puuttuu pätevä, riittävin voimin varustettu kansainvälinen auktoriteetti, niin kauan ei hallituksilta voida kieltää laillista oikeutta puolustautua, jos kaikki rauhanomaiset neuvottelun keinot on käytetty loppuun”.⁷³ 2266

2309. *Oikeutetun sotilaallisen puolustautumisen* tarkat ehdot tulee ottaa huomioon tiukasti. Sellaisen päätöksen vakavuus alistaa päätöksen moraalisen oikeutuksen ankariin ehtoihin, joiden on täytyttävä samanaikaisesti:

- hyökkääjän kansakunnalle tai kansojen yhteisölle aiheuttaman vahingon täytyy olla pysyvä, vakava ja varma;
- kaikkien muiden estämiskeinojen täytyy olla mahdottomiksi tai tehottomiksi osoittautuneita;
- onnistumisen mahdollisuudella täytyy olla lujat perusteet;
- aseiden käytöstä ei saa seurata torjuttavaa pahaa suurempaa vahinkoa ja sekasortoa. Tätä ehtoa arvioitaessa täytyy ottaa tarkoin huomioon nykyaikaisten aseiden suuri tuhovoima. 2243

Nämä ovat ne perinteiset elementit, jotka sisältyvät oppiin ”oikeutetusta sodasta”.

Näiden moraalisen hyväksyttävyyden ehtojen viisas arvioiminen kuuluu niille, jotka kantavat vastuun yhteisestä hyvästä. 1897

2310. Tällaisessa tapauksessa viranomaisilla on oikeus ja velvollisuus vaatia kansalaisia täyttämään *välttämättömät velvollisuutensa puolustaa kansakuntaansa*.

Ne, jotka ovat sitoutuneet palvelemaan isänmaataan asevoimissa, ovat kansojen turvallisuuden ja vapauden palvelijoita. Jos he suorittavat tehtävänsä asianmukaisesti, he todella edistävät yhteistä hyvää ja rauhan säilymistä.⁷⁴ 2239, 1909

2311. Viranomaisten tulee huolehtia tasapuolisesti niistä, jotka omantunnon syistä kieltäytyvät asepalveluksesta. Heillä on siitä huolimatta velvollisuus palvella yhteiskuntaa jollakin muulla tavalla.⁷⁵ 1782, 1790

⁷² vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 81.

⁷³ sama, 79.

⁷⁴ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes* 79.

⁷⁵ vrt. sama, 79.

2312. Kirkko ja ihmisjärki julistavat, että *moraalilaki pysyy voimassa myös aseellisen konfliktin aikana*. Pelkästään se, että sota on syttynyt ”ei tee taistelevien osapuolten välillä kaikkea luvalliseksi”.⁷⁶

2313. Siviiliväestöä, haavoittuneita ja sotavankeja tulee kunnioittaa ja kohdella inhimillisesti.

Tietoisesti kansainoikeutta ja sen yleispäteviä periaatteita vastaan tehdyt teot ovat rikoksia, samoin tällaisiin tekoihin annetut käskyt. Sokea kuuliaisuus ei riitä puolustukseksi niille, jotka noudattavat tällaisia käskyjä. Jonkin kansan, kansakunnan tai etnisen vähemmistön tuhoaminen on tuomittava kuolemansyyniksi. Ihmisen moraalinen velvollisuus on vastustaa käskyjä, jotka määräävät suorittamaan kansanmurhan. 2242

2314. ”Jokainen sotatoimi, jonka tarkoituksena on ilman erotusta hävittää kokonaisia kaupunkeja tai laajoja alueita sekä näiden asukkaita, on sellainen rikos Jumalaa ja ihmistä itseään vastaan, että se on lujasti ja epäröimättä tuomittava.”⁷⁷ Eräs nykyaikaisen sodankäynnin vaara on se, että se antaa niille, joilla on modernin tieteen avulla valmistettuja aseita, ennen kaikkea ydinaseita sekä biologisia ja kemiallisia aseita, mahdollisuuden tehdä tällaisia rikoksia.

2315. *Asevarastojen kartuttaminen* on monien mielestä paradoksaalinen keino saada mahdolliset viholliset pidättäytymään sodan aloittamisesta. Se on monien mielestä tehokkain keino turvata kansainvälinen rauha. Tällaista peloitetta vastaan on kuitenkin esitettävä vakavia moraalisia vastaväitteitä. *Kilpavarustelu* ei turvaa rauhaa. Se ei suinkaan poista sotien syitä, vaan vaarana on, että se pahentaa niitä. Suunnattomien rahamäärien käyttäminen tuottamaan aina uudenlaisia aseita estää pyrkimyksiä auttaa hädässä olevia kansoja ja jarruttaa näiden kansojen kehittymistä.⁷⁸ *Ylivarustelu* moninkertaistaa konfliktien aiheita ja lisää sotien leviämisen vaaraa.

2316. *Aseiden valmistus ja kauppa* koskevat kansakuntien ja kansainvälisen yhteisön yhteistä hyvää. Siitä syystä valtiolla on oikeus ja velvollisuus säädellä niitä. Lyhytnäköiset yksityiset tai kollektiiviset edut eivät anna oikeutta ryhtyä toimiin, jotka lietsovat väkivaltaa ja konflikteja kansojen välille ja siten vaarantavat kansainvälistä oikeudellista järjestystä. 1906

2317. Yksilöiden ja kansojen väliset epäoikeudenmukaisuudet, jyrkät taloudelliset ja sosiaaliset erot, samoin kateus, epäluulo ja ylpeys uhkaavat lakkaamatta rauhaa ja johtavat sotiin. Kaikki, mitä näiden voittamiseksi tehdään, edistää rauhan rakentamista ja sodan välttämistä. 1938, 2538, 1941

⁷⁶ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* 79.

⁷⁷ sama, 80.

⁷⁸ vrt. Paavali VI, ensyklika *Populorum progressio*, 53.

”Koska ihmiset ovat syntisiä, heitä uhkaa sodan vaara ja on uhkaava aina Kristuksen tulemiseen asti; sikäli kuin he kuitenkin rakkauden yhdistäminä voittavat synnin, tulee myös väkivalta voitetuksi, kunnes toteutuu Raamatun sana: ’Niin taotaan miekat auran teriksi ja keihäät vesureiksi. Yksikään kansa ei enää kohota miekkaa toista vastaan eikä harjoittele sotataitoja’” (Jes. 2:4).⁷⁹

LYHYESTI

2318. Herran ”kädessä on kaikki mikä elää, jokaisen ihmisen henki” (Job. 12:10).
2319. Jokainen ihmiselämä on sikiämisen hetkestä kuolemaan saakka pyhä, sillä Jumala on tahtonut ihmisen hänen itsensä tähden ja on luonut hänet elävän ja pyhän Jumalan kuvaksi ja kaltaisuuteen.
2320. Ihmisen tappaminen rikkoo raskaasti ihmispersoonan arvokkuutta ja Luojan pyhyyttä vastaan.
2321. Tappamisen kieltäminen ei kumoa oikeutta tehdä epäoikeudenmukaista hyökkäystä vaarattomaksi. Oikeutettu puolustautuminen on toisten elämästä tai yhteisestä hyvästä vastuuta kantaville painava velvollisuus.
2322. Lapsella on sikiämisestään alkaen oikeus elää. Varsinainen abortti, ajateltiinpa sitä päämääräksi tai keinoksi, on ”häpeätahra”,⁸⁰ vakavasti moraalilain vastainen teko. Kirkko langettaa tästä ihmiselämää vastaan tehdystä rikoksesta rangaistuksena ekskommunikaation.
2323. Koska sikiötä on sikiämisestään alkaen kohdeltava persoonana, sen koskemattomuutta täytyy varjella ja sitä on hoidettava ja tarvittaessa parannettava niin kuin kaikkia muitakin ihmisiä.
2324. Harkittu eutanasia on murha, tapahtukoon se missä muodossa tai millä perusteella tahansa. Se on vakava teko ihmisen arvokkuutta vastaan ja elävälle Jumalalle, ihmisen Luojalles, osoitettavaa kunnioitusta vastaan.
2325. Itsemurha on vakavasti oikeudenmukaisuuden, toivon ja rakkauden vastainen teko. Viides käsky kieltää sen.
2326. Pahennus on raskas teko silloin, kun se tieteen tahtoon johtaa muita ihmisiä teoin tai laiminlyönnein vakavaan syntiin.

⁷⁹ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 78.

⁸⁰ vrt. Vatikaanin II kir.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* 27.

2327. Kaiken pahan ja vääryyksien tähden, joita jokainen sota tuo mukanaan, meidän täytyy tehdä kaikkemme, mikä järkevästi ajatellen on mahdollista, sodan estämiseksi. Kirkko rukoilee: ”Nälästä, kulkutaudeista ja sodasta päästä meidät, Herra”.
2328. Kirkko ja ihmisjärki julistavat, että moraalilaki pysyy voimassa myös aseellisten konfliktien aikana. Teot, jotka tietoisesti rikkovat kansainoikeutta ja sen yleispäteviä periaatteita vastaan, ovat rikoksia.
2329. ”Kilpavarustelu on yksi ihmiskunnan suurimmista kirouksista, se loukkaa köyhiä sietämättömällä tavalla.”⁸¹
2330. ”Autuaita ovat rauhantekijät, sillä he saavat Jumalan lapsen nimen” (Matt. 5:9).

Kuudes artikkeli

KUODES KÄSKY

”Älä tee aviorikosta” (2 Moos. 20:14; 5 Moos. 5:18).⁸²

”Teille on opetettu tämä käsky: ’Älä tee aviorikosta.’ Mutta minä sanon teille: jokainen, joka katsoo naista niin, että alkaa himoita häntä, on sydämessään jo tehnyt aviorikoksen hänen kanssaan” (Matt. 5:27–28).

I ”Mieheksi ja naiseksi hän loi heidät ...” 369–373

2331. ”Jumala on rakkaus’, hän elää itsessään persoonallisen rakkauden yhteyden salaisuutta. Luodessaan miehen ja naisen ihmisyyden omaksi kuvakseen ... Jumala painaa tähän ihmisyyteen *kutsumuksen* ja sen mukana kyvyn ja vastuun *rakastaa* ja muodostaa yhteyden.”⁸³ 1604

”Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen ... mieheksi ja naiseksi hän loi heidät” (1 Moos. 1:27) ”Olkaa hedelmälliset, lisääntykää” (1 Moos. 1:28). ”Luodessaan ihmisen Jumala teki hänet kaltaisekseen. Hän loi ihmisen mieheksi ja naiseksi. Ja hän siunasi heidät ja antoi heille nimeksi ihminen silloin kun heidät luotiin” (1 Moos. 5:1–2).

⁸¹ vrt. Vatikaanin II kir.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes* 81.

⁸² vrt. 5 Moos. 5:18.

⁸³ Johannes Paavali II, apostolinen kehotus *Familiaris consortio*, 11.

2332. *Sukupuolisuus* koskee ihmispersoonan kaikkia aspekteja ruumiin ja sielun muodostamassa ykseydessä. Se koskee aivan erityisesti tunne-elämää, kykyä rakastaa ja siittää lapsia ja yleisemmin kyvykkyyttä solmia yhteyden siteitä toisten kanssa. 362

2333. Jokaisen ihmisen, sekä miehen että naisen, tulee tunnustaa ja hyväksyä sukupuolisuutensa. Ruumiillinen, moraalinen ja henkinen *erilaisuus* ja *molemmipuolinen täydentäminen* on tarkoitettu avioliitossa elettaviksi hyvyksiksi ja perhe-elämän kypsymiseksi. Avioparin ja yhteiskunnan harmonia riippuu osaltaan siitä, kuinka mies ja nainen elävät keskinäisen suhteensa ja toistensa tarpeet ja kuinka he auttavat toisiaan. 1603

2334. ”Luodessaan ihmisen ’mieheksi ja naiseksi’ Jumala antoi persoonan arvon samalla tavalla miehelle ja naiselle.”⁸⁴ ”Ihminen on persoona, ja tämä koskee samassa määrin sekä miestä että naista, sillä molemmat on luotu persoonallisen Jumalan kuvaksi ja kaltaisuuteen.”⁸⁵ 357

2335. Kummallakin sukupuolella on sama arvo ja kumpikin on, joskin eri tavoin, Jumalan voiman ja lempeän rakkauden kuva. *Miehen ja naisen aviollinen yhtyminen* jäljittelee ruumiillisesti Luojan hedelmällisyyttä ja anteliaisuutta. ”Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että he tulevat yhdeksi lihaksi” (1 Moos. 2:24). Tästä yhteydestä kaikki sukupolvet ovat lähtöisin.⁸⁶ 2205

2336. Jeesus tuli palauttamaan luomakunnan alkuperäiseen puhtauteensa. Vuorisaarnassa hän selittää selkein sanoin Luojan suunnitelman: ”Teille on opetettu tämä käsky: ’Älä tee aviorikosta.’ Mutta minä sanon teille: jokainen, joka katsoo naista niin, että alkaa himoita häntä, on sydämessään jo tehnyt aviorikoksen hänen kanssaan” (Matt. 5:27–28). Ihmisen ei pidä erottaa sitä, minkä Jumala on yhdistänyt.⁸⁷ 1614

Kirkon traditio on käsittänyt kuudennen käskyn niin, että se koskee ihmisen koko sukupuolisuutta.

II Kutsumus siveyteen

2337. Siveys merkitsee sukupuolisuuden onnistunutta rakenteellista yhtenäistymistä persoonassa ja sen kautta ihmisen ruumiillisen ja henkisen olemuksen sisäistä ykseyttä. Sukupuolisuus osoittaa, että ihminen kuuluu myös ruumiilliseen ja biologiseen maailmaan. Siitä tulee persoonallista ja tosi inhimillistä, kun se jäsennetään persoonien väliseen suhteeseen, miehen ja nai-

⁸⁴ Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 22; vrt. pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 49.

⁸⁵ Johannes Paavali II, apostolinen kirje *Mulieris dignitatem*, 6.

⁸⁶ vrt. 1 Moos. 4:1–2,25–26; 5:1.

⁸⁷ vrt. Matt. 19:6.

sen täydelliseen ja ajallisesti rajoittamattomaan molemminpuoliseen antautumiseen. 2520, 2349

Siveyden hyve varjelee näin ollen yhtäaikaan persoonan koskemattomuuden ja antautumisen eheyttä.

PERSOONAN KOSKEMATTOMUUS

2338. Siveä ihminen säilyttää hänelle annetut elämän ja rakkauden voimat koskemattomina. Tämä koskemattomuus takaa persoonan ykseyden. Se on ristiriidassa kaiken sellaisen käytöksen kanssa, joka vahingoittaisi tätä ykseyttä. Se ei siedä minkäänlaista kaksinaisuutta elämässä tai kielenkäytössä.⁸⁸

2339. Siveyteen kuuluu *harjaantuminen itsensä hillitsemiseen*, joka on kasvatusta inhimilliseen vapauteen. Vaihtoehto on selkeä: Ihminen on joko vietiensä herra ja saavuttaa siten rauhan, tai hän on niiden orja ja siis onneton.⁸⁹ ”Ihmisen arvokkuus vaatii, että hän toimii tietoisena ja vapaan valinnan mukaisesti, eli persoonallisen vapauden johdattamana ja määräämänä, eikä pelkästään vaistonvaraisen yllykkeen tai ulkoisen pakon ajamana. Tämän arvokkuuden ihminen saavuttaa, kun hän vapauttamalla itsensä kaikesta intohimojen orjuudesta tavoittelee päämääräänsä valitsemalla vapaaehtoisesti hyvän ja etsimällä taitavasti itselleen keinoja tämän päämäärän saavuttamiseksi.”⁹⁰ 1767

2340. Sen, joka haluaa pysyä uskollisena kastelupauksilleen ja vastustaa kiusauksia, on muistettava käyttää *siihen sopivia apuneuvoja*: itsensä tunteista, elämäntilanteeseen soveltuvaa askeesia, kuuliaisuutta Jumalan käskyille, moraalisien hyveiden harjoittamista ja uskollisuutta rukouksessa. ”Siveyden kautta saavutamme eheyden ja meille palautuu ykseys, josta olimme joutuneet eroon ja hajonneet palasiksi.”⁹¹ 2015

2341. Siveyden hyve kuuluu *kohtuullisuuden* päähyveen piiriin. Kohtuullisuus pyrkii tuomaan järkeä aistillisiin intohimoihin ja mielihaluihin. 1809

2342. Itsensä hillitsemiseen pääseminen *vaatii pitkän ajan*. Emme saa milloinkaan kuvitella saavuttaneemme sen jo lopullisesti. Sen hyväksi on ponnisteltava yhä uudestaan kaikissa elämänvaiheissa.⁹² Tietyissä elämänjaksoissa, joissa persoonallisuus vasta kehittyy, lapsuudessa ja nuoruudessa, se vaatii erityistä ponnistelua. 407

⁸⁸ vrt. Matt. 5:37.

⁸⁹ vrt. Sir. 1:22.

⁹⁰ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 17.

⁹¹ pyhä Augustinus, *Tunnustuksia*, 10, 29, 40: PL 32, 796.

⁹² vrt. Tit. 2:1–6

2343. Siveys noudattaa *kasvun lakeja*. Tämä kasvu kulkee eri vaiheiden kautta, joihin sisältyy epätäydellisyyttä ja liiankin usein myös syntiä. Hyveitä harjoittava ja siveä ihminen ”rakentaa itseään päivästä toiseen lukuisilla vapailla ratkaisuillaan; siitä syystä hän tuntee, rakastaa ja toteuttaa moraalista hyvää myös kasvaessaan tällä tavalla vaiheittain”.⁹³ 2223

2344. Siveys on henkilökohtainen tehtävä, mutta se vaatii myös *kulttuurista ponnistelua*, koska ”ihmispersoonan kehitys ja hänen yhteisönsä kasvu ovat toisistaan riippuvaisia”.⁹⁴ Siveys edellyttää, että ihmisoikeuksia kunnioitetaan, varsinkin oikeutta saada tietoa ja kasvatusta, jotka kunnioittavat moraalista ja hengellistä ulottuvuutta. 2525

2345. Siveys on moraalinen hyve, mutta se on myös Jumalan lahja, *armo*, hengellisen vaivannäön hedelmä.⁹⁵ Pyhä Henki lahjoittaa sille, joka on syntynyt uudesti kastevedessä, voiman pyrkiä elämään Kristuksen puhtaudessa.⁹⁶ 1810

KOKONAINEN ITSENSÄ ANTAMINEN

2346. Rakkaus on kaikkien hyveiden muoto. Sen vaikutuksen alaisena siveys näkyy kuin itsensä antamisen kouluna. Itsensä hillitseminen tähtää itsensä antamiseen. Siveys tekee siitä, joka elää siveää elämää, Jumalan uskollisuuden ja lempeän rakkauden todistajan lähimmäiselleen. 1827, 210

2347. Siveyden hyve kehittyy *ystävyydessä*. Se opettaa Jeesuksen opetuslapsen tajuamaan, kuinka hänen tulee seurata Jeesusta ja tulla hänen kaltaiseksi, joka on valinnut meidät ystävikseen,⁹⁷ antanut itsensä kokonaan meille ja suo meille osallisuuden jumaluuteensa. Siveys on lupaus kuolematomuudesta. 374

Siveys ilmenee varsinkin *ystävyydessä lähimmäisen kanssa*. Samaa tai eri sukupuolta olevien ihmisten keskinäinen ystävyys on jotakin hyvin arvokasta kaikille. Se johtaa hengelliseen yhteyteen.

SIVEYDEN ERILAISET TOTEUTUMISMUODOT

2348. Jokainen kastettu on kutsuttu siveyteen. Kristitty on ”pukenut päälleen Kristuksen”,⁹⁸ kaiken siveyden esikuvan. Kaikki Kristukseen uskovat on kutsuttu viettämään siveää elämää oman elämänmuotonsa puitteissa.

⁹³ Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 34.

⁹⁴ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 25.

⁹⁵ vrt. Gal. 5:22–23.

⁹⁶ vrt. 1 Joh. 3:3.

⁹⁷ vrt. Joh. 15:15.

⁹⁸ vrt. Gal 3:27.

Kasteessaan kristitty on sitoutunut elämään ja ohjaamaan tunne-elämäänsä siveydessä.

2349. ”Siveyden tulee antaa leimansa ihmisten elämään kunkin oman elämänmuodon mukaisesti, joillekin neitsyyden tai Jumalalle vihityn elämän mukaisesti, jotta he voivat helpommin ja ylevämmällä tavalla antautua jakamattomin sydämin yksin Jumalalle; toisille moraalilain kaikille säätämällä tavalla sen mukaan, elävätkö he avioliitossa vai naimattomina.”⁹⁹ Avioliitossa elävät on kutsuttu elämään aviollista siveyttä, toiset elämään siveästi pidättyvyydessä. 1620

”Siveyden hyveellä on kolme muotoa: ensimmäinen on avioliitto, toinen leskeys ja kolmas neitsyys. Emme ylistä yhtä niistä syrjäyttäen muita ... Tässä näkyy kirkon vahvistamien elämänmuotojen rikkaus.”¹⁰⁰

2350. *Kihlapareja* kutsutaan elämään siveästi pidättyvyydessä. Heille tämä koetusaika on aikaa, jolloin he oppivat kunnioittamaan toisiaan, olemaan uskollisia toisilleen ja toivomaan, että Jumala lahjoittaa heidät toisilleen. Vihkimisen jälkeisen ajan he varaavat varsinaisille aviorakkauteen kuuluville hellyydenosoituksille. Heidän tulee auttaa toisiaan kasvamaan siveydessä. 1632

RIKKOMUKSET SIVEYTTÄ VASTAAN

2351. *Siveettömyys* on väärin suuntautunutta seksuaalista halua tai seksuaalisen nautinnon väärää käyttöä. Seksuaalinen nautinto on moraalisesti vääristynyttä silloin, kun sitä etsitään irrotettuna sen elämää antavasta ja rakkaudesta lisäävästä päämäärästä. 2528

2352. *Masturbaatio* on sukuelinten tietoista kiihottamista sukupuolisen nautinnon saamiseksi. ”Sekä kirkon opetusvirka pysyvää traditiotaan noudattaen että uskovien moraalinen taju ovat epäröimättä ja lujasti pitäneet masturbaatiota itsessään vakavasti väärin suuntautuneena tekona.” ”Olipa teon syy mikä tahansa, seksuaalisen kyvyn käyttäminen aviollisen yhtymisen ulkopuolella on olennaisessa ristiriidassa tämän kyvyn päämäärän kanssa.” Tällöin seksuaalista nautintoa tavoitellaan ”ilman moraalisen järjestyksen edellyttämää seksuaalista ihmissuhdetta, joka todellisen rakkauden yhteydessä toteuttaa keskinäisen antautumisen ja suvunjakamisen koko merkitystä”.¹⁰¹

Arvioitaessa harkitusti tällä tavoin rikkovien henkilöiden moraalista vastuuta ja ohjattaessa oikein pastoraalista toimintaa, on otettava huomioon tunteiden kypsymättömyys, piintyneiden tapojen voima, ahdistuneisuus ja muut

⁹⁹ Uskonopin kongregaation julistus *Persona humana*, 11.

¹⁰⁰ pyhä Ambrosius, *De viduis*, 23, Opera v. 14:1.

¹⁰¹ Uskonopin kongregaation julistus *Persona humana*, 9.

psykkiset tai sosiaaliset tekijät, jotka voivat vähentää tai jopa lähes poistaa moraalisen syyllisyyden. 1735

2353. *Haureudella* tarkoitetaan naimattoman miehen ja naimattoman naisen ruumiillista yhtymistä avioliiton ulkopuolella. Se on raskas rikkomus persoonien arvokkuutta ja ihmisen sukupuolisuuden arvoa vastaan. Yhtyminen hän on tarkoitettu luonnostaan aviopuolisoiden parhaaksi samoin kuin lasten synnyttämiseksi ja kasvattamiseksi. Sitä paitsi haureus, koska se turmelee nuorisoa, on vakava pahennus.

2354. *Pornografia* on todellisten tai kuviteltujen sukupuoliaktien irrottamista osapuolten keskinäisestä intiimiydestä näytettäväksi muille ihmisille. Se rikkoo siveyttä vastaan vääristäessään aviollisen aktin, puolisoitten intiimin antautumisen toisilleen. Se loukkaa vakavasti asianomaisten (näyttelijöiden, kauppiaiden, yleisön) ihmisarvoa, sillä heistä tulee alhaisen nautinnon ja sopimattoman hyötymisen kohde. Pornografia siirtää kaikki osalliset näennäismaailmaan. Se on raskas rikkomus. Valtiovallan tulee estää pornografisen aineiston valmistaminen ja levittäminen. 2523

2355. *Prostituutio* loukkaa siihen ryhtyneen henkilön ihmisarvoa alentaessaan hänet pelkäksi toisten seksuaalisen nautinnon kohteeksi. Siitä maksava henkilö tekee raskaan synnin itseään vastaan; hän turmelee siveyden, johon hän on kasteessa sitoutunut, ja tahraa ruumiinsa, Pyhän Hengen temppelin.¹⁰² Prostituutio on yhteiskuntaa lyövä ruoska. Se koskee pääasiassa naisia, mutta myös miehiä, lapsia ja nuorisoa (kummankin jälkimmäisen kohdalla syntiin liittyy vielä pahennus). Vaikka prostituutio on aina vakavasti synnillistä, hätä, kiristys ja sosiaalinen paine voivat vähentää rikkomuksen aiheuttamaa syyllisyyttä. 1735

2356. *Raiskaus* on toisen persoonan seksuaalisen intimitetin väkivaltaista rikkomista. Se on rikos oikeudenmukaisuutta ja rakkautta vastaan. Raiskaus loukkaa syvästi sitä kunnioitetuksi tulemista, vapautta ja ruumiillista ja moraalista koskemattomuutta, joihin jokaisella ihmisellä on oikeus. Se tuottaa vakavaa vahinkoa, josta uhri saattaa joutua kärsimään koko elämänsä ajan. 2297

Se on aina olemukseltaan paha teko. Vielä raskaampi raiskaus on silloin, jos sen tekijöinä ovat lasten omat vanhemmat (insesti) tai kasvattajat, joiden vastuulle lapset on uskottu. 1756, 2388

SIVEYS JA HOMOSEKSUAALISUUS

2357. Homoseksuaalisuus tarkoittaa suhteita niiden miesten tai naisten välillä, jotka kokevat seksuaalista vetovoimaa yksinomaan tai ensisijassa sa-

¹⁰² vrt. 1 Kor. 6:15–20.

maa sukupuolta olevia henkilöitä kohtaan. Sitä esiintyy eri aikoina ja eri kulttuureissa hyvin vaihtelevissa muodoissa. Sen psyykinen alkuperä on edelleen suureksi osaksi selvittämättä. Nojautuen Raamattuun, joka esittää homoseksuaaliset suhteet vakavasti vääristyneiksi,¹⁰³ kirkon traditio on aina julistanut, ”että homoseksuaaliset teot ovat sisäiseltä olemukseltaan väärin suuntautuneita”.¹⁰⁴ Ne ovat luonnollisen lain vastaisia. Ne sulkevat sukupuoliaktista pois elämän lahjan. Ne eivät ole lähtöisin oikeasta tunne-elämän ja seksuaalisuuden keskinäisestä täydentävyydestä. Niitä ei voida hyväksyä missään tapauksessa. 2333

2358. Niiden miesten ja naisten joukkoa, jolla on syvään juurtuneita homoseksuaalisia taipumuksia, ei voida jättää huomiotta. Tämä objektiivisesti väärin suuntautunut taipumus merkitsee suurimmalle osalle heistä koettelemusta. Heidät tulee kohdata kunnioittaen, myötätuntoisesti ja tahdikkaasti. Heidän suhteensa on vältettävä kaikkea epäoikeudenmukaista syrjintää. Nämä ihmiset on kutsuttu noudattamaan elämässään Jumalan tahtoa, ja jos he ovat kristittyjä, yhdistämään tilanteestaan mahdollisesti johtuvat vaikeudet Herran ristinuhiin.

2359. Homoseksuaaliset ihmiset on kutsuttu siveyteen. Itsensä hillitsemisen hyveen kautta, joka kasvattaa sisäiseen vapauteen, he voivat ja heidän tulee – joskus epätitekkään ystäväyden tukemina – rukouksen ja sakramenttien armon kautta edetä askel askeleelta ja päättäväisesti kohti kristillistä täydellisyyttä. 2347

III Aviopuolisoiden välinen rakkaus

2360. Seksuaalisuus on suunnattu miehen ja naisen aviolliseen rakkauteen. Aviopuolisoiden ruumiillisesta intimitetistä tulee avioliitossa hengellisen yhteyden merkki ja pantti. Kastettujen välillä solmittu avioside pyhitetään sakramentilla. 1601

2361. ”Näin ollen seksuaalisuus, jossa mies ja nainen lahjoittavat itsensä toisilleen aviopuolisille ominaisessa ja vain heille tarkoitettussa aktissa, ei ole suinkaan pelkkää biologiaa, vaan se koskee ihmispersoonan sisintä ydintä sellaisenaan. Se toteutuu todella inhimillisellä tavalla vain sen jäsenyydessä siihen rakkauteen, jossa mies ja nainen sitoutuvat toisiinsa ilman ehtoja kuolemaan asti.”¹⁰⁵ 1643, 2332

”Tobias nousi häävuooteelta ja sanoi Saaralle: ’Sisareni, nouse ylös, rukoilkaamme yhdessä Herraa, että saisimme hänen armonsa ja suojeluksensa’. Saara nousi ja he alkoivat rukoilla, että Jumala antaisi heille suojeluksensa. Tobias aloitti näin: ’Ole

¹⁰³ vrt. 1 Moos. 19:1–29; Room. 1:24–27; 1 Kor. 6:10; 1 Tim. 1:10.

¹⁰⁴ Uskonopin kongregaation julistus *Persona humana*, 8.

¹⁰⁵ Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 11.

siunattu, isiemme Jumala ... Sinä loit Aadamin ja sinä loit Eevan, hänen vaimonsa, jotta hän olisi miehensä apu; ja ihmiskunta on syntynyt heistä kahdesta. Sinä sanoit: Ei ole hyvä ihmisen olla yksin. Minä teen hänelle avun, joka on hänen kaltaisensa. Ja nyt en etsi nautintoa, kun otan tämän sisareni, vaan teen sen puhtaasta sydäimestä. Ole hänelle ja minulle armollinen ja johdata meidät yhdessä vanhuuteen.’ Ja he sanoivat yhdessä: ’Amen.’ Ja he menivät vuoteeseen yötä varten.” (Tob. 8:4–9). 1611

2362. ”Ne aktit, jotka toteuttavat puolisoitten intiimin ja siveän yhteyden, ovat kunniallisia ja arvokkaita. Kun ne on eletty syvästi inhimillisellä tavalla, ne merkitsevät ja edistävät puolisoitten keskinäistä toisilleen antautumista, jonka kautta he rikastuttavat toisiaan ilolla ja kiitollisuudella.”¹⁰⁶ Seksuaalisuus on ilon ja nautinnon lähde:

”Luoja itse ... on järjestänyt niin, että aviopuolisot kokevat tässä (suvunjatkamis)-tapahtumassa ruumiin ja hengen nautintoa ja tyydytystä. Näin ollen aviopuolisot eivät tee mitään pahaa tavoitellessaan nautintoa ja nauttiessaan siitä. He ottavat vastaan sen, minkä Luoja on tarkoittanut heitä varten. Puolisoiden tulee kuitenkin pysyä kohtuullisuuden rajoissa”.¹⁰⁷

2363. Puolisoiden yhtymisessä toteutuu avioliiton kaksinainen tarkoitus: puolisoitten oma hyvä ja elämän jatkaminen. Näitä kahta avioliiton merkitystä tai arvoa ei voi erottaa toisistaan vahingoittamatta avioparin hengellistä elämää ja asettamatta avioliiton hyvyiksi ja perheen tulevaisuutta vaaralle alttiiksi.

Miehen ja naisen väliseen aviorakkauteen kuuluu siis uskollisuuden ja hedelmällisyyden kaksinkertainen vaatimus.

USKOLLISUUS AVIOLIITOSSA 1646–1648

2364. Aviopuolisot muodostavat ”intiimin elämän ja rakkauden yhteisön, jonka Luoja on perustanut ja jolle hän on antanut sen omat lait. Tämä yhteisö on perustettu puolisoitten väliselle liitolle eli heidän henkilökohtaiselle ja peruuttamattomalle suostumukselleen”.¹⁰⁸ Molemmat lahjoittavat itsensä toisilleen lopullisesti ja kokonaan. He eivät ole enää kaksi, vaan he muodostavat tästä lähtien yhden lihan. Aviopuolisoiden vapaasti solmima liitto velvoittaa heitä säilyttämään sen ainoana ja erottamattomana.¹⁰⁹ ”Minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako” (Mark. 10:9).¹¹⁰ 1603, 1615

2365. Uskollisuus ilmenee annetun sanan pitämisenä. Jumala on uskollinen. Avioliiton sakramentti johdattaa miehen ja naisen Kristuksen uskollisuuteen

¹⁰⁶ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 49.

¹⁰⁷ Pius XII, *puhe* 29.10.1951.

¹⁰⁸ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 48.

¹⁰⁹ vrt. CIC, kaanon 1056.

¹¹⁰ vrt. Matt. 19:1–12; 1 Kor. 7:10–11.

kirkkooan kohtaan. Avioliitossa eletyllä siveydellään puoliset todistavat maailmalle tästä salaisuudesta. 1640

Pyhä Johannes Khrysostomos suosittelee, että nuoret aviomiehet sanovat puolisolleen: ”Olen ottanut sinut käsivarsilleni ja rakastan sinua jopa enemmän kuin omaa elämäni. Sillä nykyinen elämä ei ole mitään, ja palavin unelmani onkin se, että käymme tämän elämän läpi yhdessä sillä tavalla, että saamme varmuuden siitä, ettemme joudu eroon siinäkään elämässä, joka meitä odottaa ... Sinun rakkautesi merkitsee minulle enemmän kuin mikään muu, ja mikään ei olisi minulle tuskallisempaa kuin olla eri mieltä kuin sinä”.¹¹¹

AVIOLIITON HEDELMÄLLISYYS 1652–1653

2366. Hedelmällisyys on lahja, *yksi avioliiton päämääristä*, sillä aviorakkaus suuntautuu luonnostaan olemaan hedelmällinen. Lapsi ei tule jostakin ulkopuolelta kuin jonakin lisänä puolisoitten keskinäiseen rakkauteen, vaan lapsi syntyy molemminpuolisen antautumisen ytimessä, tämän antautumisen hedelmänä ja täyttymyksenä. Siksi kirkko, joka on ”elämän puolella”,¹¹² opettaa, että ”on välttämätöntä, että *jokainen aviollinen yhtyminen* pysyy itsessään suunnattuna ihmiselämän syntymiseen”.¹¹³ ”Tämä kirkon opetusviran usein esittämä opetus perustuu Jumalan säätämään erottamattomaan yhteyteen, jota ihmisen ei ole lupa omasta tahdostaan rikkoa ja joka vallitsee puolisoitten ykseyden ja suvunjatkamisen välillä, jotka molemmat ovat läsnä aviollisessa yhtymisessä”.¹¹⁴

2367. Elämän antamiseen kutsutut aviopuolisot ovat osallisia Jumalan luovasta voimasta ja hänen isyydestään.¹¹⁵ ”Täyttäessään velvollisuuttaan, joka heillä on elämän edelleen antamisessa ja kasvattajina (mikä on ymmärrettävä heidän erityiseksi tehtäväkseen), aviopuolisot tietävät olevansa *Luojan rakkauden työtovereita* ja hänen tulkkejaan. Siksi heidän tulee täyttää velvollisuutensa ihmisinä ja kristittyinä vastuuntuntoisesti.”¹¹⁶ 2205

2368. Eräs erityinen puoli tätä vastuuta koskee *suvunjatkamisen sääntelyä*. Aviopuolisot voivat pätevästä syistä¹¹⁷ haluta pidemmän väliajan lastensa siittämiselle. Heidän tulee tutkia, johtuuko heidän toiveensa sokeasta itsekkyydestä vai vastaako se vastuullisen vanhemmuuden hedelmällisyyttä. Sen lisäksi heidän tulee sovittaa menetelmänsä moraalin objektiivisten ohjeiden mukaisiksi:

¹¹¹ pyhä Johannes Khrysostomos, *In epistulam ad Ephesios*, 20, 8: PG 62, 146–147.

¹¹² Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 30.

¹¹³ Paavali VI, ensyklika *Humanae vitae*, 11.

¹¹⁴ Paavali VI, ensyklika *Humanae vitae*, 12; vrt. Pius XI, ensyklika *Casti connubii*: DS 3717.

¹¹⁵ vrt. Ef. 3:14; Matt. 23:9.

¹¹⁶ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 50.

¹¹⁷ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 50.

”Kun on kyseessä aviorakkauden yhdistäminen vastuuseen elämän jatkamisesta, ei käyttäytymisen moraalinen luonne riipu yksinomaan vilpittömästä aikomuksesta ja vaikuttimien punnitsemisesta, vaan myös objektiivisista arvosteluperusteista, jotka ovat peräisin ihmispersoonan ja hänen tekojensa luonteesta ja jotka ottavat huomioon koko sen sisällön ja merkityksen, joka keskinäisellä antautumisella ja ihmissuvun jatkamisella on todelliseen rakkauteen yhdistyneinä. Tämä ei voi toteutua, ellei aviollisen siveyden hyvettä noudateta vilpittömin mielin.”¹¹⁸

2369. ”Kun nämä molemmat olennaiset näkökohdat, rakastava yhtyminen ja suvunjatkaminen, otetaan huomioon, aviollinen yhdyntä säilyttää ehjänä tietoisuuden molemminpuolisesta ja todellisesta rakkaudesta ja suuntautumisesta vanhemmuuden jaloon tehtävään, johon ihminen on kutsuttu.”¹¹⁹

2370. Ajoittainen pidättyvyys ja ne syntyvyyden sääntelyn menetelmät, jotka perustuvat itsetarkkailuun ja naisen hedelmättömiin jaksoihin,¹²⁰ ovat sopuoinnussa moraalien objektiivisten kriteerien kanssa. Nämä menetelmät kunnioittavat aviopuolisoiden ruumista, rohkaisevat hellyyteen ja edistävät kasvamista aitoon vapauteen. Sitä vastoin ”jokainen teko, joka tapahtuu joko aviolliseen yhdyntään valmistauduttaessa tai sen aikana tai sen luonnollisten seurausten kehittyessä, päämääränä tai keinona tehdä suvunjatkaminen mahdottomaksi, on itsessään paha”.¹²¹

”Sille kielelle, joka luonnollisella tavalla ilmaisee puolisoitten keskinäistä ja kokonaisvaltaista antautumista toisilleen, keinotekoinen syntyvyyden sääntely asettaa vastakohtaksi kielen, joka on objektiivisessa ristiriidassa edellä mainitun kanssa ja jonka mukaan kyseessä ei olekaan puolisoitten kokonaisvaltainen antautuminen toisilleen. Jälkimmäisestä ei seuraa ainoastaan selkeä kieltäytyminen elämälle avautumisesta vaan myös aviollisen rakkauden sisäisen totuuden väärentäminen; tämä rakkaushan on kutsuttu olemaan koko persoonan antautumista... Tämä antropologinen ja moraalinen ero toisaalta keinotekoisesta syntyvyydensäännöstelystä ja toisaalta luonnollisiin hedelmättömyysjaksoihin turvautumisen välillä... perustuu kahteen toistensa kanssa sovittamattomassa ristiriidassa olevaan käsitykseen persoonasta ja ihmisen seksuaalisuudesta”¹²².

2371. ”Kaikkien tulee tietää, että ihmiselämä ja velvollisuus välittää sitä eteenpäin eivät rajoitu vain tämän maailman näköaloihin, ei myöskään niiden täysi ulottuvuus ja koko merkitys, vaan ne on aina arvioitava suhteessa *ihmisen iäiseen päämäärään*.”¹²³ 1703

2372. Valtio on vastuussa kansalaisten hyvinvoinnista. Sillä perusteella sillä on oikeus vaikuttaa väestön kasvuun. Se voi tehdä sen jakamalla tahdikasta ja objektiivista informaatiota, mutta se ei saa toimia autoritatiivisesti eikä käyttää pakkoa. Se ei saa syrjäyttää puolisoitten ratkaisua, sillä puolisoit kantavat ensisijaisen vastuun lastensa synnyttämisestä ja kas-

¹¹⁸ vrt. Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 50.

¹¹⁹ Paavali VI, ensyklika *Humanae vitae*, 12.

¹²⁰ vrt. sama, 16.

¹²¹ sama, 14.

¹²² Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 32.

¹²³ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 51.

vatuksesta.¹²⁴ Tällä alueella valtion ei ole lupa käyttää keinoja, jotka ovat moraalilain vastaisia. 2209

LAPSET OVAT LAHJA

2373. Raamattu ja kirkon traditio näkevät *monilapsisissa perheissä* merkin Jumalan siunauksesta ja vanhempien auliudesta.¹²⁵

2374. Puolisot, jotka toteavat, etteivät he saa lapsia, kärsivät suuresti. ”Abraham kysyi Jumalalta: Herra, minun Jumalani, mitä sinä minulle antaisit? Olenhan jäänyt lapsettomaksi” (1 Moos. 15:2). Ja Rakel valittaa puolisolleen Jaakobille: ”Auta minua saamaan lapsia, tai muuten kuolen” (1 Moos. 30:1). 1654

2375. Tutkimuksissa lapsettomuuden korjaamiseksi on päästy rohkaiseviin tuloksiin. Niiden käyttäminen edellyttää kuitenkin, että ne ovat ”ihmispersoonan, hänen luovuttamattomien oikeuksiensa ja hänen todellisen ja täyden hyvänsä palveluksessa Jumalan suunnitelman ja tahdon mukaisesti”.¹²⁶ 2293

2376. Tekniset keinot, jotka hajottavat vanhempien ykseyden liittämällä mukaan kolmannen osapuolen (munasolujen tai sperman luovuttaminen, kohdun vuokraus), ovat ehdottoman hylättäviä. Nämä tekniset keinot (heterologinen keinotekoinen inseminaatio ja hedelmöitys) loukkaavat lapsen oikeutta olla peräisin isästä ja äidistä, jotka lapsi tuntee ja jotka ovat keskenään avioliitossa. Se loukkaa samoin kummankin aviopuolison oikeutta ”tulla isäksi tai äidiksi vain toistensa kautta”.¹²⁷

2377. Jos näitä keinoja käytetään aviopuolisoiden kesken (homologinen keinotekoinen inseminaatio ja hedelmöitys), ne ovat ehkä vähemmän tuomittavia, mutta niitä ei voida kuitenkaan hyväksyä moraalisesti, sillä ne erottavat sukupuoliaktin siittämisestä. Akti, johon lapsen olemassaolo perustuu, ei olekaan enää akti, jossa kaksi persoonaa antaa itsensä toisilleen, vaan silloin ”alkion elämä ja identiteetti jätetään lääkärin ja biologisten valtaan ja tekniikan ylivalta pääsee hallitsemaan ihmispersoonan alkuperää ja kohtaloa. Tällainen hallitsemissuhde on itsessään ristiriidassa sen arvokkuuden ja tasavertaisuuden kanssa, jonka tulee olla vanhemmille ja lapsille yhteistä.”¹²⁸ ”Moraaliselta kannalta katsoen ihmisen lisääntymiseltä riistetään sille kuuluva täydellisyys, jos tarkoitus ei ole saavuttaa sitä aviollisen aktin hedelmänä, siis sen teon hedelmänä, joka on aviolliselle yhteydelle ominainen ... Vain aviollisen aktin tarkoitusten ja ihmisen ykseyden välisen yhteyden kunnioittaminen tekee mahdolliseksi suvunjatkamisen sopusoinnussa ihmispersoonan arvokkuuden kanssa.”¹²⁹

2378. Lapsi ei ole mikään vanhemmille kuuluva *oikeus* vaan *lahja*. ”Avioliiton parhain lahja” on siis ihmispersoona. Lasta ei saa käsittää omaisuudeksi, mihin johtaisi väitetty ”oikeus lapseen”. Tällä alueella on ai-

¹²⁴ vrt. Paavali VI ensyklika *Populorum progressio*, 37; ensyklika *Humanae vitae* 23;

¹²⁵ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 50.

¹²⁶ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, Johdanto, 2.

¹²⁷ sama, 2, 1.

¹²⁸ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, 2, 5.

¹²⁹ sama, 2, 4.

noastaan lapsella varsinaisia oikeuksia: ”oikeus olla vanhempiansa aviollisen rakkauden erityisen aktin hedelmä ja oikeus tulla kunnioitetuksi persoonana sikiämisensä hetkestä alkaen”.¹³⁰

2379. Evankeliumi osoittaa, ettei ruumiillinen hedelmättömyys ole mikään absoluuttinen paha. Kun aviopuolisot ovat käyttäneet kaikki oikeutetut lääketieteelliset keinot, mutta kärsivät edelleen lapsettomuudesta, he voivat kääntyä Herran ristin, kaiken hengellisen hedelmällisyyden lähteen puoleen. He voivat osoittaa jalosydämisyttään adoptoimalla hylättyjä lapsia tai suorittamalla vaativia palveluksia toisille.

IV Loukkaukset avioliiton arvokkuutta vastaan

2380. *Aviorikos* tarkoittaa uskottomuutta avioliitossa. Kun kaksi henkilöä, joista ainakin toinen on naimisissa, solmivat keskenään seksuaalisen suhteen, vaikka vain lyhytaikaisenkin, he tekevät aviorikoksen. Kristus tuomitsee jo ajatuksissakin tapahtuneen aviorikoksen.¹³¹ Kuudes käsky ja Uusi testamentti kieltävät aviorikoksen ehdottomasti.¹³² Profeetat pitävät sitä häpeällisenä ja raskaana rikoksena. He näkevät aviorikoksessa vertauskuvan synnistä epäjumalanpalveluksesta.¹³³ 1611

2381. Aviorikos on epäoikeudenmukaisuutta. Se, joka rikkoo avion, ei täytä sitoumustaan. Hän murtaa rikki liiton tunnusmerkin, joka avioside on, hän loukkaa puolisonsa oikeuksia ja vahingoittaa avioliittoa instituutiona rikkomalla aviosopimuksen, jolle se perustuu. Hän vaarantaa ihmisen syntymisen hyvän sekä lasten hyvän, sillä lapset tarvitsevat vanhempiansa liiton pysyvyyttä. 1640

AVIOERO

2382. Herra Jeesus painotti Luojan alkuperäistä tarkoitusta: Luoja tahtoi avioliiton purkamattomaksi.¹³⁴ Jeesus peruuttaa vanhaan lakiin päässeet myönnytykset.¹³⁵ 1614

Kastettujen katolilaisten keskenään ”pätevästi solmimaa ja yhdynnässä toteutunutta avioliittoa ei mikään inhimillinen mahti voi millään perusteella purkaa; sen tekee yksin kuolema”.¹³⁶

¹³⁰ Uskonopin kongregaation ohje *Donum vitae*, 2, 8.

¹³¹ vrt. Matt. 5:27–28.

¹³² vrt. Matt. 5:32; 19:6; Mark. 10:11; 1 Kor. 6:9–10.

¹³³ vrt. Hoos. 2:7; Jer. 5:7; 13:27.

¹³⁴ vrt. Matt. 5:31–32; 19:3–9; Mark. 10:9; Luuk. 16:18; 1 Kor. 7:10–11.

¹³⁵ vrt. Matt. 19:7–9.

¹³⁶ CIC kaanon 1141.

2383. Puolisoiden *asuminen erillään* aviositeen säilyessä ennallaan voi joissakin kanonisen oikeuden säätämässä tapauksissa olla oikeutettua.¹³⁷ 1649

Jos maallisen lain myöntämä avioero on ainoa mahdollisuus tiettyjen laillisten oikeuksien, lasten huollon tai perinnön turvaamiseksi, se voidaan sallia eikä sitä silloin pidetä moraalisen rikkomuksena.

2384. *Avioero* on raskas rikos luonnollista lakia vastaan. Avioero yrittää rikkoa aviopuolisoiden vapaasti solmiman sopimuksen elää yhdessä aina kuolemaan asti. Avioero vahingoittaa sitä pelastuksen liittoa, jonka merkki sakramentaalinen avioliitto on. Uuden suhteen solmiminen laajentaa repeämää, vaikka maallinen oikeus hyväksyisikin sen. Uuden avioliiton solminut avio puoliso elää siten jatkuvassa, julkisessa aviorikoksessa. 1650

”Vaimostaan eronnut mies on aviorikkoja lähestyessään toista naista, sillä hän saa tämän naisen tekemään kanssaan aviorikoksen; ja tällaisen miehen kanssa yhdessä asuva nainen on aviorikkoja, sillä hän on vetänyt luokseen toisen naisen puolison.”¹³⁸

2385. Avioero on moraaliton siitäkin syystä, että se saa aikaan epäjärjestyttä perheessä ja yhteiskunnassa. Tämä epäjärjestys tuo mukanaan raskaita ja vahingollisia seurauksia: puolisolle, joka huomaa olevansa hylätty, lapsille jotka kokevat vanhempien eron shokkina ja joita usein revitään edestakaisin näiden välillä, ja yhteiskunnalle jolle avioero koituu tarttuvuutensa tähden syväksi haavaksi.

2386. Voi olla, että toinen puolisoista on syytön maallisen lain tekemään avioeropäätökseen. Siinä tapauksessa hän ei riko moraalilakia vastaan. Avio puolisoiden välillä on tällöin huomattava ero. Toinen on ponnistellut vilpittömästi pysyäkseen uskollisena avioliiton sakramentille ja tullut epäoikeudenmukaisesti hylätyksi, toinen on tuhonnut raskaalla rikkomuksella kirkko-oikeudellisesti pätevän avioliiton.¹³⁹ 1640

MUITA AVIOLIITON ARVOKKUUTTA LOUKKAAVIA RIKKOMUKSIA

2387. On ymmärrettävää, minkälaiseen sisäiseen ristiriitaan sellainen kristinuskoon kääntyvä mies joutuu, joka käsittää velvollisuudekseen hylätä yhden tai useampia vaimoja, joiden kanssa hän on elänyt avioelämää. Mutta *moniavioisuutta* ei voi sovittaa yhteen moraalilain kanssa, sillä se ”sotii radikaalisti” aviollisen ykseyden luonnetta vastaan. ”Se kieltää suoranaisesti Jumalan suunnitelman, jonka hän on ilmoittanut aikojen alussa. Se sotii miehen ja naisen yhtäläistä persoonallista arvoa vastaan; puolisoiden tulee lahjoittaa itsensä avioliitossa rakkaudella, joka on totaalinen ja juuri siksi yksi

¹³⁷ vrt. CIC, kaanonit 1151–1155.

¹³⁸ pyhä Basileios Suuri, *Moralia*, regula 73: PG 31, 852.

¹³⁹ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 84.

ainoa ja muut poissulkeva.”¹⁴⁰ Kristityllä, jolla aikaisemmin elämässään on ollut useita vaimoja, on oikeudenmukaisuuden perusteella vakava velvollisuus täyttää taloudelliset velvoitteensa näitä vaimojaan ja lapsiaan kohtaan. 1610

2388. *Insestillä* tarkoitetaan intiimejä suhteita sukulaisten tai sellaisten läheisten henkilöiden kesken, joiden välillä avioliitto on kielletty.¹⁴¹ Pyhä Paavali leimaa sen hyvin raskaaksi rikkomukseksi: ”Olen kuullut, että teidän keskuudessanne on haureutta ... eräskin elää äitipuolensa kanssa ... Heramme Jeesuksen nimessä ... tuo mies on luovutettava Saatanalle ja niin annettava hänen ruumiinsa tuhoutua ...” (1 Kor. 5:1,4–5). Insesti turmelee perheen sisäiset suhteet ja merkitsee taantumista eläimellisyyttä kohti. 2356, 2207

2389. Insesti voi merkitä myös aikuisten harjoittamaa, heidän vastuulleen uskottujen lasten ja nuorison seksuaalista hyväksikäyttöä. Tämä vääryys vielä kaksinkertaistuu, koska siihen sisältyy pahennukseen johtava loukkaus nuorten ihmisten ruumiillista ja henkistä koskemattomuutta vastaan; he saavat elinikäisen leiman kasvatusvastuun rikkomisesta. 2285

2390. *Vapaasta suhteesta* on kyse silloin, kun mies ja nainen kieltäytyvät antamasta seksuaalista intiimiyttäkin sisältävälle suhteelleen julkista, lain hyväksymää muotoa. 1631

Ilmaisu ”vapaa suhde” on pettävä. Mitä merkitystä on sellaisella rakkaussuhteella, jossa osapuolet eivät ota mitään molemminpuolisia velvoitteita ja todistavat siten, etteivät he luota riittävästi kumppaniinsa, itseensä eivätkä tulevaisuuteen?

Ilmaisulla ”vapaa suhde” tarkoitetaan erilaisia tilanteita: rakastajan tai rakastajattaren pitämistä, avioliiton hylkäämistä kokonaan ja kyvyttömyyttä solmia pitkäaikaisia, velvoittavia suhteita.¹⁴² Kaikki nämä tilanteet loukkaavat avioliiton arvokkuutta, ne tuhoavat koko ajatuksen perheestä, ne heikentävät uskollisuuden tajua. Ne rikkovat moraalilakia vastaan, sillä sukupuoliakti kuuluu yksinomaan avioliittoon. Avioliiton ulkopuolella se on aina raskas synti ja este pyhän kommuunion vastaanottamiselle. 2353, 1385

2391. Monet ovat sitä mieltä, että heillä on *oikeus kokeilla* yhdessäelämistä, silloin kun heillä on vakaa aikomus mennä naimisiin. Vaikka päätös solmia avioliitto olisikin varma, tosiasia kuitenkin on se, että avioliittoa edeltävät seksuaaliset suhteet ”eivät mitenkään takaa miehen ja naisen välistä vilpittömyyttä ja uskollisuutta eivätkä missään tapauksessa kykene suojelemaan heitä kuvitelmilta ja oikuilta”.¹⁴³ Ruumiillinen yhtyminen on moraalii-

¹⁴⁰ vrt. sama, 19; Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 47.

¹⁴¹ vrt. 3 Moos. 18:7–20.

¹⁴² vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehoitus *Familiaris consortio*, 81.

¹⁴³ Uskonopin kongregaation julistus *Persona humana*, 7.

sesti oikeutettua vasta sitten, kun mies ja nainen ovat laskeneet perustan lopulliselle yhteiselämälle. Inhimillinen rakkaus ei siedä ”kokeilua”. Rakkaus vaatii kokonaisen ja lopullisen persoonien välisen antautumisen.¹⁴⁴ 2364

LYHYESTI

2392. ”Rakkaus on jokaisen ihmisen olemukseen kuuluva peruskutsumus.”¹⁴⁵
2393. Luodessaan ihmisen mieheksi ja naiseksi Jumala antoi kummankin persoonalle yhtäläisen arvon. Miehen ja naisen tulee tajuta ja hyväksyä sukupuolisuutensa.
2394. Kristus on siveyden esikuva. Jokainen kastettu on saanut kutsun elää elämänmuotonsa mukaisesti siveellistä elämää.
2395. Siveys tarkoittaa, että sukupuolisuus jäsennetään persoonaan. Siihen kuuluu itsensä hillitsemisen oppiminen.
2396. Synteihin, jotka rikkovat raskaasti siveyttä vastaan, kuuluvat masturbaatio, haureus, pornografia ja homoseksuaaliset teot.
2397. Aviopuolisoiden vapaasti solmimaan liittoon kuuluu uskollinen rakkaus. Se tuo mukanaan velvollisuuden varjella avioliiton rikkomattomana.
2398. Hedelmällisyys on yksi avioliiton päämääristä, hyvyys ja lahja. Antaessaan elämää aviopuolisot osallistuvat Jumalan isyyteen.
2399. Syntyvyydensääntely on eräs puoli vastuullista vanhemmuutta. Vaikka puolisoilla olisikin hyvä tarkoitus, heillä ei ole kuitenkaan oikeutta käyttää moraalisesti kiellettyjä menetelmiä (esim. välitöntä sterilisaatiota tai ehkäisyvälineitä).
2400. Aviorikos ja avioero, moniavioisuus ja avosuhteet ovat raskaita rikkomuksia avioliiton arvokkuutta vastaan.

¹⁴⁴ vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehotus *Familiaris consortio*, 80.

¹⁴⁵ sama, 11.

Seitsemäs artikkeli

SEITSEMÄS KÄSKY

”Älä varasta” (2 Moos. 20:15).¹⁴⁶

”Älä varasta” (Matt. 19:18).

2401. Seitsemäs käsky kieltää ottamasta vääryydellä toisen omaisuutta tai pitämästä sitä hallussaan tai tuottamasta lähimmäisen omaisuudelle millään tavalla vahinkoa. Se käskää hoitamaan oikeudenmukaisesti ja rakkaudella maallisia hyvyyksiä ja ihmisen työn tuloksia. Se vaatii yhteisen hyvän tähden kunnioittamaan sekä hyvyyksien kuulumista kaikille että oikeutta yksityisomaisuuteen. Kristityn tulee pyrkiä käyttämään elämässään tämän maailman hyvyyksiä Jumalan tahdon mukaisesti ja veljellistä rakkautta muistaen. 1807, 952

I Maallisten hyvyyksien kuuluminen kaikille ja oikeus yksityisomaisuuteen

2402. Jumala on alussa uskonut maan ja sen hyvyydet ihmiskunnan yhteisesti hoidettavaksi, jotta se pitäisi maasta huolen, hallitsisi sitä työllään ja nauttisi sen hedelmiä.¹⁴⁷ Luomistyön hyvyydet on tarkoitettu koko ihmisluvulle. Maa on kuitenkin jaettu ihmisten kesken, jotta heidän elämänsä, jota uhkaa puute ja väkivalta, olisi turvattu. Hyvyyksien ottaminen omaan käyttöön on oikeutettua, kun ne käytetään ihmisten vapauden ja arvokkuuden turvaamiseksi ja auttamaan jokaista tyydyttämään omat perustarpeensa sekä kunkin vastuulle uskottujen ihmisten tarpeet. Kaiken tämän tulee synnyttää ihmisten kesken luonnollista solidaarisuutta. 226, 1939

2403. *Oikeus yksityisomaisuuteen*, joka on hankittu tai saatu oikeudenmukaisella tavalla, ei kumoa maan olemista alusta asti koko ihmiskunnalle annettu lahja. Se, että *hyvyydet on tarkoitettu kaikille*, on ensisijaista silloinkin, kun yhteinen hyvä vaatii kunnioittamaan oikeutta yksityisomaisuuteen ja sen käyttöön.

2404. ”Tästä syystä ihminen ei saa näitä hyvyyksiä käyttäessään pitää laillisesti omistamaansa vain hänelle itselleen kuuluvana, vaan myös tavallaan yhteisenä siinä mielessä, että se voi hyödyttää myös muita eikä vain häntä itseään.”¹⁴⁸ Jonkin hyvyyden omistaminen tekee sen omistajasta Jumalan kaitsemuksen taloudenhoitajan, jonka tulee käyttää omaisuuttaan tuottavasti ja jakaa sen tuotto muidenkin ja ennen kaikkea läheistensä kanssa. 307

¹⁴⁶ vrt. 5 Moos. 5:19.

¹⁴⁷ vrt. 1 Moos. 1:26–29.

¹⁴⁸ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 69.

2405. Aineellisia tai aineettomia tuotantovälineitä kuten maatiloja tai tehtaita omistavien tai ammattitaitoa tai taiteellisia kykyjä omaavien tulee hallita omaisuuttaan ja taitojaan hyvin, jotta niistä saatava voitto tai hyöty koituisi mahdollisimman monien hyväksi. Niiden, joilla on hallussaan kulutushyödykkeitä, tulee käyttää niitä kohtuullisesti ja varata niistä paras osa muukalaisille, sairaille ja köyhille.

2406. *Valtiovallalla* on oikeus ja velvollisuus säädellä yksityisomaisuuden käyttöä yhteisen hyvän toteutumiseksi.¹⁴⁹ 1903

II Ihmisten ja heidän omaisuutensa kunnioittaminen

2407. Talouselämässä tarvitaan ihmisarvon kunnioittamiseksi kohtuullisuuden hyveen harjoittamista hillitsemään tämän maailman hyvyyksiin takertumista, oikeudenmukaisuuden hyveen harjoittamista suojelemaan lähimmäisten oikeuksia ja antamaan heille sen, mikä heille kuuluu, sekä solidaarisuutta kultaisen säännön ja Herran anteliaisuuden mukaisesti: ”Hän oli rikas mutta tuli köyhäksi teidän vuoksenne, jotta te rikastuisitte hänen köyhyydestään”.¹⁵⁰ 1809, 1807, 1939

TOISEN OMAISUUDEN KUNNIOITTAMINEN

2408. Seitsemäs käsky kieltää *varkauden*, joka tarkoittaa sitä, että joku ottaa toisen omaa vastoin hänen oikeutettua tahtoaan. Varkautena ei pidetä sitä, että voidaan olettaa omistajan suostuvan tavaransa ottamiseen tai että omistajan kieltö sotii järkeä tai sitä periaatetta vastaan, että hyvyydet kuuluvat kaikille. Äärimmäisessä ja ilmiselvässä hädässä ainoa keino voi olla ottaa tai käyttää toisen omaisuutta välittömien perustarpeiden (ravinnon, vaatetuksen tai suojan) saamiseksi.¹⁵¹

2409. Toisen omaisuuden ottaminen tai hallussapito epäoikeudenmukaisesti millä tavalla tahansa, vaikka se ei olisikaan ristiriidassa valtion lain kanssa, on vastoin seitsemättä käskyä. Samoin on tämän käskyn vastaista jättää palauttamatta lainaesineitä tai löytötavaroita, harjoittaa petosta liiketoimissa,¹⁵² maksaa epäoikeudenmukaista palkkaa¹⁵³ ja nostaa hintoja toisten tietämättömyyttä tai hätätilaa hyväksi käyttäen.¹⁵⁴ 1867

Samoin on moraalisesti luvatonta keinottelu nostamalla tai laskemalla tavaroiden hintoja, jotta siitä koituisi voittoa muiden vahingoksi; lahjonta, jolla päättäjät saadaan tekemään lainvastaisia päätöksiä; yrityksen yhteisen omaisuuden ottaminen tai käyttö henkilökoh-

¹⁴⁹ vrt. sama, 71; Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis*, 42; ensyklika *Centesimus annus* 40; 48.

¹⁵⁰ vrt. 2 Kor. 8:9.

¹⁵¹ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 69.

¹⁵² vrt. 5 Moos. 25:13–16.

¹⁵³ vrt. 5 Moos. 24:14–15; Jaak. 5:4.

¹⁵⁴ vrt. Aam. 8:4–6.

taisiin tarkoituksiin; kelvottomat työsuoritukset, verovilppi, maksumääräysten ja laskujen väärentäminen, ylisuurten menojen ilmoittaminen ja tuhlaaminen. Yksityiseen tai julkiseen omaisuuteen kohdistettu vahingonteko on vastoin moraalilakia ja vaatii hyvityksen.

2410. *Lupaukset ja sopimukset* tulee pitää omantunnontarkasti siinä määrin kuin sitoutuminen on ollut moraalisesti oikea. Taloudellinen ja yhteiskunnallinen elämä on suurelta osin riippuvainen siitä, että fyysisten ja juridisten henkilöiden välillä solmitut sopimukset, kuten myynti- ja ostosopimukset, vuokra- ja työsopimukset, pidetään. Jokainen sopimus on solmittava ja toteutettava hyvässä uskossa. 2101

2411. Sopimukset kuuluvat *tasaavan oikeudenmukaisuuden* piiriin, joka sääntelee ihmisten välisiä ja instituutioiden välisiä taloudellisia suhteita ottamalla tarkoin huomioon kunkin oikeudet. Tasaava oikeudenmukaisuus velvoittaa osapuolia tiukasti. Se vaatii varjelemaan omistusoikeutta, maksamaan velat ja pitämään vapaaehtoisesti solmitut sopimukset. Ilman tasaavaa oikeudenmukaisuutta ei mikään muukaan oikeudenmukaisuus ole mahdollista. 1807

Tasaava (kommutatiivinen) oikeudenmukaisuus erotetaan *lakipohjaisesta* (legaalista) oikeudenmukaisuudesta, joka koskee kansalaisten laillisia velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan, ja *jakavasta* (distributiivisesta) oikeudenmukaisuudesta, joka sääntelee yhteisön velvollisuuksia yksityisiä ihmisiä kohtaan suhteessa heidän maksukykyynsä ja tarpeisiinsa.

2412. Tasaavaan oikeudenmukaisuuteen sisältyy velvollisuus *hyvittää* tehty väärä palauttamalla anastettu omaisuus sen omistajalle. 1459

Jeesus siunaa Sakkeusta hänen antamansa lupauksen tähden: ”Keneltä olen liikaa kiskonut, sille maksan nelinkertaisesti takaisin” (Luuk. 19:8). Se joka suoraan tai välillisesti on ottanut toisen omaa, on velvollinen luovuttamaan sen takaisin, tai jos sitä ei ole enää olemassa, maksamaan sen rahalla tai tavaramalla ja lisäksi hyvittämään korot ja sen hyödyn, jonka omistaja olisi siitä laillisesti saanut. Se joka on jollakin tavalla osallistunut varkauteen tai saanut siitä tietoisesti hyötyä, esimerkiksi kehottamalla siihen tai avustamalla siinä tai salaamalla sen, on oman vastuunsa ja saamansa hyödyn mukaisesti korvausvelvollinen. 2487

2413. *Uhkapelit* (esim. korttipelit) ja *vedonlyönti* eivät itsessään riko oikeudenmukaisuutta vastaan. Ne muuttuvat kuitenkin moraalisesti luvottomiksi, jos ne riistävät ihmiseltä sen, mikä hänelle itselleen tai jollekulle muulle on välttämätöntä. Pelihimo saattaa tehdä pelaajista orjiaan. Petollinen vedonlyönti tai petkuttaminen pelissä on raskas rikkomus, paitsi milloin sen aiheuttama vahinko on niin vähäinen, ettei vahinkoa kärsinyt järkevästi ajatellen voi ottaa vahinkoa vakavasti.

2414. Seitsemäs käsky kieltää sellaiset teot ja sellaisen toiminnan, joka jostakin syystä – itsekkyydestä, ideologian vaatimuksesta, kaupallisesta tai totalitaarisesta asenteesta – *orjuuttaa ihmiset*, riistää heiltä heidän persoonansa arvokkuuden tai ostaa, myy tai vaihtaa heitä kuin tavaraa. Ihmisten käyttäminen väkivalloin käyttötavarana tai voiton lähteenä on synti heidän ihmisarvoaan ja heidän perusoikeuksiaan vastaan. Pyhä Paavali käskee kristittyä isäntää kohtelemaan kristittyä orjaansa ”ei enää orjana vaan orjaa arvokkaampana, rakkaana veljenä Herrassa” (Filem. 16). 2297

LUOMAKUNNAN KOSKEMATTOMUUDEN KUNNIOITTAMINEN

2415. Seitsemäs käsky vaatii myös kunnioittamaan luomakunnan koskemattomuutta. Eläimet, kasvit ja eloton luomakunta on luonnostaan tarkoitettu menneen, nykyisen ja tulevan ihmiskunnan yhteiseksi hyväksi.¹⁵⁵ Maape-rän rikkauksia, kasvi- ja eläinkuntaa ei ole lupa käyttää ottamatta huomioon moraalin vaatimuksia. Herruus, jonka Luoja on suonut ihmiselle elolliseen ja elottomaan luontoon nähden, ei ole absoluuttinen; sitä rajoittaa huolenpi-to lähimmäisen elämänlaadusta, ja lähimmäiseksi luetaan myös tulevat su-kupolvet, jotka nekin vaativat kunnioittamaan luomakunnan koskematto-muutta.¹⁵⁶ 226, 358, 373, 378

2416. *Eläimet* ovat Jumalan luomistekoja ja kuuluvat hänen huolehtivan kaitselmuksensa piiriin.¹⁵⁷ Jo pelkällä olemassaolollaan ne ylistävät ja kir-kastavat Jumalaa.¹⁵⁸ Siksi ihmistenkin on osoitettava niitä kohtaan hyvää tahtoa. Muistakaamme, kuinka hienotunteisesti pyhimykset, esimerkiksi pyhä Franciscus Assisilainen ja pyhä Filippo Neri kohtelivat eläimiä. 344

2417. Jumala on uskonut eläimet ihmisen vallittaviksi, ihmisen jonka hän on luonut kuvakseen.¹⁵⁹ Siksi saamme käyttää eläimiä ravinnoksi ja vaate-tukseen, ja voimme kesyttää niitä palvelemaan ihmistä työssä ja vapaa-ai-ka-na. Lääketieteellisten ja tieteellisten kokeiden tekeminen eläimillä on mo-raalisesti hyväksyttävää toimintaa, jos se pysyy järkevissä rajoissa ja auttaa parantamaan sairaita ja pelastamaan ihmishenkiä. 2234.

2418. Tarpeettoman kärsimyksen tuottaminen eläimille ja niiden tarpeeton surmaaminen sotii ihmisen arvokkuutta vastaan. Samoin on sopimatonta ku-luttaa niihin rahaa, joka kuuluisi käyttää ensi sijassa inhimillisen hädän lie-vittämiseen. Saamme rakastaa eläimiä, mutta emme sillä tavalla, jolla tulee rakastaa yksin ihmistä, joka on persoona. 2446

III Kirkon yhteiskunnallinen opetus

2419. ”Kristillinen ilmoitus ... johtaa meidät ymmärtämään syvemmin yh-teiskuntaelämän lakeja.”¹⁶⁰ Kirkko saa evankeliumista täyden ilmoituksen ihmistä koskevasta totuudesta. Täyttäessään tehtävänsä julistaa evankeliu-mia kirkko antaa Kristuksen nimessä ihmiselle todistuksen hänen arvokkuu-destaan ja kutsumuksestaan yhteyteen toisten ihmisten kanssa. Kirkko opet-taa ihmiselle ne oikeudenmukaisuuden ja rakkauden vaatimukset, jotka ovat Jumalan viisauden mukaisia. 1960, 359

¹⁵⁵ vrt. 1 Moos. 1:28–31.

¹⁵⁶ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 37–38.

¹⁵⁷ vrt. Matt. 6:26.

¹⁵⁸ vrt. Dan. 3:79–81.

¹⁵⁹ vrt. 1 Moos. 2:19–20; 9:1–14.

¹⁶⁰ Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 23.

2420. Kirkko antaa moraalisia ratkaisuja talous- ja yhteiskuntaelämästä, ”silloin kun ihmisen perusoikeudet tai sielujen pelastaminen sitä vaativat”.¹⁶¹ Moraalin alueella kirkolla on toinen tehtävä kuin valtiovallalla: kirkko kantaa huolta yhteisen hyvän ajallisesta puolesta, koska ajalliset hyvyydet suuntautuvat korkeimpaan hyvään, lopulliseen päämääräämme. Kirkko pyrkii luomaan oikeaa asennoitumista ajallisiin hyvyksiin ja sosiaalis-taloudellisiin suhteisiin. 2032, 2246

2421. Kirkon yhteiskunnallinen opetus alkoi kehittyä 1800-luvulla, kun evankeliumi kohosi uudenaikaisen teollisuusyhteiskunnan, jolla oli uudet rakenteet kulutustavaroiden valmistusta varten, uusi käsitys yhteiskunnasta, valtiosta ja vallankäytöstä ja uudet työn ja omaisuuden muodot. Kirkon taloutta ja yhteiskuntaa koskevan opetuksen kehittyminen todistaa kirkon opetustoiminnan pysyvistä arvosta samoin kuin sen jatkuvasti elävän ja toimivan tradition todellisesta merkityksestä.¹⁶²

2422. Kirkon yhteiskunnallinen opetus muodostaa oppikokonaisuuden, joka jäsentyy sitä mukaa kuin kirkko tulkitsee historian tapahtumia Pyhän Hengen avulla Jeesuksen Kristuksen koko ilmoituksen valossa.¹⁶³ Hyvää tahtovat ihmiset hyväksyvät tämän opetuksen sitä helpommin, mitä enemmän se pääsee ohjaamaan uskovien omaa elämää. 2044

2423. Kirkon yhteiskunnallinen opetus tarjoaa lähtökohtia eri kysymysten harkitsemiselle, tuo esiin arviointiperusteita ja antaa suuntaviivoja toiminnalle.

Jokainen järjestelmä, jossa yksinomaan taloudelliset tekijät määräävät yhteiskunnalliset suhteet, sotii ihmispersoonan ja hänen tekojensa olemusta vastaan.¹⁶⁴

2424. Teoria, joka tekee voiton kaiken taloudellisen toiminnan ainoaksi säännöksi ja lopulliseksi päämääräksi, ei ole moraalisesti hyväksyttävä. Hillitsemätön rahanhimo tuottaa pahoja seurauksia. Se on eräs syy niihin lukuisiin ristiriitoihin, jotka häiritsevät yhteiskunnan järjestystä.¹⁶⁵ 2317

Järjestelmät, jotka ”syrjäyttävät yksityisten ja ryhmien perusoikeudet suosimalla kollektiivista tuotantojärjestelmää”, sotivat ihmisarvoa vastaan.¹⁶⁶ Kaikki, mikä alentaa ihmisen pelkäksi voiton kasvattamisen välineeksi, orjuuttaa ihmisen, johtaa rahan jumaloimiseen ja levittää ateismia. ”Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa” (Matt. 6:24; Luuk. 16:13).

2425. Kirkko on torjunut totalitaariset ja ateistiset ideologiat, jotka kuuluivat ”kommunismiin” tai ”sosialismiin”. Samoin se on torjunut ”kapitalistiset” toimintatavat, individualismin ja markkinavoimien ehdottoman etusijan ihmisen työhön nähden.¹⁶⁷ Talouselämän yk-

¹⁶¹ sama, 76.

¹⁶² vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 3.

¹⁶³ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis* 1; 41.

¹⁶⁴ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 24.

¹⁶⁵ vrt. Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 63; Johannes Paavali II, ensyklika *Laborem exercens* 7; Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 35.

¹⁶⁶ Vatikaanin II kirkkokok., pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 65.

¹⁶⁷ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 10; 13; 44.

sinomainen keskusjohtoinen sääntely vääristää yhteiskunnalliset suhteet juuria myöten; talouden sääntely yksinomaan vapaiden markkinavoimien avulla loukkaa yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, sillä ”on monia tarpeita, joita ei voi tyydyttää markkinoiden avulla”.¹⁶⁸ Sen tähden tulisi päästä markkinavoimien ja taloudellisten yritysten järkevään sääntelyyn, joka pitäytyy arvojen oikeaan järjestykseen ja suuntautuu yhteiseen hyvään. 676, 1886

IV Talouselämä ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus

2426. Talouselämän kehityksen ja tuotannon kasvun tulee palvella ihmisten tarpeita. Talouselämä ei ole tarkoitettu yksinomaan moninkertaistamaan tuotteiden määrää ja kasvattamaan lisää voittoa ja valtaa, vaan sen tulee ensi sijassa palvella ihmisiä, koko ihmistä ja koko ihmisyhteisöä. Taloudellista toimintaa tulee harjoittaa sen omien menetelmien mukaisesti moraalisen järjestyksen ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden rajoissa, jotta se vastaisi Jumalan tarkoitusta ihmiseen nähden.¹⁶⁹ 1928

2427. *Ihmisen työ* on välittömästi lähtöisin ihmispersoonista, jotka on luotu Jumalan kuvaksi ja kutsuttu jatkamaan luomistyötä hallitsemalla maata keskinäisessä yhteistyössä ja yhteiseksi hyväksi.¹⁷⁰ Työ on näin ollen velvollisuus: ”Jos joku ei suostu tekemään työtä, hänen ei pidä myöskään syödä” (2 Tess. 3:10).¹⁷¹ Työllään ihminen osoittaa kunnioittavansa Luojan lahjoja ja häneltä saamiaan leivisköitä. Työ voi olla luonteeltaan myös lunastusta. Suostuessaan raskaan työn vaivannäköön¹⁷² Jeesuksen, nasaretilaisen rakennusmiehen ja Golgatalla ristiinnaulitun Herran kanssa, ihminen osallistuu tietystä miehestä Jumalan Pojan lunastustyöhön. Hän osoittaa olevansa Kristuksen opetuslapsi ottaessaan päivästä toiseen ristinsä siinä työssä, mikä hänen on tehtävä.¹⁷³ Työ voi olla pyhityksenkin välikappale ja keino tuoda ajallisiin tehtäviin Kristuksen Henkeä. 307, 378, 531

2428. Työtä tehdessään ihminen harjoittelee ja toteuttaa erästä luonnollista kykyään. Työn tärkein merkitys tulee työn tekijästä ja niistä ihmisistä, joiden hyväksi se tehdään. Työ on olemassa ihmistä varten eikä ihminen työtä varten.¹⁷⁴ 2834, 2185

Jokaisen tulee voida saada työstään palkka, jolla hän voi pitää huolta itsestään ja omaisistaan ja palvella yhteiskuntaa.

2429. Jokaisella on oikeus *harjoittaa taloudellista toimintaa*. Jokaisen tulee käyttää lahjojaan kaikkien yhteiseksi menestykseksi ja jokaisen tulee saada

¹⁶⁸ vrt. sama, 34.

¹⁶⁹ vrt Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 64.

¹⁷⁰ vrt. 1 Moos. 1:28; Vatikaanin II kirk.kok., pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 34; Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 31.

¹⁷¹ vrt. 1 Tess. 4:11.

¹⁷² vrt. 1 Moos. 3:14–19.

¹⁷³ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Laborem exercens*, 27.

¹⁷⁴ vrt. sama, 6.

nauttia vaivannäkönsä oikeudenmukaisista hedelmistä. Jokaisen tulee myös ottaa huomioon ne säädökset, jotka on laillisesti annettu yhteisen hyvän toteutumiseksi.¹⁷⁵

2430. *Talouselämä* panee liikkeelle monia erilaisia etuja, jotka usein ovat ristiriidassa keskenään, mikä selittää niistä johtuvien konfliktien syntymistä.¹⁷⁶ Ne on pyrittävä ratkaisemaan neuvottelemalla, jolloin on otettava huomioon jokaisen yhteiskunnallisen osapuolen oikeudet ja velvollisuudet: yritysten johdon, palkansaajien ja heidän edustajiensa, kuten ammattiliittojen, ja tarvittaessa valtion oikeudet ja velvollisuudet.

2431. *Valtion vastuu*. ”Talous, varsinkin markkinatalous, ei voi toimia institutionaalisessa, oikeudellisessa ja poliittisessa tyhjiössä. Päin vastoin se edellyttää yksilön oikeuksien ja omaisuuden turvaamista sekä vakaita rahamarkkinoita ja toimintakykyisiä julkisia palveluja. Valtion päätehtävä on taata tämä turvallisuus, niin että ne, jotka tekevät työtä, pääsevät nauttimaan työnsä hedelmiä ja tuntevat saavansa kannustusta tehdä työnsä tehokkaasti ja rehellisesti ... Valtion toinen tehtävä on valvoa ja ohjata ihmisoikeuksien noudattamista talouselämässä. Varsinainen vastuu tästä alueesta ei kuitenkaan kuulu valtiovallalle vaan yksityisille ihmisille ja erilaisille ryhmille ja yhteisöille, joissa yhteiskunta konkreettisesti elää.”¹⁷⁷ 1908, 1883

2432. *Yrityksen johto* on vastuussa yhteiskunnalle toimintansa taloudellisista ja ekologisista¹⁷⁸ seurauksista. Heidän velvollisuutensa on ajatella ihmisten hyvinvointia eikä ainoastaan *voittojen* kasvattamista. Voitot ovat kyllä välttämättömiä, sillä niiden avulla voidaan tehdä investointeja sekä turvata yrityksen ja työpaikkojen tulevaisuus. 2415

2433. *Pääsyn työelämään* ja ammatteihin tulle olla avoin kaikille ilman epäoikeudenmukaista erottelua, miehille ja naisille, terveille ja vammaisille, oman maan kansalaisille ja muualta tulleille.¹⁷⁹ Yhteiskunnan tulee olosuhteiden mukaan auttaa kansalaisia hankkimaan työ tai toimi.¹⁸⁰

2434. *Oikeudenmukainen palkka* on työn laillinen hedelmä. Sen kieltäminen tai pidättäminen on raskas vääryys.¹⁸¹ Oikeudenmukaisen korvauksen laskemisessa on otettava huomioon jokaisen tarpeet ja työsuoritukset. Työstä on maksettava ”sellainen palkka, että ihmisen on mahdollista kehittää arvokkaasti omaa ja perheensä aineellista, yhteiskunnallista, sivistyksellistä ja

¹⁷⁵ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 32; 34.

¹⁷⁶ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Laborem exercens*, 11.

¹⁷⁷ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 48.

¹⁷⁸ vrt. sama, 37.

¹⁷⁹ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Laborem exercens*, 19; 22–23.

¹⁸⁰ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 48.

¹⁸¹ vrt. 3 Moos. 19:13; 5 Moos. 24:14–15; Jaak. 5:4.

hengellistä elämää, mutta on myös otettava huomioon kunkin työntekijän tehtävä ja tuottamiskyky sekä yrityksen taloudellinen asema ja yhteinen etu”.¹⁸² Asianomaisten keskinäinen sopimus ei riitä tekemään palkasta moraalisesti hyväksyttävää. 1867

2435. *Lakko* on moraalisesti oikeutettu, kun se on väistämätön tai suorastaan välttämätön keino asiaankuuluvan hyödyn saavuttamiseksi. Lakko on moraalisesti väärin, jos siinä käytetään väkivaltaisia keinoja tai jos sillä pyritään päämääriin, jotka eivät suoranaisesti liity työehtoihin tai jos päämäärät ovat ristiriidassa yhteisen hyvän kanssa.

2436. On väärin, jos sosiaalivakuutusta hoitavat laitokset jättävät suorittamatta asianomaisen päättävän viranomaisen vahvistamat *avustukset*.

Työttömyys loukkaa lähes aina työttömäksi joutuneen ihmisarvoa ja uhkaa hänen elämänsä tasapainoa. Työttömän itsensä kärsimän vahingon lisäksi työttömyys tuo mukanaan monia riskejä hänen perheelleen.¹⁸³

V Kansainvälinen oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus

2437. Taloudelliset resurssit ja varat ovat jakautuneet kansainvälisellä tasolla niin epätasaisesti, että kansakuntien välille on repeytynyt todellinen ”kuilu”.¹⁸⁴ Toisella puolella ovat ne, joilla on hallussaan kasvun välineet ja jotka kehittävät niitä edelleen, toisella puolella ne, jotka vajoavat yhä syvemmälle velkakierteeseen. 1938

2438. Monet luonteeltaan uskonnolliset, poliittiset, taloudelliset ja rahoitukseen liittyvät syyt tekevät nykyään ”yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kysymyksestä maailmanlaajuisen”.¹⁸⁵ Jo nyt toisistaan riippuvaisten kansakuntien välillä tarvitaan solidaarisuutta. Se on entistäkin välttämättömympää nyt, kun pitäisi pysäyttää ”vääristyneet mekanismit”, jotka estävät taloudellisesti heikossa asemassa olevien maiden kehityksen.¹⁸⁶ Väärin käytetyt tai suorastaan koronkiskontaan syyllistyneet rahoitusjärjestelmät,¹⁸⁷ kansainväliset epäoikeudenmukaiset kauppasuhteet ja varustelukilpa pitäisi yhteisin ponnistuksin korvata moraalisilla, kulttuurisilla ja taloudellisilla kehitysresursseilla ja ”määritellä uudestaan prioriteetit ja arvojen järjestys”.¹⁸⁸ 1911, 2315

¹⁸² Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 67.

¹⁸³ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Laborem exercens*, 18.

¹⁸⁴ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis*, 14

¹⁸⁵ sama, 9.

¹⁸⁶ vrt. sama, 17; 45.

¹⁸⁷ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 35.

¹⁸⁸ sama, 28.

2439. *Rikkailla kansakunnilla* on suuri moraalinen vastuu niistä kansoista, jotka eivät pysty itse hankkimaan kehitykseensä tarvitsemiaan varoja tai joi- ta traagiset historialliset tapahtumat ovat estäneet tekemästä sitä. Tämä on solidaarisuuden ja rakkauden asettama velvollisuus, mutta myös oikeuden- mukaisuudesta johtuva velvollisuus silloin, kun rikkaiden kansakuntien hy- vinvointi on peräisin resursseista, joista ei ole suoritettu asiallista korvausta.

2440. Välitön avustustoiminta on tilanteen vaatima reaktio äkillisissä hätä- tilanteissa luonnonkatastrofien ja epidemioiden yhteydessä. Mutta se ei riitä korjaamaan hädän aiheuttamia suuria vahinkoja eikä tarjoamaan pysyviä rat- kaisuja kansojen tarpeisiin. Myös kansainväliset talous- ja rahoitusinstitu- tiot täytyy uudistaa, jotta ne voisivat edistää paremmin tasapuolisten suhtei- den luomista vähemmän kehittyneisiin maihin.¹⁸⁹ Köyhien maiden ponnis- tuksia oman kasvunsa ja vapautumisensa hyväksi on tuettava.¹⁹⁰ Tämä kos- kee ennen kaikkea maataloutta. Varsinkin kolmannessa maailmassa maan- viljelijät muodostavat suurimman osan köyhistä.

2441. Jumalan tuntemisen ja ihmisen itsensä tuntemisen edistäminen on kai- ken *laajemman ihmisyhteisössä tapahtuvan kehityksen* perusta. Tällainen kehitys moninkertaistaa aineelliset hyvyydet ja asettaa ne ihmisen ja hänen vapautensa palvelukseen. Se vähentää kurjuutta ja taloudellista riistoa. Se kasvattaa kunnioitusta kulttuurisia erityispiirteitä kohtaan ja edellytyksiä ta- juta kaiken yläpuolella olevaa todellisuutta.¹⁹¹ 1908

2442. Kirkon paimenten asiana ei ole puuttua välittömästi yhteiskunnallisen elämän poliittisiin rakenteisiin ja organisaatioon. Tämä tehtävä on osa *usko- vien maallikoiden* kutsumusta; he toimivat tällöin omasta aloitteestaan ja yh- teistyössä muiden kansalaisten kanssa. Yhteiskunnallinen toiminta voi saada monia konkreettisia muotoja. Sen tulee aina tähdätä yhteiseen hyvään ja olla samansuuntaista evankeliumin sanoman ja kirkon opetuksen kanssa. Usko- vien maallikoiden tehtävä on ”kristittyinä elävöittää maallisia asioita kristil- lisellä innolla ja elää rauhan ja oikeudenmukaisuuden rakentajina ja todista- jina”.¹⁹² 899

VI Rakkaus köyhiin 2544–2547

2443. Jumala siunaa ne jotka auttavat köyhiä, ja tuomitsee ne jotka kääntä- vät heille selkensä: ”Anna sille, joka sinulta pyytää, äläkä käännä selkäsi sille, joka haluaa lainata sinulta” (Matt. 5:42). ”Lahjaksi olette saaneet, lah- jaksi antakaa” (Matt. 10:8). Jeesus tuntee valittunsa siitä, mitä he ovat teh-

¹⁸⁹ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis*, 16.

¹⁹⁰ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 26.

¹⁹¹ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis*, 32; ensyklika *Centesimus annus*, 51.

¹⁹² Johannes Paavali II, ensyklika *Sollicitudo rei socialis*, 47; 42.

neet köyhille.¹⁹³ ”Ilosanoman julistaminen köyhille” (Matt. 11:5),¹⁹⁴ on merkki Kristuksen läsnäolosta. 786, 525, 544, 853

2444. ”Kirkon rakkaus köyhiä kohtaan ... kuuluu sen vankkaan traditioon”.¹⁹⁵ Tätä rakkautta inspiroivat autuaaksijulistusten evankeliumi,¹⁹⁶ Jeesuksen köyhyys¹⁹⁷ ja hänen köyhiin kohdistamansa huomio ¹⁹⁸. Rakkaus köyhiä kohtaan on kristityille yksi syy tehdä työtä ja ansaita ”rehellisesti toimeentulonsa, niin että he voivat myös antaa tarpeessa olevalle”.¹⁹⁹ Tämä ei koske ainoastaan aineellista köyhyyttä, vaan myös kulttuurisen ja uskonnollisen köyhyiden eri muotoja.²⁰⁰ 1716

2445. Rakkaus köyhiin ja hillitsemätön rakkaus rikkauteen tai rikkauten itsekäs käyttö eivät mitenkään sovi yhteen: 2536

”Kuulkaa, te rikkaat! Itkekää ja valittakaa kurjuutta, joka tulee osaksenne. Teidän rikkautenne on lahonnut ja teidän vaatteenne ovat koin syömiä. Teidän kultanne ja hopeanne on ruosteessa. Niiden ruoste on todistava teitä vastaan, ja se syö lihaanne kuin tuli. Te olette koonneet rikkauksia näinä lopun aikoina. Te olette riistäneet palkan työmiehiltä, jotka ovat leikanneet teidän peltonne. Kuulkaa: se palkka huu-taa, ja korjuuväen valitukset ovat tulleet Herran Sebaotin korviin. Te olette maan päällä eläneet yltäkylläisyydessä ja mässäilyissä, te olette lihottaneet sydäntänne teurastuspäivänä. Te olette tuominneet ja surmanneet viattoman; ei hän asetu teitä vastaan” (Jaak. 5:1–6). 2547

2446. Pyhä Johannes Khrysostomos muistuttaa tästä vaikuttavin sanoin: ”Ellemme anna köyhien saada sitä hyvää, mitä meillä on, varastamme heiltä ja riistämme heidän henkensä. Hyvyydet eivät ole meidän omaisuuttamme vaan heidän.”²⁰¹ ”Ennen muuta on täytettävä oikeudenmukaisuuden vaatimukset eikä pidä tarjota rikkauten lahjana sitä, mitä jo oikeudenmukaisuuden nimissä ollaan heille velkaa.”²⁰² 2402

”Antaessamme köyhille sen, minkä he aivan välttämättä tarvitsevat, emme tee heille anteliaita henkilökohtaisia lahjoituksia, vaan annamme heille takaisin sen, mikä heille kuuluu. Täytämme tällöin pikemminkin oikeudenmukaisuuden vaatiman velvollisuuden kuin teemme lähimmäisenrakkauten kuuluvan työn.”²⁰³

2447. *Laupeudentyöt* ovat rakkaudentekoja, joilla autamme lähimmäistämme hänen ruumiillisissa ja henkisissä tarpeissaan.²⁰⁴ Opettaminen, neuvomi-

¹⁹³ vrt. Matt. 25:31–36.

¹⁹⁴ vrt. Luuk. 4:18.

¹⁹⁵ Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 57.

¹⁹⁶ vrt. Luuk. 6:20–22.

¹⁹⁷ vrt. Matt. 8:20.

¹⁹⁸ vrt. Mark. 12:41–44.

¹⁹⁹ vrt. Ef. 4:28.

²⁰⁰ vrt. Johannes Paavali II, ensyklika *Centesimus annus*, 57.

²⁰¹ pyhä Johannes Khrysostomos, *In Lazarum*, 2, 6: PG 48, 992.

²⁰² Vatikaanin II kirkkok., dekreetti maallikoiden apostolaatista, *Apostolicam actuositatem*, 8.

²⁰³ pyhä Gregorius Suuri, *Regula pastoralis*, 3, 21, 45: PL 77, 87.

²⁰⁴ vrt. Jes. 58:6–7; Hepr. 13:3.

nen, lohduttaminen ja rohkaiseminen sekä anteeksi antaminen ja kärsivällinen kestäminen ovat hengellisiä laupeudentöitä. Ruumiillisia laupeudentöitä ovat ennen kaikkea nälkäisten ruokkiminen, kodittomien majoittaminen, alastomien vaatteuttaminen, sairaiden ja vankien luona käyminen ja kuolleiden hautaaminen.²⁰⁵ Näiden töiden joukossa almujen antaminen köyhille²⁰⁶ on tärkein todistus lähimmäisenrakkaudesta. Se on myös Jumalalle mieluisen oikeudenmukaisuuden teko:²⁰⁷ 1460, 1038, 1969

”Jolla on kaksi paitaa, antakoon toisen sille, jolla ei ole yhtään. Jolla on ruokaa, tehköön samoin.”(Luuk. 3:11) ”Mitä maljassa sisällä on, se antakaa köyhille. Silloin kaikki on teille puhdasta.”(Luuk. 11: 41) ”Jos veljenne tai sisarenne ovat vailla vaatteita ja jokapäiväistä ravintoa, niin turha teidän on sanoa: ’Menkää rauhassa, pitäkää itsenne lämpimänä ja syökää hyvin’, jos ette anna heille mitä he elääkseen tarvitsevat” (Jaak. 2:15–16).²⁰⁸ 1004

2448. ”*Inhimillinen kurjuus* on monissa muodoissaan, aineellisena hätänä, vääryytenä ja sortona, ruumiillisina ja henkisinä sairauksina ja kaiken päätteenä kuolemana selvä merkki synnynnäisestä heikkouden tilasta, johon ihminen on joutunut alkusynnin jälkeen, samoin kuin merkki pelastuksen tarpeellisuudesta. Se herätti Kristuksessa, Vapahtajassa, säälin: hän halusi ottaa tämän kurjuuden kantaakseen ja samaistua ’vähimpiin veljiinsä’. Siksi he ovat niitä, joita kohtaan kirkko osoittaa *ensisijaista rakkautta*, ja vaikka monet sen jäsenet ovat tätä rakkautta laiminlyöneet, kirkko ei kuitenkaan koskaan ole lakannut tukemasta, puolustamasta ja vapauttamasta niitä, joita kurjuus rasittaa. Näitä laupeudentekoja kirkko on harjoittanut monin tavoin, sillä ne ovat jatkuvasti, aina ja kaikkialla välttämättömiä”.²⁰⁹ 386, 1586

2449. Jo Vanhan testamentin aikana monet lain säätämät toimenpiteet (velkojen anteeksiantamisen vuosi, kielto ottaa korkoa ja pitää pantti omanaan, velvollisuus maksaa kymmenykset, palkanmaksu päiväpalkkalaisille päivittäin, oikeus suorittaa viinitarhoissa ja viljapelloilla jälkikorjuu) noudattivat Viidennen Mooseksen kirjan kehotusta: ”Köyhiä tulee maassanne olemaan aina. Siksi minä käsken teitä osoittamaan anteliaisuutta osattomille ja varattomille maanmiehillenne” (5 Moos. 15:11). Jeesus lausuu nämä omina sanoinaan: ”Köyhät teillä on luonanne aina, mutta minua teillä ei aina ole” (Joh. 12:8). Näin sanoessaan hän ei kumoa profeettojen aikaisemmin lausumia kiivaita syytöksiä niitä ihmisiä vastaan, jotka sanovat: ”Näin saamme varattomat valtaamme rahalla ja köyhät kenkäparin hinnalla” (Aam. 8:6), vaan hän kehottaa meitä tunnistamaan hänen läsnäolonsa köyhissä, jotka ovat hänen veljiään.²¹⁰ 1397

²⁰⁵ vrt. Matt. 25:31–46.

²⁰⁶ vrt. Tob. 4:5–11; Sir. 17:22.

²⁰⁷ vrt. Matt. 6:2–4.

²⁰⁸ vrt. 1 Joh. 3:17.

²⁰⁹ Uskonopin kongregaation ohje *Libertatis conscientia*, 68.

²¹⁰ vrt. Matt. 25:40.

Pyhä Rosa Limalainen vastasi äidilleen, joka moitti häntä köyhien ja sairaiden majoittamisesta kotiinsa: ”Kun palvelemme köyhiä ja sairaita, palvelemme Jeesusta. Emme saa väsyä auttamasta lähimmäisiämme, sillä heissä palvelemme Jeesusta”²¹¹. 786

LYHYESTI

2450. ”Älä varasta” (5 Moos. 5:19). ”... eivät varkaat eivätkä ahneet ... eivätkä riistäjät peri Jumalan valtakuntaa” (1 Kor. 6:10).
2451. Seitsemäs käsky käskää harjoittamaan oikeudenmukaisuutta ja lähimmäisenrakkautta maallisten hyvyyksien ja ihmisten työn tulosten hoidossa.
2452. Luomisen hyvyydet on tarkoitettu koko ihmissuvulle. Oikeus yksityisomaisuuteen ei kumoa sitä tosiasiaa, että nämä hyvyydet on tarkoitettu kaikille.
2453. Seitsemäs käsky kieltää varastamisen. Varkaus merkitsee vieraan omaisuuden omaksi ottamista vastoin sen omistajan järkevää tahtoa.
2454. Jokainen tapa ottaa itselleen ja käyttää omiin tarkoituksiinsa toisen omaa loukkaa seitsemättä käskyä. Tehty vääryys on hyvitetävä. Tasaava oikeudenmukaisuus vaatii palauttamaan varastetun tavaran.
2455. Moraalilaki kieltää teot, joihin ryhdytään kaupallisten tai totalitaaristen päämäärien saavuttamiseksi ja jotka johtavat ihmisten orjuuttamiseen ja heidän ostamiseensa, myymiseensä tai vaihtamiseensa kauppatavarana.
2456. Luoja on antanut ihmiselle oikeuden käyttää hyväkseen maaperän rikkauksia, kasveja ja eläimiä. Tällöin ihmisen tulee kuitenkin ottaa huomioon moraalinen vastuunsa myös tulevia sukupolvia kohtaan.
2457. Eläimet on alistettu ihmisen valtaan, jonka tulee osoittaa niitä kohtaan hyvää tahtoa. Ne voivat palvella ihmisten tarpeiden oikeaa tyydyttämistä.
2458. Kirkko esittää kantansa taloudellista tai yhteiskunnallista elämää koskevissa asioissa, kun ihmisen perusoikeudet tai sielujen pelastus sitä vaatii. Se kantaa huolta ihmisten ajallisesta yhteisestä hyvästä, joka suuntautuu korkeimpaan hyvään, lopulliseen päämäärään.

²¹¹ P. Hansen, *Vita mirabilis venerabilis sororis Rosae de sancta Maria Limensis*.

2459. Ihminen itse on kaiken taloudellisen ja yhteiskunnallisen elämän alkaja, keskipiste ja tarkoitus. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kysymyksessä ratkaisevaa on se, että Jumalan kaikkia varten luomat hyvyydet todella ovat oikeudenmukaisuutta noudattaen ja rakkauden avulla kaikkien saatavissa.
2460. Työn varsinainen arvo perustuu ihmiseen itseensä, joka työtä tekee ja jota varten työnteko on säädetty. Työllään ihminen osallistuu luomistyöhön. Kristukseen liittyneenä työ voi vaikuttaa myös lunastavasti.
2461. Todellinen kehitys koskee koko ihmistä. Se edistää jokaisen ihmisen mahdollisuuksia elää kutsumuksensa, eli Jumalan kutsun mukaisesti.²¹²
2462. Almujen antaminen köyhille on todistus veljellisestä rakkaudesta ja Jumalalle mieluinen oikeudenmukaisuuden teko.
2463. Kuka ei tunnista suuressa leivättömässä, asunnottomassa ja maattomassa ihmisjoukossa Lasarusta, Jeesuksen vertauksen nälkäistä kerjäläistä?²¹³ Kuinka voisimme sulkea korvamme Jeesuksen ääneltä: ”Sen te olette jättäneet tekemättä minulle” (Matt. 25:40)?

Kahdeksas artikkeli

KAHDEKSAS KÄSKY

”Älä todista valheellisesti toista ihmistä vastaan” (2 Moos. 20:16).

”Vielä teille on opetettu nämä isille annetut käskyt: ’Älä tee väärää valaa’ ja ’Pidä, mitä olet Herralle valalla vannonut’” (Matt. 5:33).

2464. Kahdeksas käsky kieltää vääristelemästä totuutta ihmisten keskinäisissä suhteissa. Tämä moraalinen säädös nousee myös pyhän kansan kutsumuksesta todistaa Jumalastaan, joka on totuus ja tahtoo totuutta. Totuuden loukkaamiset sanoin tai teoin ja kieltäytyminen sitoutumisesta moraaliseen vilpittömyyteen ovat perustavanlaatuisia uskottomuutta Jumalaa kohtaan ja tässä mielessä murentavat liiton perustaa.

²¹² vrt. Johannes Paavali, ensyklika *Centesimus annus*, 29.

²¹³ vrt. Luuk. 16:19–31.

I Elämä totuudessa

2465. Vanha testamentti todistaa: *Jumala on kaiken totuuden lähde*. Hänen sanansa on totuus.²¹⁴ Hänen lakinsa on totuus.²¹⁵ ”Polvesta polveen pysyy totuutesi” (Ps. 119:90).²¹⁶ Koska Jumala on luotettava (Room. 3:4), myös niiden, jotka kuuluvat hänen kansaansa, on eletävä totuudessa.²¹⁷ 215

2466. Jumalan totuus on tullut täydellisesti ilmi Jeesuksessa Kristuksessa. Koska hän on ”täynnä armoa ja totuutta”,²¹⁸ hän on ”maailman valo” (Joh. 8:12), hän *on totuus*;²¹⁹ ”ei kukaan, joka uskoo häneen, jää pimeyteen”.²²⁰ Jeesuksen opetuslapsi ”pysyy hänen sanassaan ja tulee tuntemaan totuuden, joka tekee vapaaksi”²²¹ ja joka pyhittää.²²² Jeesuksen seuraaminen merkitsee elämää ”totuuden Hengessä”²²³, jonka Isä lähettää hänen nimessään²²⁴ ja joka ”johtaa tuntemaan koko totuuden” (Joh. 16:13). Jeesus opettaa opetuslapsilleen ehdotonta rakkautta totuuteen: ”Kun myönnätte, sanokaa vain: ’Kyllä’, kun kiellätte, sanokaa: ’Ei.’” (Matt. 5:37). 2153

2467. Ihminen pyrkii luonnostaan totuuteen. Hänen velvollisuutensa on pitää totuus kunniaissa ja todistaa siitä: ”Jo arvokkuutensa perusteella kaikki ihmiset, koska he ovat persoonia ..., ovat luontonsa vaatimuksesta moraalisesti velvoitetut etsimään totuutta, varsinkin uskontoa koskevaa totuutta. Heillä on niin ikään velvollisuus pitää kiinni löytämästään totuudesta ja järjestää koko elämänsä totuuden vaatimusten mukaan.”²²⁵ 2104

2468. Kun totuudella tarkoitetaan rehellisiä tekoja ja vilpittöntä puhetta, sitä kutsutaan *luotettavuudeksi*, vilpittömyydeksi ja suoruudeksi. Vilpittömyyden tai luotettavuuden hyve merkitsee, että ihminen osoittautuu teoissaan totuudelliseksi, puhuu totta ja varoo kaksinaista puhetta, teeskentelyä, hämäämistä ja tekopyhyyttä. 1458

2469. ”Ihmiset eivät voisi elää yhdessä, jos he eivät *luottaisi* toisiinsa, ellei heissä ilmenisi keskinäinen totuus.”²²⁶ Luotettavuuden hyve antaa toiselle sen, mikä hänelle kuuluu. Se säilyttää oikean suhteen sen välillä, mikä pitää sanoa, ja sen, mikä on säilytettävä salaisuutena. Siihen kuuluvat vilpittö-

²¹⁴ vrt. Sananl. 8:7; 2 Sam. 7:28.

²¹⁵ vrt. Ps. 119:142.

²¹⁶ vrt. Luuk. 1:50.

²¹⁷ vrt. Ps. 119:30.

²¹⁸ vrt. Joh. 1:14.

²¹⁹ vrt. Joh. 14:6.

²²⁰ vrt. Joh. 12:46.

²²¹ vrt. Joh. 8:31–32.

²²² vrt. Joh. 17:17.

²²³ vrt. Joh. 14:17.

²²⁴ vrt. Joh. 14:26.

²²⁵ Vatikaanin II kir.kok., julistus uskonnonvapaudesta, *Dignitatis humanae*, 2.

²²⁶ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 109, 3 ad 1.

myys ja kyky vaieta. ”Ihminen on velvollinen rehtiyden vuoksi ilmaisemaan toiselle totuuden.”²²⁷ 1807

2470. Kristuksen opetuslapsi on valmis ”elämään totuudessa” eli viettämään yksinkertaista elämää Herran esimerkin mukaan ja pysymään hänen totuudessaan. ”Jos sanomme elävämme hänen yhteydessään mutta vaellamme pimeydessä, me valehtelemme emmekä seuraa totuutta” (1 Joh. 1:6).

II Totuudesta todistaminen

2471. Kristus sanoo Pilatuksen edessä: ”Sitä varten minä olen syntynyt ja sitä varten tullut tähän maailmaan, että todistaisin totuuden puolesta.”²²⁸ Kristityn ei tarvitse ”hävetä todistusta Herrastamme” (2 Tim. 1:8). Tilanteissa, jotka vaativat uskon tunnustamista, kristityn täytyy se tunnustaa selkeästi niin kuin pyhä Paavali tuomariensa edessä. Hänen tulee tehdä kaikkensa, jotta hänellä ”aina olisi puhdas omatunto Jumalan ja ihmisten edessä” (Apt. 24:16). 1816

2472. Kristittyjen velvollisuus osallistua kirkon elämään kutsuu heitä toimimaan *evankeliumin todistajina* ja täyttämään siitä johtuvat velvollisuudet. Tällainen todistus on uskon välittämistä eteenpäin sanoin ja teoin. Todistaminen on oikeudenmukaisuuden teko, joka tuo ilmi totuuden tai vahvistaa sen.²²⁹ 863, 905, 1807

”Kaikkien kristittyjen, asuivatpa he missä tahansa, on aina elämänsä esimerkillä ja sanansa todistuksella julistettava sitä uutta ihmistä, jonka he ovat kasteessa pukeet ylleen, ja sitä Pyhän Hengen voimaa, joka heille vahvistuksen sakramentissa on annettu.”²³⁰

2473. *Marttyrius* on jaloin todistus, joka uskon totuuden puolesta voidaan antaa, todistamista kuolemaan asti. Marttyyri todistaa Kristuksesta, joka on kuollut ja noussut kuolleista ja johon hän on rakkauden kautta yhdistynyt. Hän todistaa uskon ja kristillisen opin totuudesta. Kuoleman vastaanottaminen on hänessä voiman toteutumista. ”Päästäkää minut villieläinten pureskeltavaksi, sillä niiden kautta saan pääsyn Jumalan luokse.”²³¹ 852, 1808, 1258

2474. Kirkko on koonnut mitä suurimmalla huolella kirjalliseen muotoon muistot niistä kristityistä, jotka uskostaan todistaessaan ovat kulkeneet tien loppuun asti. Heidän tekonsa muodostavat verellä kirjoitetun totuuden arkiston.

²²⁷ pyhä Tuomas Akvinolainen, *Summa theologiae*, II-II, 109, 3.

²²⁸ vrt. Joh. 18:37.

²²⁹ vrt. Matt. 18:16.

²³⁰ Vatikaanin II kir.kok., lähetysdekreetti *Ad gentes*, 11.

²³¹ pyhä Ignatios Antiokialainen, *Epistula ad Romanos*, 4, 1: SC 10bis s. 110.

”Minulle ei ole mitään hyötyä maailman ihannoista eikä tämän aikakauden kuningaskunnista. Minulle on parempi kuolla yhdistyäkseen Kristukseen kuin hallita maan ääriin saakka. Etsin häntä, joka kuoli puolestamme. Tahdon hänet, joka meidän tähtemme nousi kuolleista. Syntymäni hetki lähestyy.”²³² 1011

”Herra, kaikkivaltias Jumala ... minä ylistän sinua siitä, että olet katsonut minut arvolliseksi saapumaan tähän päivään ja hetkeen, pääsemään veritodistajiesi joukkoon ... Sinä olet pitänyt lupauksesi, uskollisuuden ja totuuden Jumala. Tästä armosta kiitän sinua, ylistän sinua ja kirkastan sinua ikuisen taivaallisen ylipapin Jeesuksen Kristuksen, rakkaan Poikasi kautta. Hänen kauttaan, joka on sinun ja Hengen kanssa, olkoon sinulle kunnia nyt ja kautta koko ikuisuuden. Aamen.”²³³

III Totuuden loukkaaminen

2475. Kristuksen opetuslapset ovat pukeneet päälleen ”uuden ihmisen”, sen, ”joka on luotu Jumalan kuvan mukaan totuuden oikeudenmukaisuudessa ja pyhydessä” (vrt. Ef. 4:24). ”Vapautettuina valheesta” (vrt. Ef. 4:25) heidän tulee hylätä ”kaikki pahuus ja vilppi, kaikki teeskentely ja kateus ja kaikki panettelu” (1 Piet. 2:1).

2476. *Väärä todistus ja väärä vala.* Totuudenvastainen lausunto on erityisen vakava asia, kun se annetaan julkisesti. Oikeudessa se merkitsee väärää todistusta,²³⁴ valaan liittyessään siitä tulee väärä vala. Tällaiset menettelytavat edistävät sitä, että viaton tuomitaan tai syyllinen pääsee rangaistuksesta tai syytetyille tuomitaan ankarampi rangaistus.²³⁵ Tämä tuottaa vakavasti haittaa oikeuslaitoksen toiminnalle ja estää tuomareita julistamasta oikeudenmukaisia tuomioita. 2152

2477. Ihmisen *hyvän maineen kunnioittaminen* kieltää kaikki asenteet ja puheet, jotka voisivat epäoikeudenmukaisesti aiheuttaa vahinkoa hänelle.²³⁶
Syyllinen

- *liian herkästi tuomitsemaan* on se, joka ilman riittäviä perusteita pitää totena, vaikkapa vaietenkin, että lähimmäinen on tehnyt moraalisesti väärin;
- *pahan puhumiseen* on se, joka ilman pätevää syytä paljastaa lähimmäisen virheet ja rikkomukset toisille, jotka eivät niistä tiedä;²³⁷
- *panetteluun* on se, joka totuudenvastaisin puhein vahingoittaa toisen mainetta ja antaa aiheen häneen kohdistuviin vääriin tuomioihin.

2478. Välttääkseen tuomitsemasta liian herkästi jokaisen tulee tulkita lähimmäisensä ajatukset, sanat ja teot niin myönteisesti kuin mahdollista.

²³² pyhä Ignatios Antiokialainen, *Epistula ad Romanos*, 6, 1: SC 10bis, s. 114.

²³³ *Martyrium Polycarpi*, 14, 2–3: SC 10bis s. 228.

²³⁴ vrt. Sananl. 19:9.

²³⁵ vrt. Sananl. 18:5.

²³⁶ vrt. CIC, kaanon 220.

²³⁷ vrt. Sir. 21:28.

”Jokaisen hyvän kristityn on oltava valmiimpi hyväksymään kuin tuomitsemaan se, mitä lähimmäinen on sanonut. Jos ei ole mahdollista tulkita sitä myönteisesti, häneltä tulee kysyä, miten hän sen ymmärtää, ja jos hän ymmärtää sen huonosti, häntä on oikaistava rakkaudella. Jos tämä ei riitä, on etsittävä sopivia keinoja saada hänet ymmärtämään se oikein, että hän pelastuisi.”²³⁸

2479. Pahat puheet ja panettelu turmelevat lähimmäisen *maineen* ja *kunnian*. Mutta kunnia on yhteisön todistus ihmisen arvokkuudesta, ja jokaisella on luonnollinen oikeus kunnialliseen nimeen, hyvään maineeseen ja kunnioitukseen. Pahat puheet ja panettelu loukkaavat sekä oikeudenmukaisuuden että rakkauden hyvettä. 1753

2480. Jokainen sana tai asenne, joka *imartelemalla, mielistelemällä tai myötäilemällä* rohkaisee tai vahvistaa toista hänen pahoissa teoissaan tai väärityneessä käyttäytymisessään, on tuomittava. Mielistely on vakava synti silloin, kun se tekee mielistelijän osalliseksi paheisiin ja vakaviin synteihin. Toive saada tehdä palveluksia tai ystävyys eivät oikeuta käyttämään kaksinaista puhetta. Imartelu on lievä synti, kun sillä pyritään vain miellyttämään, torjumaan jotakin pahaa, pääsemään pulasta tai saavuttamaan laillisia etuja.

2481. *Katteeton itsekehu* tai paremmaksi tekeytyminen on rikkomus totuutta vastaan. Sama koskee *ironiaa*, jolla pyritään nöyryyttämään jotakuta tekemällä jokin puoli hänen käyttäytymisessään naurunalaiseksi.

2482. ”*Valhe* merkitsee, että puhutaan totuudenvastaisesti tarkoituksella pettää.”²³⁹ Herra paljastaa valheen Paholaisen teoksi: ”Te olette lähtöisin Saatanasta. Hän on teidän isänne ... Hänessä ei ole totuutta. Kun hän valehtelee, hän puhuu omiaan, sillä hän on valehtelija ja valheen isä” (Joh. 8:44). 392

2483. Valhe on välittömin rikkomus totuutta vastaan. Valehteleminen tarkoittaa totuudenvastaista puhetta tai tekoa jonkun ihmisen harhaan johtamiseksi. Koska valhe vahingoittaa ihmisen suhdetta totuuteen ja lähimmäiseen, valhe rikkoo ihmisen ja hänen puheensa perussuhtetta Herraan.

2484. Valhe on *raskaampi tai lievempi* sen totuuden mukaan, jonka valhe vääristää, sekä olosuhteiden, valehtelijan aikomusten ja niiden haittojen mukaan, joita valheen kuulijalle aiheutuu. Valhe on itsessään vain lievä synti, mutta siitä tulee kuolemansynti, kun se rikkoo oikeudenmukaisuuden ja rakkauden hyveitä vastaan. 1750

2485. Valhe on luonteensa tähden tuomittavaa. Se häpäisee puheen, jonka

²³⁸ pyhä Ignatius de Loyola, *Hengelliset harjoitukset*, 22.

²³⁹ pyhä Augustinus, *De mendacio*, 4, 5: PL 40, 491.

tehtävänä on välittää muille puhujan tuntema totuus. Tietoinen aikomus johtaa lähimmäistä harhaan totuudenvastaisilla puheilla merkitsee loukkausta oikeudenmukaisuutta ja rakkautta vastaan. Syyllisyys on vielä suurempi, kun vaarana on, että harhaanjohtamisen aikomuksella on harhaanjohdetulle tuhoisia seurauksia. 1756

2486. Valhe (rikkomuksena totuudellisuuden hyvettä vastaan) on todellista väkivaltaa toista ihmistä kohtaan. Se kohdistuu hänen tietämiskykyynsä, joka on edellytys jokaiselle arviolle ja päätökselle. Valheessa on hajaannuksen ja kaiken siitä johtuvan pahan siemen. Valhe tuottaa vahinkoa jokaiselle yhteisölle. Se kaivaa perustaa ihmisten keskinäiseltä luottamukselta ja repii rikki yhteiskunnallisten suhteiden verkon. 1607

2487. Jokainen rikkomus oikeudenmukaisuutta ja totuutta vastaan tuo mukanaan *korvaamisen velvollisuuden*, silloinkin kun rikkoja on saanut anteeksi. Jos vääryyden korvaaminen on mahdotonta avoimesti, se on tehtävä salassa; ellei vahinkoa kärsineelle voida maksaa suoranaista korvausta, hänelle täytyy rakkauden nimissä suorittaa moraalinen hyvitys. Velvollisuus hyvitykseen koskee myös rikkomuksia toisen hyvää mainetta vastaan. Moraalinen ja toisinaan myös aineellinen hyvitys on arvioitava toiselle aiheutetun vahingon suuruuden mukaan. Hyvitys on omantunnon velvollisuus. 1459, 2412

IV Totuuden kunnioittaminen

2488. *Oikeus kertoa totuus muille* ei ole ehdoton. Jokaisen tulee noudattaa evankeliumin antamaa lähimmäisenrakkauden käskyä. Se vaatii konkreettisesti tilanteessa harkitsemaan, onko asianmukaista kertoa totuus sille, joka haluaa sen tietää, vai jättää kertomatta. 1740

2489. Rakkauden ja totuuden kunnioittamisen tulee sanella vastaus jokaiseen *tietoa tai sen edelleen välittämistä* koskevaan pyyntöön. Toisten ihmisten hyvinvointi ja turvallisuus, yksityiselämän kunnioittaminen tai yhteisen hyvän huomioonottaminen ovat riittäviä syitä vaieta tai puhua hienotunteisin ilmaisuin sellaisesta, mitä ei ole syytä tietää. Velvollisuus välttää pahenuksen aiheuttamista vaatii usein pysymään vaiti. Kukaan ei ole velvollinen paljastamaan totuutta henkilöille, joilla ei ole mitään oikeutta saada sitä tietoonsa.²⁴⁰ 2284

2490. *Parannuksen sakramentin salaisuus* (rippisalaisuus) on pyhä eikä sitä saa mistään syystä paljastaa. ”Sakramentaalinen salaisuus on loukkaamaton;

²⁴⁰ vrt. Sir. 27:16; Sananl. 25:9–10.

siksi rippi-isä ei saa milloinkaan paljastaa ripittäytyjän tunnustuksen sisältöä, ei sanoin eikä millään muullakaan tavalla eikä mistään syystä.”²⁴¹ 1467

2491. *Ammattisalaisuuksia* – jotka esimerkiksi poliitikkojen, sotilaiden, lääkärin ja lakimiesten täytyy säilyttää – tai luottamuksellisia tietoja, jotka on annettu sillä ehdolla, että niistä vaietaan, ei saa paljastaa. Ne voidaan paljastaa siinä erityistapauksessa, että salaisuuden säilyttäminen tuottaisi hyvin suurta vahinkoa sen alkuperäiselle kertojalle tai sille, jolle se on uskottu, tai kolmannelle osapuolelle, eikä vahinkoa voida estää muutoin kuin kertomalla salaisuus. Vaikka asiaa ei olekaan uskottu nimenomaisesti salaisuutena, yksityiselämää koskevaa tietoa, joka voi vahingoittaa jotakuta toista, ei saa paljastaa muuten kuin vakavasta syystä ja vain asian vaatimissa rajoissa.

2492. Jokaisen tulee noudattaa toisten ihmisten yksityiselämään nähden asianmukaista tahdikkuutta. Niiden, joilla on vastuu uutisten levittämisestä, on saatettava yhteinen hyvä ja henkilökohtaisten oikeuksien kunnioittaminen oikeaan suhteeseen keskenään. Tietojen levittäminen politiikassa tai julkisessa elämässä toimivien henkilöiden yksityiselämästä on tuomittavaa siinä määrin kuin se loukkaa heidän intiimiyttään ja vapauttaan.

V Tiedotusvälineiden käyttö

2493. Tiedotusvälineillä on nykyaikaisessa yhteiskunnassa merkittävä osa informaation välittäjinä, kulttuurin edistäjinä ja sivistystyössä. Tämä rooli tulee yhä merkittävämmäksi teknisen kehityksen, tiedotuksen laajuuden ja monipuolisuuden sekä yleiseen mielipiteeseen vaikuttamisen kautta.

2494. Tiedotusvälineiden välittämä informaatio on yhteisen hyvän palveluksessa.²⁴² Yhteiskunnalla on oikeus saada totuuteen, vapauteen, oikeudenmukaisuuteen ja solidaarisuuteen perustuvaa tietoa. 1906

”Tämän oikeuden asianmukainen käyttö edellyttää, että tiedottamisen sisältö on aina totuudenmukaista ja – oikeudenmukaisuuden ja rakkauden vaatimukset huomioon ottaen – täydellistä. Lisäksi sen tulee olla rehellistä ja asiallista, eli että uutisten hankkimisessa ja julkaisemisessa on ehdottomasti noudatettava moraalilakia ja ihmisten laillisia oikeuksia sekä kunnioitettava ihmisen arvokkuutta.”²⁴³

2495. ”Siksi yhteiskunnan kaikkien jäsenien on noudatettava tälläkin alueella oikeudenmukaisuuden ja rakkauden velvoituksia. Heidän tulee myös tiedotusvälineitä käyttämällä edistää terveen julkisen mielipiteen syntymistä ja leviämistä.”²⁴⁴ Solidaarisuus on seurausta totuudenmukaisesta ja oikeudenmukaisesta tiedonvälityksestä ja mielipiteiden vapaasta leviämisestä, jotka lisäävät ihmisten keskinäistä tuntemista ja kunnioittamista. 906

²⁴¹ CIC, kaanon, 983 § 1.

²⁴² vrt. Vatikaanin II kirkkokok., dekreetti tiedotusvälineistä, *Inter mirifica*, 11.

²⁴³ sama, 5.

²⁴⁴ sama, 8.

2496. Tiedotusvälineet, ennen kaikkea joukkotiedotusvälineet, voivat synnyttää käyttäjis-
sään tiettyä passiivisuutta tekemällä heistä sanojen ja kuvien kuluttajia, joiden valppaus on
vähäinen. Katselijoiden ja kuuntelijoiden tulee käyttää joukkotiedotusvälineitä kohtuulli-
sesti ja kurinalaisesti. Heidän tulee pyrkiä muodostamaan itselleen valistunut ja oikeuden-
mukainen käsitys voidakseen helpommin torjua huonot vaikutteet. 2525

2497. Jo ammattinsa perusteella niillä, jotka ovat vastuussa tietojen levittämisestä, on vel-
vollisuus työssään palvella totuutta ja välttää loukkaamista rakkautta. Heidän on yhtä lail-
la pyrittävä kunnioittamaan tosiasioiden luonnetta ja ihmisiä koskevan kriittisen arvioinnin
rajoja. Heidän on vältettävä panettelua.

2498. ”*Viranomaiset* kantavat näissä asioissa erityisen vastuun yhteisen hyvän nimissä ...
Toimivaltansa puitteissa heidän on puolustettava ja suojeltava oikeaa ja todellista informaatio-
vapautta.”²⁴⁵ Viranomaisten on sääteessään lakeja ja valvoessaan niiden noudattamista
varmistettava, että tiedotusvälineiden väärä käyttö ei ”aiheuta vakavia vaaroja julkiselle
moraalille ja yhteiskunnan kehitykselle”.²⁴⁶ Heidän tulee rangaista loukkaukset, jotka koh-
distuvat kenen tahansa hyvään maineeseen ja yksityiselämän kunnioittamiseen. Heidän tu-
lee antaa ajoissa ja luotettavasti yhteistä hyvää koskevat tiedotukset ja vastata kansalaisissa
perusteltua huolta synnyttäviin kysymyksiin. Mikään ei voi oikeuttaa väärän tiedon levittä-
mistä median kautta yleisen mielipiteen manipuloimiseksi. Viranomaisten puuttuminen
asioihin ei saa haitata yksityisten eikä ryhmien vapautta. 2237, 2286

2499. Moraalintaju tuomitsee totalitaaristen valtioiden harjoittaman sorron: totuuden jär-
jestelmällisen vääristämisen, tiedotusvälineiden harjoittaman poliittisen mielipideterrorin,
näyttöoikeudenkäynnit manipuloituine todistajanlausuntoineen ja tunnustuksineen. Nämä
valtiot kuvittelevat varmistavansa tyranniansa tukahduttamalla ja tuhoamalla kaiken, mitä
ne pitävät ”mielipiderikoksina”. 1903

VI Totuus, kauneus ja sakraali taide

2500. Hyvän toteuttamiseen liittyy lahjana henkinen ilo ja moraalinen kau-
neus. Samoin totuus tuo mukanaan iloa ja henkisen kauneuden loistoa. To-
tuus on itsessään kaunis. Sanojen ilmaisema totuus, joka on älyllinen ilmaus
luodusta ja luomattomasta totuudesta, on välttämätön ihmiselle, joka on saa-
nut älyn. Mutta totuus voi löytää myös muita, täydentäviä inhimillisen il-
maisun muotoja ennen muuta silloin, kun se viittaa johonkin, joka on sano-
jen tuolla puolen, ihmissydämen syvyyteen, sielun ylentymiseen, Jumalan
mysteeriin. Ennen kuin Jumala ilmoitti itsensä ihmiselle totuuden sanoissa,
hän ilmoitti itsensä luomakunnan universaalisella kielellä luomistyössä, joka
on hänen sanansa ja hänen viisautensa luomus: kosmoksen järjestyksessä ja
harmoniassa – jonka lapsi ja tiedemies voivat löytää yhtäläillä – ”luotujen
suuruudessa ja kauneudessa, jotka heijastavat Luojansa täydellisyyttä, voi-
daan vertailemalla havaita, millainen on niiden aikaansaaja” (Viis. 13:5),
”sillä hän, joka on kauneuden alkusyy, on ne luonut” (Viis. 13:3). 1804,
341, 2129

Viisaus ”on Jumalan voiman virtaus, joka tulee Kaikkivaltiaan kokonaan puhtaas-
ta kirkkaudesta; siksi mikään saastainen ei voi tunkeutua siihen, sillä se on ikuisen

²⁴⁵ vrt. Vatikaanin II kirk.kok., dekreetti tiedotusvälineistä, *Inter mirifica*, 12.

²⁴⁶ sama, 12.

valon heijastuma, tahraton peilikuva Jumalan toiminnasta, hänen hyvyytensä kuva” (Viis. 7:25–26). ”Viisaus on kauniimpi kuin aurinko ja ylittää kaiken tähtien loiston; jos sitä vertaa valoon, se ylittää senkin, sillä valo antaa tilaa yölle, mutta Viisauden edessä paha ei kestä” (Viis. 7:29–30). ”Minusta on tullut hänen kauneutensa rakastaja” (Viis. 8:2).

2501. Ihminen, joka on luotu ”Jumalan kuvaksi”,²⁴⁷ ilmaisee totuutta suhteestaan Jumalaan, Luojaan, myös taiteellisen luomistyönsä kauneudella. *Taide* on todella ihmiselle ominainen ilmaisutapa. Yläpuolella elämälle välttämättömien tarpeiden tyydyttämisen, joka on kaikille eläville olennoille yhteistä, taide on vapaa ilmaisu ihmisen sisäisestä ylitsevuotavasta rikkaudesta. Jumalan ihmisille antamista lahjoista ja ihmisen omasta ponnistelusta syntyneenä taide on eräs muoto käytännöllistä viisautta, joka yhdistää tietämyksen ja taidon,²⁴⁸ antaen todellisuuden totuudelle muodon kielellä, joka on kuultavissa. Taide sisältää tietyn samankaltaisuuden Jumalan luomistyön kanssa, sikäli kuin taide lähtee luotuihin sisältyvästä totuudesta ja rakkaudesta. Taiteella ei ole omaa absoluuttista määränpäättä sen enempää kuin millään muullakaan inhimillisellä toiminnalla, mutta se saa järjestyksensä ja jaloutensa ihmisen lopullisesta päämäärästä.²⁴⁹ 339

2502. *Sakraali taide* on totuutta ja kauneutta, kun se muotonsa kautta vastaa erityistä kutsumustaan: tuoda esiin ja kirkastaa uskossa ja palvonnassa Jumalan transsendenssin mysteeriä, kaiken näkyvän ylittävää totuuden ja rakkauden kauneutta, joka on ilmestynyt Kristuksessa. Hän ”on Jumalan sädehtivä kirkkaus, hänen olemuksensa kuva” (Hepr. 1:3), jossa ”jumaluus on ruumiillistunut koko täyteydessään” (vrt. Kol. 2:9). Hän on hengellinen kauneus, joka heijastuu autuaasta Neitsyt Mariasta, Jumalanäidistä, enkeleistä ja pyhistä. Todellinen sakraali taide johdattaa ihmisen palvontaan, rukoukseen ja rakkauteen Jumalaa, Luojaa ja Vapahtajaa, pyhää ja pyhittäjää kohtaan. 1156–1162

2503. Siksi piispojen tulee joko itse tai valtuutettujensa välityksellä sekä vaalia vanhaa että edistää uutta sakraalia taidetta sen kaikissa muodoissa, ja samalla uskonnollisella huolella heidän tulee poistaa liturgiasta ja jumalanpalvelustiloista kaikki, mikä ei ole sopuinnassa uskontotuuden ja *sakraalin* taiteen aidon kauneuden kanssa.²⁵⁰

LYHYESTI

2504. ”Älä todista valheellisesti lähimmäistäsi vastaan” (2 Moos. 20:16). Kristuksen opetuslapset ovat pukeneet päälleen uuden ihmisen, ”joka on luotu sellaiseksi kuin Jumala tahtoo, elämään oikeuden ja totuuden mukaista, pyhää elämää” (Ef. 4:24).

²⁴⁷ vrt. 1 Moos. 1:26.

²⁴⁸ vrt. Viis. 7:17.

²⁴⁹ vrt. Pius XII, *puheet* 25.12.1955 ja 3.9.1950.

²⁵⁰ vrt. Vatikaanin II kirkkok., liturgiakonstituutio *Sacrosanctum Concilium*, 122–127.

2505. Totuuden tai luotettavuuden hyve merkitsee, että ihminen osoittautuu totuudelliseksi teoissaan ja puhuu sanoillaan totta ja varoo kaksinaista puhetta, teeskentelyä ja tekopyhyyttä.
2506. Kristitty ei saa sanoissaan eikä teoissaan hävetä ”todistusta Herrasta” (2 Tim. 1:8). Marttyyrius on jaloin todistus uskon totuuden puolesta.
2507. Ihmisten hyvän maineen ja kunnian huomioonottaminen kieltää pahat puheet ja panettelun sanoin tai teoin.
2508. Valhe merkitsee totuudenvastaista puhetta tai tekoa jonkun ihmisen harhaanjohtamiseksi.
2509. Rikkomus totuutta vastaan vaatii hyvityksen.
2510. Kultainen sääntö auttaa konkreettisissa tilanteissa erottamaan, onko syytä sanoa totuus sitä kysyvälle vai jättää se sanomatta.
2511. ”Rippisalaisuus on loukkaamaton”²⁵¹. Ammattisalaisuudet tulee säilyttää. Luottamuksellista tietoa, joka voisi vahingoittaa jotakuta, ei saa levittää.
2512. Yhteiskunnalla on oikeus totuuteen, vapauteen ja oikeudenmukaisuuteen perustuvaan informaatioon. Tiedotusvälineiden käytössä on oltava kohtuullinen ja kurinalainen.
2513. Kuvataiteet ja erityisesti sakraali taide, ”pyrkivät luonnostaan ilmaisemaan jollakin tavoin, inhimillisin keinoin, Jumalan ääretöntä kauneutta ja omistautuvat samalla lisäämään hänen ylistystään ja kunniaansa sitäkin suuremmalla syyllä, koska niillä ei ole muuta tavoitetta kuin kääntää ihmisten mielet Jumalan puoleen”²⁵².

Yhdeksäs artikkeli

YHDEKSÄS KÄSKY

”Älä tavoittele toisen taloa. Älä tavoittele hänen vaimoan, älä orjaa tai orjataria, älä hänen härkäänsä, älä hänen asiaan äläkä mitään, mikä on hänen” (2 Moos. 20:17).

”Mutta minä sanon teille: jokainen, joka katsoo naista niin, että alkaa himoita häntä, on sydämessään jo tehnyt aviorikoksen hänen kanssaan” (Matt. 5:28).

²⁵¹ CIC, kaanon 983, § 1.

²⁵² Vatikaanin II kirkkokok., liturgiakonstituutio *Sacrosanctum Concilium*, 122.

2514. Pyhä Johannes erottaa kolmenlaista himoa tai halua: lihan himon, silmien himon ja maailman korskeuden.²⁵³ Katolisen katekeettisen tradition mukaan yhdeksäs käsky kieltää ruumiillisen himon, kymmenes käsky halun toisen omaisuuteen. 377, 400

2515. Sana ”himo” voi tarkoittaa jokaista ihmisessä syntyvää väkevää halua. Kristillinen teologia on antanut sille erityismerkityksen: aistillinen mielenliike, joka sotii ihmisjärkeä vastaan. Pyhä Paavali käyttää tätä sanaa ”lihan” kapinasta ”henkeä” vastaan.²⁵⁴ Himo on peräisin ensimmäiseen syntiin liittyneestä tottelemattomuudesta.²⁵⁵ Vaikka himo ei sinänsä olekaan rikkomus, se häiritsee kuitenkin ihmisen moraalisten kykyjen tasapainoa ja taivuttaa hänet tekemään syntiä.²⁵⁶ 405

2516. Koska ihminen on *hengestä ja ruumiista koostuva olento*, hänessä on tietty jännitys, ”hengen” ja ”ruumiin” taipumukset ovat tietyssä ristiriidassa keskenään. Mutta tämä konflikti on synnin perintöä, se johtuu synnistä ja samalla vahvistaa sitä meissä. Koemme sen jokapäiväisessä hengellisessä kamppailussa. 362, 407

”Apostoli Paavali ei suinkaan halua kieltää tai tuomita ruumista, joka muodostaa henkisen sielun kanssa ihmisen luonnon ja hänen yksilöllisen persoonallisuutensa; sen sijaan hän käsittelee tässä *tekoja* tai pikemminkin pysyviä käyttäytymistapoja, jotka moraalisesti ovat *hyviä tai pahoja* – hyveitä tai paheita – ja ovat *seurausta ihmisen kuuliaisuudesta* (hyveet) tai *Pyhän Hengen pelastavan toiminnan vastustamisesta* (paheet). Siksi apostoli kirjoittaa: ’Jos me elämme Hengen varassa, meidän on myös seurattava Hengen johdatusta’” (Gal. 5:25).²⁵⁷

I Sydämen puhdistaminen

2517. ”Sydän” on moraalisen persoonallisuuden asuinsija: ”Sydäimestä lähtevät pahat ajatukset, murhat, aviorikokset” (Matt. 15:19). Kamppailussa lihan himoa vastaan tarvitaan sydämen puhdistamista ja kohtuuden harjoittamista. 368, 1809

”Varjele yksinkertaisuutesi ja viattomuutesi, niin olet pienten lasten kaltainen, jotka eivät tunne ihmiselämää turmelevaa pahuutta.”²⁵⁸

2518. Kuudes autuaaksijulistus sanoo: ”Autuaita ovat puhdassydämiset, sillä he saavat nähdä Jumalan” (Matt. 5:8). ”Puhdassydämisiä” ovat ne, jotka ovat saattaneet ajatuksensa ja tahtonsa sopusointuun Jumalan pyhyiden vaatimuksien kanssa ennen kaikkea kolmella alueella: kristillisen rakkauden,²⁵⁹

²⁵³ vrt. 1 Joh. 2:16 (Vulgata)

²⁵⁴ vrt. Gal. 5:16,17,24; Ef. 2:3.

²⁵⁵ vrt. 1 Moos. 3:11.

²⁵⁶ vrt. Trenton kirkkok., *Decretum de peccato originali*, canon 5: DS 1515.

²⁵⁷ Johannes Paavali II, ensyklika *Dominum et vivificantem*, 55.

²⁵⁸ Hermas, *Pastor* 27, 1 (mandatum 2,1): SC 53, 146.

²⁵⁹ vrt. 1 Tess. 4:3–9; 2 Tim. 2:22.

siveyden eli sukupuolisen puhtauden²⁶⁰ sekä totuudenrakkauden ja oikean uskon alueella.²⁶¹ Sydämen, ruumiin ja uskon puhtaus ovat yhteydessä toisiinsa. 94

Kristittyjen tulee uskoa uskontunnustuksen lausumat, ”jotta he uskovina tottelisivat Jumalaa; tottelevina eläisivät hyvin; hyvin eläen puhdistaisivat sydämensä ja sydämensä puhdistavina ymmärtäisivät sen, minkä uskovat”.²⁶² 158

2519. ”Puhdassydämille” on luvattu, että he näkevät Jumalan kasvoista kasvoihin ja tulevat hänen kaltaisikseen.²⁶³ Sydämen puhtaus on Jumalan katselemisen edellytys. Jo nyt se antaa kyvyn *nähdä asiat Jumalan valossa* ja kohdata ihmiset lähimmäisinä. Se auttaa meitä näkemään oman ja lähimmäisen ruumiin Pyhän Hengen temppelinä, Jumalan kauneuden ilmestymisenä. 2548, 2819, 2501

II Kamppailu puhtaudesta

2520. Kastettava saa kasteessa armon puhdistua kaikista synneistä. Mutta kastetun täytyy edelleen taistella lihan himoa ja sekasortoisia haluja vastaan. Hän onnistuu siinä Jumalan armon avulla 1264

- *siveyden hyveen ja lahjan* kautta, sillä siveys antaa mahdollisuuden rakastaa vilpittömin ja jakamattomin sydämin; 2337
- *tarkoituksen puhtauden* kautta, joka kiinnittää ihmisen katseen hänen todelliseen päämääräänsä: kastettu pyrkii yksinkertaisesti löytämään ja toteuttamaan kaikissa asioissa Jumalan tahtoa;²⁶⁴ 1752
- katselemalla *puhtain katsein* ulkopuolelleen ja sisäänsä, hillitsemällä tunteensa ja mielikuvituksensa, torjumalla kaikki mielihyvää synnyttävät epäpuhtaat ajatukset, jotka taivuttavat kääntymään pois Jumalan käskyjen tieltä: niiden ”näkeminen herättää intohimon ymmärtämättömissä” (Viis. 15:5); 1762
- *rukouksen* kautta. 2846

”Luulin, että pidättyväisyys on saavutettavissa omin voimin ... sillä järjettömyydessäni en tiennyt, mitä on kirjoitettu: ettei ’kukaan voi olla pidättyväinen, ellei Jumala sitä hänelle anna’. Sinä olisit antanut sen minulle, jos olisin lähettänyt sydämestäni jatkuvat huokaukset korviisi ja heittänyt lujassa uskossa murheeni sinun kannettavaksesi.”²⁶⁵

2521. Puhtaus vaatii *häveliäisyyttä*. Se on olennainen osa kohtuullisuutta. Häveliäisyys varjelee ihmisen intiimiyyttä. Se kieltäytyy paljastamasta sitä, minkä tulee pysyä peitossa. Se tähtää siveyteen, jonka herkkyydestä se to-

²⁶⁰ vrt. 1 Tess. 4:7; Kol. 3:5; Ef. 4:19.

²⁶¹ vrt. Tit. 1:15; 1 Tim. 1:3–4; 2 Tim. 2:23–26.

²⁶² pyhä Augustinus, *De fide et Symbolo*, 10, 25: PL 40, 196.

²⁶³ vrt. 1 Kor. 13:12; 1 Joh. 3:2.

²⁶⁴ vrt. Room. 12:2; Kol. 1:10

²⁶⁵ pyhä Augustinus, *Tunnustuksia*, 6, 11, 20: PL 32, 729–730.

distaa. Se ohjaa katseet ja eleet ihmispersoonan arvon ja ihmisten keskinäisten suhteiden mukaan.

2522. Häveliäisyys varjelee ihmisten ja heidän rakkautensa salaisuutta. Se kutsuu kärsivällisyyteen ja kohtuuteen rakkaussuhteessa. Häveliäisyys vaatii, että miehen ja naisen lopullisen sitoutumisen ja toisilleen antautumisen edellytykset on täytetty. Häveliäisyyteen kuuluu myös vaatimattomuus. Se ohjaa vaatetuksen valintaa. Se säilyttää vaitioloa ja pidättyvyyttä siellä, missä epäterve uteliaisuus pyrkii esille. Se on tahdikas. 2492

2523. On olemassa sekä ruumiin että tunteiden häveliäisyys. Se protestoi esimerkiksi ihmisruumiin tirkistelevää paljastamista vastaan, jota usein esiintyy mainonnassa, tai monien tiedotusvälineiden pyrkimyksissä paljastaa intiimejä asioita liian pitkälle. Häveliäisyys kannustaa elämäntapaan, joka pystyy vastustamaan muodin pakkopaitaa ja vallitsevien ideologioiden painostusta. 2354

2524. Häveliäisyys ilmenee eri tavoin eri kulttuureissa. Siinä on kuitenkin kaikkialla aavistus ihmiselle ominaisesta henkisestä arvokkuudesta. Se syntyy persoonallisen tietoisuuden herätessä. Lasten ja nuorten kasvattaminen häveliäisyyteen merkitsee kunnioituksen herättämistä ihmispersoonaa kohtaan.

2525. Kristillinen puhtaus vaatii *yhteiskunnallisen ilmapiirin puhdistamista*. Se vaatii tiedotusvälineitä olemaan ilmaisutavoissaan tahdikkaita ja pidättyviä. Sydämen puhtaus vapauttaa kaikkialle levinneestä eroottisuudesta, ja se välttää epätervettä seksuaalista uteliaisuutta ja illuusiota suosivaa viihdettä. 2344

2526. Se mitä sanotaan *tapojen vapautumiseksi* perustuu väärään käsitykseen ihmisen vapaudesta. Vapaus tarvitsee kehittyäkseen moraalilain antamaa kasvatusta. Kasvattajia on syytä vaatia välittämään nuorisolle sellaista kasvatusta, joka kunnioittaa totuutta, sydämen ominaisuuksia ja ihmisen moraalista ja henkistä arvokkuutta. 1740

2527. ”Kristuksen hyvä sanoma uudistaa jatkuvasti langenneen ihmisen elämää ja kulttuuria sekä vastustaa ja poistaa erehdyksiä ja pahuutta, jotka yhä johtuvat synnin viettelyksistä. Jatkuvasti se puhdistaa ja jalostaa kansojen tapoja. Se ikään kuin hedelmöittää sisältäpäin kunkin kansan ja aikakauden henkisiä kykyjä ja lahjoja ylimaallisilla rikkauksilla sekä lujittaa, täydentää ja uudistaa niitä Kristuksessa”²⁶⁶. 1204

LYHYESTI

2528. ”Jokainen, joka katsoo naista niin, että alkaa himoita häntä, on sydämessään jo tehnyt aviorikoksen hänen kanssaan” (Matt. 5:28).

²⁶⁶ Vatikaanin II kirkkokokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 58.

2529. Yhdeksäs käsky varoittaa lihallisista himoista ja haluista.
2530. Kamppailu lihallisia himoja vastaan käydään sydäntä puhdistamalla ja harjoittelemalla kohtuullisuutta.
2531. Sydämen puhtaus tekee mahdolliseksi Jumalan näkemisen. Puhtaalla sydämellä näemme jo nyt kaiken kuin Jumalan katseella.
2532. Sydämen puhdistuminen edellyttää rukousta, siveyttä, aikomuksen ja katseen puhtautta.
2533. Sydämen puhtaus vaatii häveliäisyyttä, joka on kärsivällisyyttä, vaatimattomuutta ja herkkyyttä. Häveliäisyys varjelee ihmisen intiimiyttä.

Kymmenes artikkeli

KYMMENES KÄSKY

”Älä himoitse ... mitään, mikä on lähimmäisesi omaa” (vrt. 2 Moos. 20:17)

”Älä havittele toisen taloa, peltoa, orjaa tai orjatarta, älä hänen härkäänsä, älä hänen aasiaan äläkä mitään, mikä on hänen” (5 Moos. 5:21).

”Missä on aarteesi, siellä on myös sydämesi” (Matt. 6:21).

2534. Kymmenes käsky toistaa ja täydentää yhdeksättä käskyä, joka koskee lihan himoa. Se kieltää himoitsemasta toisen omaa, sillä himosta saavat alkunsa varkaus, ryöstö ja petos, jotka seitsemäs käsky kieltää. ”Silmäin himo”(1 Joh. 2:16) johtaa väkivaltaisuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteen, jotka viides käsky kieltää.²⁶⁷ Ahneus on lähtöisin, kuten haureuskin, väärin jumalien palvonnasta,²⁶⁸ jonka kolme ensimmäistä käskyä kieltävät. Kymmenes käsky puolestaan kohdistuu sydämen aikomukseen; yhdeksännen käskyn kanssa se muodostaa yhteenvedon kaikista lain käskyistä. 2112, 2069

I Halujen sekasortoisuus

2535. Aistit saavat meidät kaipaamaan mielihyvää tuottavia asioita, joita meillä ei ole. Niinpä kaipaamme esimerkiksi ruokaa ollessamme nälkäisiä tai lämpöä palellessamme. Nämä halut ovat itsessään hyviä, mutta usein ne

²⁶⁷ vrt. Miika 2:2.

²⁶⁸ vrt. Viis. 14:12.

ylittävät järkevät mitat ja saavat meidät haluamaan väärällä tavalla sellaista, mikä ei kuulu meille vaan mihin jollakulla toisella on oikeus. 1767

2536. Kymmenes käsky kieltää omistamisen himon ja halun saada itselle loputtomasti maallista hyvää; tämä käsky kieltää myös hillittömän *ahneuden*, joka syntyy kohtuuttomasta rikkauden ja siihen liittyvän vallan halusta. Kymmenes käsky kieltää myös epäoikeudenmukaisen toiminnan, joka vahingoittaa lähimmäisen ajallista omaisuutta: 2445

”Kun laki kieltää: *Älä himoitse*, se tarkoittaa näillä sanoilla sitä, että meidän on ohjattava himomme kauas toisen omaisuudesta; sillä vieraan omaisuuden himoitseminen on vahva ja loputon halu eikä se tyydy koskaan, niin kuin Raamattu sanoo: *Joka rakastaa rahaa, ei saa sitä koskaan kylliksi* (Saarn. 5:9).”²⁶⁹

2537. Toive saada lähimmäiselle kuuluvaa omaisuutta ei riko tätä käskyä vastaan niin kauan kuin sen hankkimiseen käytetään oikeudenmukaisia keinoja. Perinteinen katekeesi ilmaisee realistisesti, minkälaiset ihmiset joutuvat erityisesti kamppailemaan rikollisia halujaan vastaan ja keitä siis ”täytyy tavallista enemmän kehottaa pitämään tämä käsky”:

”Näitä ovat ... kauppiaat, jotka toivovat nälänhädän ja kalliin ajan tuloa, eivätkä katsele mielellään rinnallaan muita, jotka ostavat ja myyvät, koska he voisivat yksin ollen myydä kalliimmalla ja ostaa halvemmalla. Tässä asiassa tekevät syntiä myös ne, jotka toivovat toisten joutuvan hätään, jotta heille itselleen koituisi voittoa myymisestä tai ostamisesta ... myös lääkärit, jotka toivovat kulkutauteja; oikeusoppineet, jotka haluaisivat monia vaikeasti selvitettäviä riita-asioita.”²⁷⁰

2538. Kymmenes käsky vaatii karkottamaan *kateuden* ihmisen sydäimestä. Kun profeetta Naatan halusi saada kuningas Daavidin katumaan, hän kertoi tarinan köyhästä, jolla oli yksi ainoa lammas, jota hän kohteli kuin omaa tytärtään, ja rikkaasta, joka kadehti köyhää ja lopulta otti hänen lampaansa, vaikka hänellä itsellään oli suuret lammaslaumat.²⁷¹ Kateus voi johtaa mitä pahimpiin vääryyksiin.²⁷² Perkeleen kateudesta on synti tullut maailmaan (Viis. 2:24): 2317, 391

”Me taistelemme toisiamme vastaan, ja kateus antaa meille siihen aseet ... Jos jokin näin järkyttää Kristuksen ruumista, mihin oikein joudumme? Me jo melkein ruhjomme Kristuksen ruumiin ... Sanomme olevamme jäseniä yhdessä ja samassa ruumiissa, mutta raastamme toisiamme kuin villipedot.”²⁷³

2539. Kateus on yksi pääsynneistä. Se merkitsee pahoillaan olemista toisen omaisuudesta ja kohtuutonta halua saada se itselle vaikkapa väärin keinoin. Silloin kun se merkitsee jonkin todella pahan toivomista lähimmäiselle, se on kuolemansynti. 1866

²⁶⁹ *Catechismus Romanus*, 3, 10, 13.

²⁷⁰ sama, 3, 10, 23.

²⁷¹ vrt. 2 Sam. 12:1–4.

²⁷² vrt. 1 Moos. 4:3–8; 1 Kun. 21:1–29.

²⁷³ pyhä Johannes Khrysostomos, *In epistulam II ad Corinthios*, 27, 3–4: PG 61, 588.

Pyhä Augustinus näki kateudessa ”paholaismaisen synnin”.²⁷⁴

”Kateudesta syntyvät viha, pahat puheet, panettelu, ilo lähimmäisen onnettomuudesta ja tyytymättömyys hänen menestyksestään.”²⁷⁵

2540. Kateus on eräänlaista synkkämielisyyttä ja siis rakkauden torjumista. Kastetun tulee taistella sitä vastaan tahtomalla hyvää. Kateus johtuu usein ylpeydestä; kastetun tulee pyrkiä elämään nöyryydessä. 1829

”Haluaisitteko, että Jumala kirkastuisi teidän kauttanne? Hyvä, olkaa sitten iloisia veljenne edistymisestä, ja samassa Jumala kirkastuu teissä. ’Jumala olkoon kiitetty!’ sanotaan silloin, kun hänen palvelijansa on ymmärtänyt voittaa kateuden olemalla iloinen toisen saamista ansioista.”²⁷⁶

II Pyhän Hengen tahto

2541. Lain ja armon taloudenhoito kääntää ihmisen sydämen pois ahneudesta ja kateudesta, opastaa sen kaipaamaan korkeinta hyvää ja opettaa sille Pyhän Hengen toivomukset, Hengen, joka ravitsee ihmissydämen. 1718, 2764

Lupaukset antanut Jumala on alusta asti varoittanut ihmistä sen hedelmän houkutuksesta, joka ”näytti hyvältä syödä, ihanalta katsella ja kaikin tavoin haluttavalta”(1 Moos. 3:6). 397

2542. Israelin kansalle uskottu laki ei riittänyt milloinkaan tekemään sille kuuliaista ihmistä vanhurskaaksi, vaan laista on tullut suorastaan himojen työkalu.²⁷⁷ Tahtomisen ja tekemisen välinen kuilu²⁷⁸ paljastaa ristiriidan Jumalan lain, joka on ”järjen laki”, ja toisen lain välillä, ”joka sitoo minut synnin lakiin, joka on minun jäsenissäni” (Room. 7:23). 1963

2543. ”Nyt Jumala on kuitenkin laista riippumatta tuonut ilmi vanhurskautensa, josta laki ja profeetat todistavat. Tämä Jumalan vanhurskaus tulee uskosta Jeesukseen Kristukseen, ja sen saavat omakseen kaikki, jotka uskovat” (Room. 3:21–22). Siitä lähtien Kristukseen uskovat ovat ”ristiinnaulinneet vanhan luontonsa himoineen ja haluineen” (Gal. 5:24), Pyhä Henki johdattaa heitä²⁷⁹ ja he seuraavat Hengen tahtoa.²⁸⁰ 1992

III Sydämen köyhyys 2443–2449

2544. Jeesus velvoittaa opetuslapsensa asettamaan hänet ensimmäiselle sijalle ennen kaikkia ihmisiä ja kaikkia asioita ja kehottaa heitä luopumaan

²⁷⁴ pyhä Augustinus, *De disciplina christiana*, 7, 7: PL 40, 673; *Epistula*, 108, 3, 8: PL 33, 410.

²⁷⁵ pyhä Gregorius Suuri, *Moralia in Iob*, 31, 45, 88: PL 76, 621.

²⁷⁶ pyhä Johannes Khrysostomos, *In epistulam ad Romanos*, 7, 5: PG 160, 448.

²⁷⁷ vrt. Room. 7:7.

²⁷⁸ vrt. Room. 7:15.

²⁷⁹ vrt. Room. 8:14.

²⁸⁰ vrt. Room. 8:27.

kaikesta omaisuudestaan²⁸¹ hänen tähtensä ja evankeliumin tähden.²⁸² Vähän ennen kärsimistään hän asettaa heille esikuvaksi köyhän jerusalemilaisen lesken, joka itse puutetta kärsivänä antoi uhrilahjaksi kaiken, minkä hän tarvitsi elääkseen.²⁸³ Käsky irrottautua rikkauksista on velvoittava sille, joka haluaa päästä taivasten valtakuntaan. 544

2545. Kaikkien Kristukseen uskovien tulee huolehtia siitä, ”että he suuntaavat tunteensa niin, ettei maallisten asioiden hoito ja rikkauksiin kiintyminen vastoin evankelisen köyhyiden henkeä estä heitä pyrkimästä täydelliseen rakkauteen”.²⁸⁴ 2013

2546. ”Autuaita ovat hengessään köyhät” (Matt. 5:3). Autuaaksijulistukset tuovat esiin onnen ja armon, kauneuden ja rauhan maailman. Jeesus ylistää köyhien iloa, sillä taivasten valtakunta kuuluu jo heille.²⁸⁵ 1716

”Kristus, Jumalan Sana, tarkoittaa ’hengen köyhyydellä’ vapaaehtoista sielun nöyryyttä ja itsensä kieltämistä, ja apostoli asettaa esikuvaksemme Jumalan köyhyiden sanoessaan: ’Vaikka hän oli rikas, hän tuli köyhäksi teidän vuoksenne’ (2 Kor. 8:9).”²⁸⁶

2547. Herra valittaa rikkaiden tähden, koska heidän lohduksensa on runsas omaisuus.²⁸⁷ ”Ylpeä tavoittelee maallista valtaa, kun taas hengessä köyhä etsii taivasten valtakuntaa.”²⁸⁸ Antautuminen taivaallisen Isän kaitselmuksen johdatettavaksi vapauttaa murehtimasta huomispäivää. Luottamus Jumalaan on valmistautumista köyhien autuuteen.²⁸⁹ He saavat nähdä Jumalan. 305

IV ”Minä tahdon nähdä Jumalan”

2548. Todellisen onnen kaipaaminen vapauttaa ihmisen väärästä riippuvuudesta tämän maailman hyvyksistä, jotta kaipaus saisi täyttymyksensä Jumalan katselemisessa ja autuudessa. ”Lupaus saada nähdä Jumala, on suurempaa kuin kaikki autuus ... Katseleminen merkitsee Raamatussa samaa kuin omistaminen ... Se joka näkee Jumalan, on saanut omakseen kaikki hyvyydet, mitä voidaan ajatella.”²⁹⁰ 2519

2549. Pyhä kansa joutuu kamppailemaan ylhäältä tulevan armon avulla saavuttaakseen Jumalan lupaamat hyvyydet. Nähdäkseen ja omistaakseen

²⁸¹ vrt. Luuk. 14:33.

²⁸² vrt. Mark. 8:35.

²⁸³ vrt. Luuk. 21:4.

²⁸⁴ Vatikaanin II kirkkok., kirkkokonstituutio *Lumen gentium*, 42.

²⁸⁵ vrt. Luuk. 6:20.

²⁸⁶ pyhä Gregorios Nyssalainen, *De beatitudinibus*, oratio 1.

²⁸⁷ vrt. Luuk. 6:24.

²⁸⁸ pyhä Augustinus, *De sermone in monte*, 1, 1, 3: PL 34, 1232.

²⁸⁹ vrt. Matt. 6:25–34.

²⁹⁰ pyhä Gregorios Nyssalainen, *De beatitudinibus*, oratio 6: PG 44, 1265.

Jumalan Kristukseen uskovat kuolettavat himonsa ja voittavat Jumalan armon avulla nautinnon ja vallan houkutukset. 2015

2550. Tälle täydellisyyteen johtavalle tielle, täydelliseen yhteyteen Jumalan kanssa, Henki ja morsian kutsuvat kaikki, jotka heitä kuulevat.²⁹¹

”Siellä vallitsee oikea kunnia. Ketään ei siellä ylistetä erheellisesti tai imarrella, aitoja kunnianosoituksia ei kielletä niiltä, jotka ne ansaitsevat eikä niitä anneta arvottomille; toisaalta kukaan arvoton ei niitä tavoittelekaan, koska sinne ovat päässeet vain arvolliset. Siellä vallitsee todellinen rauha, eikä kukaan koe vastustusta kenenkään taholta, ei itsensä eikä muiden. Hyveen palkkio on Jumala itse, hän joka antaa hyveen ja on luvannut olla itse sen palkkio, suurin ja paras, mitä voi olla olemassa ... ’Minä olen heidän Jumalansa, ja he ovat minun kansani’ (3 Moos. 26:12). ... Tässä mielessä tulee ymmärtää myös apostolin sana: ’Jotta Jumala olisi kaikki kaikissa’ (1 Kor. 15:12). Hän itse on oleva kaikkien kaipaustemme päätyminen, hän jota katselemme loputtomasti, rakastamme kyllästymättä, ylistämme väsymättä. Tämä lahja, tämä kiintymys, tämä toiminta tulee varmasti olemaan kaikille yhteistä, niin kuin ikuinen elämäkin.”²⁹² 314

LYHYESTI

2551. ”Missä on aarteesi, siellä on myös sydämesi” (Matt. 6:21).
2552. Kymmenes käsky kieltää ahneuden, joka syntyy kohtuuttomasta ja intohimoisesta rikkauden ja siihen liittyvän vallan halusta.
2553. Kateus tarkoittaa toisen omistamien hyvyyksien synnyttämää synkämäielisyyttä ja hillitsemätöntä halua saada ne itselleen. Kateus on yksi pääsynneistä.
2554. Kastettu taistelee kateutta vastaan tahtomalla hyvää toiselle, olemalla nöyrä ja jättäytymällä Jumalan kaitselmuksen varaan.
2555. Kristukseen uskovat ”ovat ristiinnaulinneet vanhan luontonsa himoineen ja haluineen” (Gal. 5:24). Heitä johtaa Pyhä Henki ja he seuraavat hänen tahtoaan.
2556. Irtautuminen rikkauksista on välttämätöntä taivasten valtakuntaan pääsemiseksi. ”Autuaita ovat hengessä köyhät.”
2557. Ihminen sanoo täynnä kaipausta: ”Minä tahdon nähdä Jumalan.” Jumalan näkemisen janon tyydyttää iankaikkisen elämän vesi.²⁹³

²⁹¹ vrt. Ilm. 22:17.

²⁹² pyhä Augustinus, *De civitate Dei*, 22, 30: PL 41, 801–802.

²⁹³ vrt. Joh. 4:14.